

Programmabegroting 2023

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
Onze aantrekkelijke leefomgeving.....	8
Passend wonen	15
Vitaal platteland	22
Nieuwe energie.....	29
Een toekomstbestendig sociaal domein	34
Sport en cultuur bewegen je!.....	45
Werken en leren	52
Veiligheid	61
Algemeen bestuur en bedrijfsvoering	66
Overzicht van algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	69
Paragrafen	72
Bedrijfsvoering	73
Grondbeleid	76
Lokale heffingen.....	78
Weerstandsvermogen.....	84
Verbonden partijen.....	88
Financiering	97
Onderhoud kapitaalgoederen	100
Reserves.....	105
Ombuigingen.....	115
Financiële begroting	118
Bijlagen	127
Bijlage 1: Verplichte beleidsindicatoren	128
Bijlage 2: Overzicht subsidies	137
Bijlage 3: Overzicht bestuurlijke producten.....	139

INLEIDING

De programmabegroting 2023 met meerjarenbegroting 2024-2026 is de eerste begroting van deze raadsperiode. In deze begroting is de perspectiefnota 2023 verwerkt. Ook de financiële gevolgen van het coalitieakkoord *Wederzijds vertrouwen* staan erin, bijvoorbeeld de definitief vervallen bezuiniging op sport en cultuur en het hogere budget voor wegen. Het Berkellands Naaberfonds heeft opnieuw budget gekregen.

In de komende periode werken we enkele ambities uit. Hierdoor kunnen we beter afwegen welke middelen noodzakelijk zijn en passen binnen onze financiële ruimte. Geld dat we in de toekomst misschien overhouden, zullen we nu nog niet een bestemming geven. We kiezen hiervoor, omdat we een onzekere periode doormaken. We maken ons zorgen over de bestaanszekerheid van onze inwoners vanwege de hoge prijzen voor boodschappen en energie. We vinden het namelijk belangrijk dat iedereen mee kan doen in onze samenleving. Daarnaast zorgen de opvang van asielzoekers, krapte op de woningmarkt en de stikstofcrisis voor onrust en onzekerheid. De komende tijd wordt duidelijker wat en hoeveel we kunnen bijdragen om deze problemen te verminderen. We kijken, gezien de omvang van de problematiek, vooral naar de plannen van de Rijksoverheid die over grotere budgetten en meer sturingsmogelijkheden beschikt. Gelukkig is de sociale basis in Berkelland sterk: we hebben veel beleid op het gebied van schuldhulpverlening, vroegsignalering en energiecoaches en we weten dat inwoners en organisaties zich ook organiseren om elkaar in goed naoberschap te helpen.

Scholen, sportaccommodaties en zwembaden in de gemeente hebben onderhoud, verbouwing of nieuwbouw nodig. We maken het IHP onderwijs actueel en gaan we in een Sportvisie bepalen welke uitgangspunten er zijn hoe om te gaan met ons onderwijsvastgoed, zwembaden en sportaccommodaties. Hierdoor wordt ook duidelijk hoeveel geld nodig is om alles uit te voeren. Omdat niet alles structureel begroot is, zullen er tekorten zijn. Die kunnen we deels betalen uit onze reserves. Reserves die dan nog wel verder aangevuld moeten worden met incidentele overschotten op de begroting, jaarrekeningen en de budgetten van Samen investeren in Berkelland die niet zijn ingezet. We kijken ook naar de herschikking van de reserves en we komen met een voorstel in de nota reserves en voorzieningen eind dit jaar. Alles bij elkaar kunnen we dan veel realiseren. Toch kunnen we ook hiermee niet alle wensen voor onderwijshuisvesting en sportaccommodaties vervullen.

Tot slot schrappen we de 2% extra rioolheffing. In 2023 herijken we het Watertakenplan. Daarbij berekenen we de toekomstige onderhouds- en investeringskosten. Omdat de egalisatievoorziening riool op dit moment van behoorlijke omvang is, willen we deze nieuwe berekeningen afwachten en voor 2023 de trendmatige stijging van 2% van de rioolheffing eenmalig achterwege laten. De nieuwe berekeningen geven ons inzicht in het benodigde kostendekkend tarief in de toekomst.

In onderstaande tabel is te zien hoeveel geld we de afgelopen jaren, aankomend jaar en de volgende jaren tot 2026 hebben begroot voor de programma's uit het coalitieakkoord. De bedragen die zijn weergegeven, moeten x € 1.000. De lasten worden weergegeven met een – (min) ervoor. De baten (opbrengsten) met een + (plus).

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
010 Onze aantrekkelijke leefomgeving	-6.156	-5.436	-6.856	-7.602	-1.760	-9.362	-8.208	-8.222	-8.112
020 Passend wonen	-2.419	-2.625	-2.720	-2.762	-1.024	-3.786	-3.463	-2.803	-2.803
030 Vitaal platteland	-226	-462	-403	-309	-1.177	-1.486	-472	-354	-354
040 Nieuwe energie	-321	-117	-115	-195	-1.783	-1.978	-378	-313	-313
050 Een toekomstbestendig sociaal domein	-29.895	-30.304	-31.959	-31.011	-357	-31.368	-31.106	-31.086	-31.086
060 Sport en Cultuur	-4.164	-4.650	-5.553	-4.777	-69	-4.846	-4.920	-5.080	-5.089
070 Werken en leren	-17.903	-17.263	-17.947	-15.226	-210	-15.436	-15.689	-15.553	-15.553
080 Veiligheid	-4.252	-4.989	-5.049	-5.197	-66	-5.263	-5.228	-5.228	-5.228
090 Algemeen bestuur en bedrijfsvoering	-18.648	-18.019	-21.958	-18.393	-1.071	-19.464	-18.896	-18.846	-18.846
100 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	85.590	83.864	92.560	92.543	547	93.091	92.167	94.844	89.962
Gerealiseerd resultaat	1.606	0	0	7.071	-6.969	102	3.807	7.360	2.578

Bij de afgelopen perspectiefnota hebben we gezien dat we behoorlijke incidentele overschotten hebben van 2023 tot 2025. De ruimte voor structurele invulling was bescheiden. In deze begroting maken we gebruik van het extra incidentele geld en houden we rekening met de beperkte structurele mogelijkheden. We hebben een reële en structureel sluitende begroting gemaakt, zoals dat wettelijk is voorgeschreven.

Opzet begroting

De opzet van de begroting 2023 is in basis gelijk aan de begroting 2022. Er is wel sprake van andere programma's. De programma's komen overeen met de hoofdstukken uit het coalitieakkoord. In financiële zin hebben we de volgbaarheid gehandhaafd door ook de oude jaren in de nieuwe structuur weer te geven. In de paragrafen is niets veranderd.

Aansluiting op perspectiefnota

De basis voor de begroting is de Perspectiefnota 2023. Na het vaststellen van de Perspectiefnota 2023 hebben zich enkele ontwikkelingen voorgedaan die leiden tot een iets ander saldo. In onderstaande tabel zijn alle wijzigingen ten opzichte van de perspectiefnota weergegeven. Ook de wijzigingen kleiner dan € 250.000. Onder de tabel is een verdere toelichting opgenomen.

	2023	2024	2025	2026
Begroting aangeboden perspectiefnota	-3.010	-3.231	-2.958	-2.992
Meicirculaire	9.584	9.494	12.030	5.530
Aanvullend krediet Staringcollege		-45	-45	-45
Licenties/personeel politieke avonden	-23	-23	-23	-23
Vrijval kapitaallasten	470	228	4	4
Fijnder	40	40	40	40
Afval	10	10	10	10
Primitieve begroting	7.071	6.473	9.103	2.524
Septembercirculaire	1.308	680	615	2.257
Nieuw wensen	-8.277	-3.346	-2.313	-2.203
Totaal	102	3.807	7.405	2.578

Meicirculaire

De meicirculaire geeft aan hoeveel geld wij mogen verwachten via de algemeen uitkering van de Rijksoverheid. Voor de jaren 2023 tot en met 2025 is dit fors meer dan verwacht. Dit komt met name door de plannen van het kabinet, waarbij we als gemeente een rol krijgen in de uitvoering ervan.

Aanvullend krediet Staring

In de raadsvergadering van juli heeft u besloten om een extra krediet beschikbaar te stellen voor het Staring College. Het gaat om € 45.000 per jaar.

Licenties/personeel politieke avonden

De gemeenteraad vergadert volgens een nieuw model. Daarbij is sprake van gelijktijdige sessies. Eén sessie vindt plaats in de raadszaal, de andere in het restaurant. De bijeenkomst in het restaurant wil men ook uitzenden. Dit vraagt, naast een investering in de ICT, ook om extra licenties en personeel dat de apparatuur kan bedienen.

Vrijval kapitaallasten

Er is kritisch gekeken naar de investeringen. Daarbij is geconcludeerd dat een aantal investeringen later dan verwacht gerealiseerd wordt. Dit betekent ook dat de afschrijvingslasten later in de begroting komen.

Fijnder

In deze begroting zijn de laatste cijfers van Fijnder opgenomen. Het gaat om de cijfers van de tweede bestuursrapportage van Fijnder. Deze laten voor 2023 een voordeel zien, omdat de verwachte instroom naar beneden is bijgesteld.

Afval

De lasten voor afval komen in totaal iets lager uit. Dit levert een klein voordeel op.

Septembercirculaire

De septembercirculaire laat een positief beeld zien voor de eerste jaren. Dit is vooral het gevolg van de prijsontwikkelingen, die momenteel tot hogere uitgaven leiden. Uitzondering hierop is het jaar 2026. Voor dit jaar heeft het rijk eenmalig een bedrag van € 1 miljard beschikbaar in de aanloop naar een nieuwe financieringssysteem. Dit levert Berkelland zo'n € 2,2 miljoen op. In 2027 valt het niveau van de algemene uitkering terug. Vanwege het incidentele karakter gaan wij van een structurele ruimte in de begroting uit van ongeveer 0. Gelijk aan het niveau van 2026 exclusief de eenmalige bijdrage.

Nieuwe wensen

In onderstaande tabel zijn alle nieuwe wensen die in de 1e begrotingswijziging zijn opgenomen weergegeven. Om de wensen in de begroting terug te kunnen vinden hebben we bij iedere wens het programma en de activiteit vermeld. In het programma vind u een toelichting op de wensen.

Programma	Activiteit	Onderwerp	2023	2024	2025	2026
Onze aantrekkelijke leefomgeving	010.020.010	Continuering Naaberfonds	-300			
	010.030.010	Onderhoud bomen	-110	-110	-110	
	010.030.010	Bestrijding Japanse Duizendknoop	-50	-50		
	010.040.010	Onderhoudsbudget wegen omhoog	-500	-500	-500	-500
	010.040.010	Openhouden NABO Looesteeg Ruurlo	-800			
Passend wonen	020.010.040	Extra capaciteit planbegeleiding/Ruimtelijk ordening	-200	-200		
	020.010.040	Projectsecretaris woningbouw	-100	-100		
	020.020.030	Extra capaciteit vergunningverlening	-160	-160		
	020.020.040	Voorfinanciering nieuwbouw activiteiten	-300			
	020.030.010	Organisatie Neede NO	-200	-200		
	020.500.010	Uitbreiding Opdrachtgever Wonen	-10	-10	-10	-10
	020.500.010	Uitbreiding Opdrachtgever Wonen & Zorg	-10	-10	-10	-10
	020.500.010	Extra capaciteit stedenbouwkundig advies	-44	-44	-44	-44

Vitaal platteland	030.020.010 Contactpersoon buitengebied	-65	-65		
	030.020.010 Beleidsadviseur platteland	-65	-65	-65	-65
	030.020.010 Leader	-484			
	030.020.010 Biodiversiteitsplan	-500			
	030.030.010 Bijdrage Vrijetijdsagenda Achterhoek	-10	-10	-10	-10
	030.030.010 Regiocoördinator via Stichting Achterhoek Toerisme	-53	-53		
	Nieuwe energie	040.020.010 Energie Uitvoeringsprogramma 3	-800		
	040.020.010 Berkelland bespaart	-800			
	040.020.060 Duurzaamheidscoördinator	-65	-65		
	040.020.060 Besparing Berkelland in Balans Duurzaamheid	-118	-118	-118	-118
Een toekomstbestendig sociaal domein	050.010.010 Inzet cultuurverbinders	-10	-10	-10	-10
	050.010.020 Wet Inburgering 2021 (WI2021), inbedden regie op beleid	-14	-14	-14	-14
	050.020.020 POH jeugd	-31	-31	-31	-31
	050.020.020 Opbouwwerker jeugd	-62			
	050.020.020 Uitbreiding Jimmy's	-30	-30	-30	-30
	050.020.020 Intensivering toezicht gastouders	-10	-10	-10	-10
	050.020.030 Eenmalige bijdrage aan Dorpskamer	-150			
	050.500.010 Extra capaciteit leerplichtambtenaar	-50			
Sport en cultuur bewegen je!	060.000.000 ongedaan maken bezuiniging sport en cultuur		-600	-600	-600
	060.010.020 Jeugdfonds sport en cultuur	-6	-6	-6	-6
	060.010.030 Ketenregisseur Combinatiefunctionarissen (CF)	-63	-63	-63	-63
Werken en leren	070.030.030 Economische zaken	-25	-25	-25	-25
	070.060.030 Uitbouw vroegsignalering	-125	-125	-125	-125
	070.060.030 Lokale aanpak intake schuldhelpverlening	-60	-60	-60	-60
Veiligheid	080.010.010 Opstellen Integraal Veiligheidsplan	-35			
	080.500.010 Formatie BOA samen met gemeente Oost-Gelre	-31	-31	-31	-31
Algemeen Bestuur en Bedrijfsvoering	090.010.020 Vervangen verkiezingsborden	-35	-35	-35	-35
	090.020.030 Visie op dienstverlening en uitvoeringsprogramma	-150			
	090.030.020 Werving en selectie	-50	-50		
	090.030.020 Onderhoud functiegebouw HR21	-8	-8	-8	-8
	090.030.020 Berkelland Vitaal	-100			
	090.030.050 Algehele ontwikkelingen t.a.v. iVisie	-200	-200	-200	-200
	090.030.050 Cloudontwikkeling	-400			
	090.500.010 verlengen jr. raadsadviseur	-80	-80	-80	-80
	090.500.010 Klantadviseur balies	-48	-48	-48	-48
Overzicht van algemene dekkingsmiddelen	100.030.010 Ondersteuning vergadermodel raad	-40	-40	-40	-40
	100.030.010 Faciliteiten nieuwe werknemers	-120	-120	-30	-30
	100.030.010 Prijscompensatie 2023	-600			
Totaal			-	-	-
			8.277	3.346	2.313
					2.203

Lezen van tabellen

De tabellen in de begroting geven de bedragen weer x € 1.000 (duizenden euro's) tenzij anders vermeld. Door afronding kunnen er kleine verschillen ontstaan in de totalen zoals in de tabel aangegeven. De lasten worden weergegeven met een – (min), de baten met een + (plus). Een programma met een negatief saldo betekent dat er meer lasten in het programma zitten dan baten. Om de cijfers in de tabellen leesbaar te houden zijn bij de omschrijvingen afkortingen gebruikt.

ONZE AANTREKKELIJKE LEEFOMGEVING

Een aantrekkelijke, klimaatbestendige en biodiverse leefomgeving Wat speelt er?

- Een goede fijne en toekomstbestendige leefomgeving draagt bij aan het levensgeluk van onze inwoners. Het wonen in Berkelland wordt door onze inwoners ook gewaardeerd met een ruime 8. Dit willen we graag zo houden en zo mogelijk zelfs verbeteren. Daarom moeten we moeten blijven investeren in een aantrekkelijke, klimaatbestendige en biodiverse leefomgeving. Daarbij blijven inzetten op de kracht van de samenleving en samenwerking met onze inwoners, buurten, wijken is van groot belang. Met onze wijk- en kerngerichte benadering spelen we samen in op de wijk-en kernspecifieke behoeften van onze inwoners. Daarbij denken we niet alleen aan de puur fysieke inrichting, maar hebben we ook aandacht voor de sociale aspecten binnen deze leefomgeving. Daarbij zijn onze gebiedscontactpersonen de verbindende schakel. Zij zijn voortdurend in contact met onze inwoners, buurten en wijken. Zij horen en zien veel en slaan de brug tussen samenleving en overheid. Voorop staan reële verwachtingen over en weer met aandacht, waardering en zo nodig ondersteuning voor de vele initiatieven en activiteiten in onze samenleving. We weten elkaar steeds beter te vinden, maar polarisatie, conflicten en intolerantie liggen op de loer. We laten ons daardoor niet uit het veld slaan, maar blijven inzetten op het interactieve samenspel tussen inwoners.
- We hebben de afgelopen tijd met een nieuwe werkwijze in de openbare ruimte gewerkt, 'ambitiegericht beheer' genoemd, waarbij inwoners, wijken en buurten een centrale rol spelen. We kijken op basis van thema's, zoals schoon en veilig, biodiversiteit, klimaatadaptatie, bewegen en recreatie en ontmoeten wat inwoners het belangrijkste vinden in hun wijk of buurt. We bepalen samen hoe we hun leefomgeving inrichten.
- We gaan in 2023 ook verder met het verbeteren van het groen- en speelvoorzieningenonderhoud en gebruiken daarvoor nog de daarvoor beschikbaar gestelde tijdelijke middelen. We gebruiken deze middelen ook om het groen zo vorm te geven dat het onderhoud structureel goedkoper wordt. Dit helpt ons om binnen de beschikbare structurele budgetten voor groenonderhoud te blijven. Daarbij is veel aandacht voor biodiversiteit en ecologie. Daar waar mogelijk en in overleg met onze inwoners richten we de openbare ruimte biodivers in en passen we ecologisch beheer toe.
- Wij moeten onze leefomgeving aanpassen aan de klimaatverandering (klimaatadaptatie). We zullen moeten leren omgaan met plotselinge grote hoeveelheden water (hevige regenval en binnenkomend water vanuit het buitenland), langere droogteperioden en meer hogere (extreme) temperaturen.
- Nederland wil naar een circulaire economie (een economie waarin reststoffen volledig opnieuw worden hergebruikt). Voorbeeld daarvan is het landelijke programma Van Afval Naar Grondstof 'VANG'. Gemeenten zijn daarbij belangrijke partners, omdat zij verantwoordelijk zijn voor inzameling en verwerking van het huishoudelijk afval. Berkelland wil voldoen aan de landelijke doelstelling uit het programma, en minder dan 100 kilogram restafval per inwoner inzamelen en verwerken. Corona heeft in Berkelland net als in heel Nederland ertoe geleid dat er juist meer restafval bij huishoudens is opgehaald. Onze inspanningen blijven gericht op het verminderen van restafval en maximaal hergebruik van grondstoffen.
- De geplande invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2023 heeft consequenties voor onze processen, informatisering/ automatisering, manier van werken en uiteindelijk onze dienstverlening naar onze inwoners. Daarnaast wordt de Omgevingswet door de regering gezien als instrumentarium voor een onontkoombare aanpak voor natuurverbetering en een basis voor vergunningverlening. Hierbij gaat de regering uit van een gebiedsgerichte aanpak.

Speerpunt

Opstellen omgevingvisie. (010.010)

Wat willen we bereiken?

Beschrijven van de maatschappelijke opgave en de te beschermen kernkwaliteiten van de gemeente Berkelland.

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen Omgevingsvisie (010.010.010)

De omgevingsvisie is dé basis voor beleidskeuzes. Onze planning is er op gericht voor eind 2023 de Omgevingsvisie vast te stellen. Deze heeft een sturende werking op alle ontwikkelingen binnen het fysieke domein in de gemeente. In februari 2022 heeft de raads werkgroep een overdrachtsdocument aangeboden, aan de gemeenteraad wat als uitgangspunt en basis wordt gebruikt. Veel van de in andere programma's genoemde opgaven komen terug in de Omgevingsvisie.

Opstellen transitieplan Omgevingsplan.

Eén gemeente dekkend Omgevingsplan vervangt uiterlijk 2029 al de gemeentelijke bestemmingsplannen, verordeningen en beleidskaders op de fysieke leefomgeving. De Omgevingsvisie biedt houvast en uitgangspunten voor het op te stellen Omgevingsplan. Op basis van een op te stellen transitieplan zullen we stapsgewijs, tot 2029, toewerken naar uniformering en integrale opname in het Omgevingsplan.

Speerpunt

Wijk- en kerngericht werken. (010.020)

Wat willen we bereiken?

- We sluiten aan bij de werkelijke behoefte in onze samenleving en ondersteunen wijken en kernen op de manier die het best bij hun past.

Wat gaan we daarvoor doen?

We gaan voortdurend met onze inwoners en organisaties in gesprek over wat er speelt in de wijken en kernen, zodat onze activiteiten daarop aansluiten. (010.020.010)

Het wijk- en kerngericht werken is een vaste werkwijze geworden binnen onze gemeente waarbij er veel aandacht uitgaat naar onze samenleving. We kijken in wijken en kernen verder dan één domein. We proberen zo veel mogelijk in te spelen op de behoefte, kennis en het eigen kunnen van onze samenleving in de diverse kernen en wijken. Ervaring leert ons dat we hierdoor geen geld of tijd besparen. Sterker nog: deze werkwijze kost tijd en geld, maar doorgaans levert het resultaat van het gelopen proces daarna wel een integrale oplossing en meer draagvlak op in de samenleving.

We ondersteunen initiatieven uit wijken, buurten en kernen. (010.020.020)

Dit willen we onder andere doen via een vervolg op het Berkellands Naoverfonds dat nu 4 jaar actief is en op veel waardering vanuit onze samenleving kan rekenen. Onze gebiedscontactpersonen geven ondersteuning op vragen, processen en initiatieven vanuit de samenleving. Onze contactpersonen werken gebiedsgericht en zorgen voor verbinding tussen inwoners, instanties en gemeente.

Speerpunt

Een klimaatbestendige leefomgeving. (010.030)

Wat willen we bereiken?

- Een aantrekkelijke leefomgeving die is aangepast aan het veranderende klimaat.

Wat gaan we daarvoor doen?

We houden integraal rekening met de gevolgen van klimaatverandering zoals (extreme) wateroverlast, droogte en hitte.

Het is fijn leven in onze gemeente en dat willen we zo houden. Dat betekent dat we onze leefomgeving moeten aanpassen op de gevolgen van de klimaatverandering. We moeten onze leefomgeving (zowel onze kernen als ons buitengebied) bestendig maken tegen hevige regenval, droogteperiodes en hoge temperaturen. We zijn daarbij afhankelijk van veel andere partners in het gebied. We moeten hen aanspreken, met hen samenwerken en zelf doen wat we kunnen als gemeente en gemeenschap. Samen met het waterschap en andere partners zetten we ons actief in zoals overeengekomen in de Aanpak Droogte Achterhoek. We proberen onze inwoners te verleiden tot klimaat adaptieve activiteiten (zoals bijvoorbeeld meer groen en minder steen, waterinfiltratie en -berging op hun eigen percelen).

We beheren en onderhouden het openbaar groen en de gemeentelijke begraafplaatsen. (010.030.010)

Een schone, groene, duurzame, toegankelijke, klimaatbestendige en kleurrijke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, vergroot de aantrekkelijkheid van Berkelland voor onze inwoners, maar ook voor nieuwkomers en toeristen. Dat willen we graag zo houden en verbeteren.

We moeten echter ook nog steeds de tering naar de nering zetten en met de beschikbare middelen het onderhoud uitvoeren. Daarom gaan we door met maken van zo onderhoudsintensief mogelijk openbaar groen. Meer (ruig) gras en struiken en minder perken bijvoorbeeld. Uiteraard wordt daarbij gekeken naar plekken die daarvoor het meest in aanmerking komen, maar het beeld van het openbaar groen zal blijven veranderen. Klimaatverandering zorgt ervoor dat de kwaliteit van ons groen onder grote druk staat. Zo hebben we bijvoorbeeld te maken met bomen- en plantensterfte door droogte. Daarom heeft het nemen van klimaatadaptieve maatregelen onze grote aandacht.

Een deel van het groenonderhoud gebeurt door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het overige besteden we uit. We proberen daar waar mogelijk wensen van inwoners en ondernemers te respecteren en blijven ook met hen in gesprek om mogelijkheden van hun inzet daarbij te bespreken.

In 2022 is het Beleidsplan Spelen en Bewegen in de openbare ruimte (2022-2031) door de gemeenteraad vastgesteld en de komende jaren wordt hier volop uitvoering aan gegeven.

We voeren het watertakenplan 2019-2023 uit (de opvolger van het gemeentelijk rioleringsplan). (010.030.030)

We hebben een watervisie samen opgesteld met het Waterschap Rijn en IJssel en op basis daarvan een uitvoeringsplan dat ten einde loopt (Watertakenplan 2019-2023). We kijken waar het huidige plan op basis van de visie en actuele ontwikkelingen geactualiseerd en aangepast moet worden. Duidelijk is dat klimaatadaptie daarbij voorop staat; met name de aspecten (extreme) wateroverlast en droogte. In 2023 leggen we de gemeenteraad daarom een nieuw herijkt Watertakenplan inclusief kostenraming voor. Deze nieuwe (meerjarige) kostenraming voor onderhoud en investeringen is de basis voor de (toekomstige) hoogte van de rioolheffing.

We werken integraal samen met alle collega's in de openbare ruimte, het waterschap en onze inwoners. Waterinfiltratie (onder andere afkoppeling) en tijdelijke waterberging (in plaats van afvloeiing) zijn daarbij speerpunten. Uiteraard blijft een robuuste afvoer van vuilwater (riool) onze kerntaak waarbij we op basis van risicogestuurd beheer zo efficiënt en effectief mogelijk te werk gaan.

De rioolheffing zoals die in het actuele Watertakenplan 2019-2023 is opgenomen, stijgt normaliter, naast de prijsinflatie, jaarlijks met 2% om zo naar een kostendekkend tarief in 2030 te komen. Tot die tijd is het tarief niet kostendekkend en gebruiken we ook de egalisatievoorziening riool (reserve) om de noodzakelijke investeringen en onderhoud aan het riool te kunnen financieren.

Speerpunt

Mobiliteit. (010.040)

Wat willen we bereiken?

- Alle woningen, bedrijven en voorzieningen in Berkelland zijn voor iedereen bereikbaar.
- Veilige en makkelijk berijdbare wegen en paden zowel in het buitengebied als in de kernen, die aantrekkelijk zijn voor inwoners en bezoekers.

Wat gaan we daarvoor doen?

We onderhouden onze infrastructuur (wegen en paden). (010.040.010)

De Berkellandse wegen- en padenstructuur is niet alleen mooi, zij moet ook veilig zijn. We hebben als grote plattelandsgemeente een relatief groot aantal kilometers wegen en paden te onderhouden en te vervangen (rehabiliteren). We doen dat op basis van het door de gemeenteraad vastgestelde kwaliteitsniveau 'Overwegend laag'.

De laatste jaren is het gemiddelde kwaliteitsniveau nipt op peil gehouden door onderhoud te plegen met incidentele middelen. Dat vinden we niet langer verantwoord. We willen een plus maken in het wegenbeheer om op het afgesproken kwaliteitsniveau te blijven. Daarom willen we het budget voor structureel onderhoud verhogen met € 500.000 per jaar. Bij meevallers in de gemeentelijke begroting willen we het budget verder aanvullen met € 300.000 per jaar. We maken een omslag naar een vorm van beheer waarbij de keuze voor een investering of onderhoud altijd gebaseerd is op een goede afweging tussen kosten (langjarig bezien), prestaties (o.a. gebruik en aanzien van de weg) en risico's (o.a. hoe lang kan weg nog veilig gebruikt worden). De komende jaren richten we ons niet alleen op onderhoud, maar ook op rehabilitatie van wegen, fietsverbindingen en paden.

Van klompen- en kerkenpaden wordt veel gebruikgemaakt en ze worden gevonden en gewaardeerd door toeristen. We zetten in op voortzetting van de ondersteuning aan klompenpaden. We hebben aandacht voor de positie van de oude en nieuwe N18 in Eibergen, met oog voor het onderliggende wegennet. Veranderend weggebruik, bijvoorbeeld veroorzaakt door groter wordende landbouwvoertuigen en elektrische fietsen, vraagt om aandacht voor verkeersveiligheid. We gaan het bermbeheer buitengebied op een nieuwe leest schoeien. De bermpalen worden overbodig zodra het RVO, zoals afgesproken, gebruik gaat maken van de gedigitaliseerde kadastrale grenzen.

We houden Berkelland bereikbaar.

We richten ons op goede doorstroming zodat we snel van A naar B komen. Goed en betrouwbaar regulier openbaar vervoer vinden we ook daarom onmisbaar voor onze inwoners. We zetten ons in voor het behoud van verbindingen in het openbaar vervoer en voor verbetering van het openbaar vervoer. Wat ons betreft komt er geen 'Noordtak' van de Betuwelijn door ons mooie landschap.

Speerpunt

Van Afval Naar Grondstof. (010.050)

Wat willen we bereiken?

- Huishoudelijk afval wordt op een duurzame wijze hergebruikt of verwerkt.
- We zamelen niet meer dan 100 kilogram restafval per inwoner in.
- Geen zwerfafval.

Wat gaan we daarvoor doen?

We gaan gericht zwerfafval tegen op basis van de halfjaarlijkse monitor zwerfafval. (010.050.020)

We weten waar zwerfafval het meest voorkomt en proberen met acties op maat het zwerfafval terug te dringen.

We werken een nieuw grondstoffenplan (Van afval naar grondstof 2023-2027) uit in maatregelen waarbij we inzetten op zoveel mogelijk grondstofhergebruik en zo min mogelijk restafval. (010.050.010)

Vanuit de landelijke doelstelling 'Van afval naar grondstof' (VANG) richten we ons op het verbeteren van de kwaliteit van afvalstromen. Uiteindelijk streven we ernaar om zoveel mogelijk kwalitatieve reststoffen als grondstof te hergebruiken zodat er niets of maar een heel klein deel restafval overblijft. Onze doelstelling is om minder dan 100 kilo huishoudelijk restafval per inwoner in te zamelen. We zitten nu nog een eind van de doelstelling van minder dan 100 kilo restafval per inwoner vandaan. We gaan, samen met de gemeenteraad, op zoek naar een methode die deze doelstelling gaat realiseren. Er zijn meer wegen die ons naar deze doelstelling kunnen leiden waarmee ook verschillende kostenplaatjes gemoeid zijn. We onderzoeken of zelf ophalen op een duurzame en economisch verantwoorde wijze uitvoerbaar is.

Wat mag het kosten?

Toelichting verschillen groter dan € 250.000 tussen 2022 (na bestuursrapportage) en 2023 (primitief)

- Activiteit 010.010.010: In 2022 is sprake van een projectbudget voor de invoering van de Omgevingswet. Het restant bedrag wordt bij de jaarrekening 2022 overgeheveld naar 2023.
- Activiteit 010.020.010: In 2022 was een bedrag geraamd voor Samen investeren in Berkelland, waaronder het Naoberfonds. Deze ramingen vervallen vanaf 2023.
- Activiteit 010.030.010: In 2022 was een bedrag geraamd voor Samen investeren in Berkelland, waaronder verbeteren kwaliteit groenonderhoud. Deze ramingen vervallen vanaf 2023.
- Activiteit 010.030.030: In 2023 zijn de lasten hoger omdat er een toevoeging aan de voorziening plaats vindt. Ook de baten zijn hoger dan in 2022. Dit verschil wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in 2022 eenmalig de rioolheffing is verlaagd.
- Activiteit 010.040.010: In 2022 waren bedragen geraamd voor Samen investeren in Berkelland, waaronder voor paden en wegen in het buitengebied en extra onderhoud wegen. Deze ramingen vervallen vanaf 2023.
- Activiteit 010.050.010: In 2023 zijn de baten hoger dan in 2022. Dit verschil wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in 2022 eenmalig de afvalstoffenheffing is verlaagd.
- Activiteit 010.700.010: In 2023 zijn de lasten hoger doordat investeringen in wegen en riolering gereed zijn gekomen in 2022. De afschrijvingslasten starten hierdoor in 2023.
- Activiteit 010.710.010: In 2023 zijn de onttrekkingen aan de reserves lager doordat de lasten voor Samen investeren in Berkelland niet meer gedekt worden uit de reserves.

Toelichting 1e Begrotingswijziging

Activiteit 010.020.010:

- Voor de voortzetting van het Naoberfonds ramen we incidenteel € 300.000.

Activiteit 010.030.010:

- Voor het extra onderhoud van bomen in verband met de droogte ramen we gedurende 3 jaar € 110.000.
- Voor het bestrijden van invasieve exoten zoals de Japanse duizendknoop ramen we gedurende 2 jaar € 50.000.

Activiteit 010.300.030:

- In afwijking van hetgeen besloten bij de Perspectiefnota 2023 geen trendmatige stijging van 2% van de rioolheffing in 2023 (wel inflatiecorrectie). In 2023 herijken we het Watertakenplan. Daarbij berekenen ook de toekomstige onderhoudskosten en investeringskosten. Omdat de voorziening riool (reserve) op dit moment van behoorlijke omvang is, willen we deze nieuwe berekeningen afwachten en voor 2023 de trendmatige stijging van de rioolheffing eenmalig achterwege laten. De nieuwe berekeningen geven ons inzicht het benodigde kostendekkend tarief in de toekomst en de benodigde (trendmatige) stijging. Voor een overzicht van de baten en lasten riolering zie de paragraaf Lokale heffingen.

Activiteit 010.040.010:

- Voor het onderhoud van wegen verhogen we het budget met € 500.000. Hieruit dekken we ook de kapitaallasten van investeringen in wegen.
- Voor het openhouden en het actief beveiligen van de Niet Actief Beveiligde spoorwegOvergang (NABO) in de Loorsteeg nemen we € 800.000 op.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Lasten									
010.010.010 Iedereen wordt op tijd geïnformeerd over de Omgevingswet	-262	0	-1.212	0	0	0	0	0	0
010.020.010 Ontwikkeling wijken, buurten en kernen	-436	-625	-400	-50	-300	-350	-50	-50	-50
010.020.020 Subsidieren wijken en kernen	-28	-42	-26	-25	0	-25	-25	-25	-25
010.030.010 We beheren ons openbaargroen en de begraafplaatsen	-2.273	-1.753	-2.500	-1.455	-160	-1.615	-1.615	-1.565	-1.455
010.030.030 We beheren onze waterhuishouding	-2.695	-2.116	-2.336	-2.749	143	-2.606	-2.178	-2.283	-2.178
010.040.010 We onderhouden onze infrastructuur	-3.637	-3.455	-3.941	-2.809	-1.300	-4.109	-3.388	-3.388	-3.388
010.050.010 Afval scheiden	-2.304	-2.837	-2.837	-2.835	0	-2.835	-2.835	-2.835	-2.835
010.050.020 Zwerfafval	-94	-54	-54	-54	0	-54	-54	-54	-54
010.500.010 Loonkosten	-5.155	-5.312	-5.312	-5.420	0	-5.420	-5.420	-5.420	-5.420
010.700.010 Rente en afschrijving	-3.175	-3.187	-3.143	-4.564	0	-4.564	-4.315	-4.379	-4.379
Totaal Lasten	-20.060	-19.380	-21.762	-19.961	-1.617	-21.578	-19.880	-19.999	-19.784

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Baten									
010.020.010 Ontwikkeling wijken, buurten en kernen	156	0	0	0	0	0	0	0	0
010.020.020 Subsidieren wijken en kernen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
010.030.010 We beheren ons openbaargroen en de begraafplaatsen	423	327	344	344	0	344	344	344	344
010.030.030 We beheren onze waterhuishouding	7.216	6.455	6.707	7.761	-143	7.618	7.343	7.448	7.343
010.040.010 We onderhouden onze infrastructuur	437	205	256	256	0	256	205	205	205
010.050.010 Afval scheiden	3.527	2.914	2.914	3.513	0	3.513	3.513	3.513	3.513
010.050.020 Zwerfafval	94	54	54	54	0	54	54	54	54
Totaal Baten	11.852	9.953	10.274	11.928	-143	11.785	11.459	11.564	11.459
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-8.208	-9.426	-11.488	-8.033	-1.760	-9.793	-8.421	-8.435	-8.325
Onttrekkingen									
010.710.010 Reserves	2.478	4.083	4.844	828	0	828	255	255	255
Totaal Onttrekkingen	2.478	4.083	4.844	828	0	828	255	255	255
Stortingen									
010.710.010 Reserves	-426	-93	-213	-397	0	-397	-42	-42	-42
Totaal Stortingen	-426	-93	-213	-397	0	-397	-42	-42	-42
Mutaties reserves	2.051	3.991	4.632	431	0	431	213	213	213
Gerealiseerd resultaat	-6.156	-5.436	-6.856	-7.602	-1.760	-9.362	-8.208	-8.222	-8.112

Kaders die de raad heeft vastgesteld

- Van Afval naar Grondstof
- Watertakenplan Berkelland 2019-2023
- Beleidsplan spelen en bewegen

PASSEND WONEN

Wat speelt er?

- Berkelland krijgt een 8,2 voor leefbaarheid van onze inwoners. Dat willen we zo houden. Een belangrijke randvoorwaarde voor een goede leefbaarheid is een passende woning. Om de leefbaarheid voor alle inwoners, bestaand en nieuw, op peil te houden moeten we er samen voor zorgen dat er voldoende woningen zijn en dat die kwalitatief goed zijn. Een woning moet passen bij de levensfase van haar bewoners en een steentje bijdragen aan een beter klimaat.
- De vraag naar woningen is groter dan het aanbod. Hoge huizenprijzen, torenhoge prijzen voor bouwmaterialen en tekort aan bouw personeel zorgen ervoor dat vooral jongeren moeilijk aan een (huur) woning kunnen komen. Ook zien we dat senioren die willen doorstromen geen passende woning kunnen vinden. We voegen woningen toe om vraag en aanbod weer in balans te brengen. Hierbij willen we ook een aantrekkelijk vestigingsklimaat bieden voor toekomstige nieuwe inwoners van buiten de huidige dorpskernen.
- Op korte termijn groeit het aantal huishoudens in Berkelland. Dit is nu te merken aan de grote vraag naar woningen. In Berkelland worden minder mensen geboren dan dat er overlijden. Dat betekent dat de groei komt door (buitenlandse) migratie. Op langere termijn krijgt de gemeente te maken met eerst een afname in bevolking maar door kleiner wordende huishoudens zal de afname in huishoudens pas later inzetten.
- We krijgen te maken met een strakkere regie door het Rijk. Hiervoor zijn 6 programmalijnen gepresenteerd onder het overkoepelende thema de Nationale Woon- en Bouwagenda.
- De strakkere regie van het Rijk merken we onder andere bij woningbouw. Het Rijk maakt met de provincie woningbouwafspraken over aantallen nieuw te bouwen woningen en de prijssegmenten. De provincie Gelderland maakt hiervoor afspraken met de Gelderse regio's, waaronder de Achterhoek. De Achterhoek heeft met de provincie de afspraak gemaakt bruto 8.000 woningen te bouwen tot 2030.
- De regionale woonagenda wordt herijkt zodat deze beter aansluit bij de huidige ontwikkelingen op het thema wonen.
- Er liggen stevige opgaven voor de bestaande woningen in Berkelland. Bijna 60% van de woningen in Berkelland is 40 jaar of ouder. Er ligt een opgave in het verbeteren van woningen.
- Zelfredzaamheid en langer zelfstandig wonen worden steeds belangrijker. Ook in Berkelland krijgen we steeds meer oudere inwoners die steeds ouder worden. Hier horen ook activerings- gezondheids-, welzijns-, ondersteunings- en zorgvragen bij. Dit terwijl de personele capaciteit dalende is. Dit geldt ook voor andere zorgdoelgroepen dan alleen ouderen. De uitgangspunten van het nieuwe Rijksbeleid voor ouderen zijn in steeds toenemende mate zo lang mogelijk zelf, thuis of digitaal geholpen te worden. Er zal een vraag ontstaan naar tussenvormen tussen thuis en verpleeghuisplekken: geclusterd wonen. Hier moeten we ruimte aan bieden in een schaarse ruimte.
- De wijk Neede Noordoost ondergaat de komende jaren (tot en met 2030) een metamorfose door een integrale wijkaanpak. We werken samen met bewoners en ProWonen aan deze wijkontwikkeling.
- Op 1 januari 2023 gaat waarschijnlijk de nieuwe omgevingswet van start. Dit heeft grote invloed op onze processen.
- De gemeente heeft, net als veel andere sectoren, te maken met krapte op de arbeidsmarkt. Om onze ambities waar te kunnen maken, is vergroting van de gemeentelijke slagkracht nodig.

Speerpunten

Passend wonen in Berkelland. (020.010)

Wat willen we bereiken?

- We faciliteren het toevoegen van woningen naar behoefte. Deze behoefte ligt zowel in 'reguliere woningen' als 'woningen voor aandachtsgroepen'. Onder aandachtsgroepen scharen we bijvoorbeeld senioren, inwoners met een beperking, arbeidsmigranten en inwoners met een woonwagencultuur.
- Randvoorwaarden en beleid op orde brengen. We hebben te maken met verouderd wonen & zorgbeleid, een nieuwe regionale woonagenda, de invoering van de omgevingswet en een aflopende woonvisie. De komende jaren brengen we daarom ons beleid en bijhorende uitvoeringsinstrumenten zoals verordeningen en beleidsregels op orde, anticiperend op de omgevingswet.
- Dat onze inwoners zo lang mogelijk, met eventuele ondersteuning, zelfredzaam en gezond blijven en daardoor zelfstandig kunnen wonen in een huis. In een duurzame en vitale omgeving die veiligheid en comfort biedt.
- Voldoende verpleeghuisplekken wanneer een zelfstandige woonsituatie niet passend is bij de zorgvraag.

Wat gaan we daarvoor doen?

We vernieuwen en optimaliseren themabreed ons beleid en strategie. (020.010.040)

- We stellen begin 2023 een hernieuwde regionale woonagenda vast.
- We stellen in 2023 een woonzorgvisie op.
- We stellen in vervolg op de regionale woonagenda een hernieuwde lokale woonvisie of woonkoers, binnen de kader van de omgevingsvisie, op. De woonzorgvisie kan hier onderdeel van zijn. Het eind 2022 of begin 2023 herijkte beleid op arbeidsmigranten wordt opgenomen in het nieuwe woonbeleid.
- We stellen nieuw woonwagenbeleid op in 2023 en nemen dit beleid op in het woonbeleid.
- We maken prestatieafspraken met ProWonen en de huurdersverenigingen in het licht van de afschaffing van de verhuurderheffing en het grotere investerend vermogen dat ProWonen hierdoor krijgt.
- We stellen na actualisatie van ons woon(zorg)beleid een (regionale) huisvestingsverordening op.
- We zijn gestart met het optimaliseren van het proces rondom wooninitiatieven en woonzorginitiatieven. We streven naar een betere dienstverlening door meer overzicht te creëren en meer structuur aan te brengen. Hierdoor willen we initiatiefnemers sneller helderheid bieden of een initiatief wel of niet kansrijk is.

We voegen nieuwe woningen toe. (020.020.040)

- We streven naar een jaarlijks constante en gemiddelde toevoeging van 100 tot 120 nieuwe woningen, inclusief woonzorgwoningen. Dit bereiken we door onze plancapaciteit te prioriteren. In 2020 zijn er op basis van oude plancapaciteit, het ontwikkelen van woningen duurt doorgaans enkele jaren, 127 woningen toegevoegd en in 2021 110 woningen.
- We zeggen ja-mits tegen (flex)woningbouwplannen die aansluiten bij de (toekomstige) behoefte van onze inwoners en ambitie voor het aantrekken van nieuwe Berkellanders. Dit doen we op basis van vastgesteld beleid.
- Op basis van marktverkenningen herijken we jaarlijks onze opgave en sturen bij waar nodig. In kleine kernen geldt het principe van 'naam en rugnummer'. De behoefte moet aangetoond zijn door de initiatiefnemer voordat we aan de slag gaan.
- We geven ruimte aan nieuwe woon(zorg)initiatieven en CPO-initiatieven met een (toekomstige) zorgachtergrond. De verwachting is dat er vraag is naar geclusterde woonvormen. De nieuwe woon- en zorgstrategie geeft ons hier meer inzicht in. Vanuit een regisserende rol proberen we het lokale woon- en zorglandschap te reguleren.
- Bij woonzorg initiatieven geldt ook dat de lokale behoefte moet zijn aangetoond door de initiatiefnemer.

We gebruiken onze gemeentelijke grondpositie om adaptief te kunnen programmeren. (020.010.060)

- Waar nodig zetten we grondbeleid in om te sturen op woningbouw. Dit wordt per casus/project afgewogen.
- We herijken de nota Grondbeleid en stellen een Nota Kostenverhaal op die inspelen op de mogelijkheden van de Omgevingswet.

We zetten voor alle doelgroepen in op goed wonen in een duurzame en toekomstbestendige bestaande woningvoorraad. (020.010.010)

- We stimuleren met verschillende (financiële) instrumenten woningeigenaren om de woning te verduurzamen.
Denk hierbij aan (financiële) ondersteuning door lening vormen via Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn) en het (Agem) energieloket. Het initiatief komt vanuit het programma Nieuwe energie.
- Ook haken we actief aan bij overige initiatieven om woningen en wijken te verduurzamen zoals in prestatieafspraken met ProWonen.
- We ondersteunen inwoners door leningen beschikbaar te stellen voor starters (via het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting) en inwoners die hun woning willen verduurzamen (via het Agem energieloket).
- We gaan door met 'Heerlijk Thuis in Huis'. We willen graag tijdig bewustwording vergroten bij onze inwoners over het langer zelfstandig wonen. Bij inwoners van 80 jaar en ouder nodigen we onszelf uit met seniorenhuisbezoeken om in gesprek te gaan over welzijn en het zelfstandig wonen. Daarnaast bieden we de mogelijkheid om inwoners van 50 jaar en ouder te coachen op het gebied van comfort, veiligheid en duurzaamheid. Dit kan ook leiden tot doorstroming op de woningmarkt.
- We beheren woonwagenlocaties.

Speerpunten

We blijven ons inzetten voor een goede dienstverlening rondom wonen. (020.020)

Wat willen we bereiken?

- Er zijn veel doorlopende zaken in het programma wonen die jaarlijks terugkomen. Denk hierbij aan vergunningverlening, welstandstoezicht en het heffen van leges. De kosten en opbrengsten van deze doorlopende zaken zijn onder dit speerpunt en activiteit samengevoegd.

Wat gaan we daarvoor doen?

We blijven ons inzetten voor een goede dienstverlening rondom wonen. (020.020.030)

Er zijn veel doorlopende zaken in het programma wonen die jaarlijks terugkomen. Denk hierbij aan vergunningverlening, welstandstoezicht en het heffen van leges. De kosten en opbrengsten van deze doorlopende zaken zijn onder deze activiteit samengevoegd.

Speerpunten

We werken door aan de integrale wijkontwikkeling in Neede Noordoost. (020.020)

Wat willen we bereiken?

- In Neede Noordoost werken we met ProWonen en bewoners aan een integrale wijkaanpak door verschillende onderwerpen tegelijk te verbeteren. Dit om woningen én

het samenleven in de wijk toekomstbestendig te maken. Denk aan gezondheid, duurzaamheid, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid.

Wat gaan we daarvoor doen?

We stimuleren een duurzame woningvoorraad. (020.030.010)

Sociale wijkontwikkeling.

Duurzame toekomstgerichte openbare ruimte.

Wat mag het kosten

Toelichting verschillen groter dan € 250.000 tussen 2022 (na bestuursrapportage) en 2023 (primitief)

- Activiteit 020.030.010: In 2023 zijn de lasten en baten lager omdat vanaf 2023 de lasten voor de integrale wijkontwikkeling Neede Noordoost gespreid zijn over de jaren.
- Activiteit 020.700.010: In 2023 zijn de onttrekkingen aan de reserves lager doordat de lasten voor de integrale wijkontwikkeling Neede Noordoost gespreid zijn over de jaren.

Toelichting 1e Begrotingswijziging

Activiteit 020.020.030:

- Om de druk bij de vergunningverlening te verlichten nemen we voor 2 jaar extra budget op voor 2 vergunningsverleners.

Activiteit 020.020.040:

- We maken incidenteel budget vrij voor nieuwbouw. € 300.000 euro voor nieuwbouwactiviteiten zoals voorfinanciering en budget voor extra capaciteit om woningbouw op peil te houden en aan te jagen.

Activiteit 020.030.010:

- Om het project Neede Noordoost voor te bereiden nemen we voor 2 jaar extra budget op voor ondersteuning.

Activiteit 020.010.040:

- Door de druk op de woningbouw, door vergrijzing en door decentralisatie van beschermd wonen is er meer behoefte aan capaciteit op woon(/zorg) beleid. Deze capaciteit wordt structureel uitgebreid van 1,8 fte naar 2 fte.
- Door de druk op de woningbouw is er ook behoefte aan extra capaciteit op stedenbouwkundig gebied.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Lasten									
020.010.010 we zetten voor alle doelgroepen in op goed wonen in duurzame en toekomstbestendige woningvoorraad	-56	-3	-108	-68	0	-68	-68	-3	-3
020.010.020 Woningbouw Braak-Haaksbergseweg	0	0	-22	0	0	0	0	0	0

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
020.010.040 We vernieuwen en optimaliseren themabreed ons beleid en strategie	-29	-50	-40	-50	0	-50	-50	-50	-50
020.010.050 Integrale aanpak	-4	0	0	0	0	0	0	0	0
020.010.060 We gebruiken onze gemeentelijke grondpositie om adaptief te kunnen programmeren	-1.588	-886	-886	-886	0	-886	-886	-886	-886
020.020.010 We exploiteren gemeentelijke gronden	-1	0	0	0	0	0	0	0	0
020.020.030 Goede dienstverlening rondom wonen	-431	-111	-225	-111	-160	-271	-271	-111	-111
020.020.040 We voegen nieuwe woningen toe	-58	-100	-110	0	-600	-600	-300	0	0
020.030.010 integrale wijkontwikkeling Neede Noordoost	-47	-3.825	-2.312	-583	-200	-783	-783	-583	-2.911
020.500.010 Loonkosten	-3.548	-3.812	-4.127	-4.143	-64	-4.207	-4.127	-4.127	-4.127
020.700.010 Rente en afschrijving	-132	-238	-201	-218	0	-218	-218	-218	-218
Totaal Lasten	-5.894	-9.025	-8.032	-6.058	-1.024	-7.082	-6.702	-5.977	-8.306
Baten									
020.010.010 we zetten voor alle doelgroepen in op goed wonen in duurzame en toekomstbestendige woningvoorraad	55	9	60	43	0	43	43	11	11
020.010.060 We gebruiken onze gemeentelijke grondpositie om adaptief te kunnen programmeren	2.635	1.021	1.021	1.021	0	1.021	1.021	1.021	1.021
020.020.010 We exploiteren gemeentelijke gronden	1	0	0	0	0	0	0	0	0
020.020.030 Goede dienstverlening rondom wonen	1.680	1.386	1.726	1.617	0	1.617	1.559	1.559	1.559
020.020.040 We voegen nieuwe woningen toe	25	0	0	0	0	0	0	0	0
020.030.010 integrale wijkontwikkeling Neede Noordoost	14	0	154	513	0	513	513	513	2.563
Totaal Baten	4.410	2.416	2.961	3.194	0	3.194	3.137	3.104	5.155
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-1.484	-6.609	-5.070	-2.864	-1.024	-3.888	-3.565	-2.873	-3.151
Onttrekkingen									
020.710.010 Reserves	140	3.984	2.350	102	0	102	102	70	348
Totaal Onttrekkingen	140	3.984	2.350	102	0	102	102	70	348

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Storringen									
020.710.010 Reserves	-1.075	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Storringen	-1.075	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	-935	3.984	2.350	102	0	102	102	70	348
Gerealiseerd resultaat	-2.419	-2.625	-2.720	-2.762	-1.024	-3.786	-3.463	-2.803	-2.803

Projecten

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Oorspronkelijk begroot	Uitgaven/Inkomsten tot begrotingsjaar	Realisatie 2022	Restant
60830012 PRJCT Integrale wijkaanpak toekomstbest. woningen				
Lasten	-2.137	-47	-65	-2.025
Baten	0	14	0	-14
Totaal 60830012 PRJCT Integrale wijkaanpak toekomstbest. woningen	-2.137	-33	-65	-2.039
60830909 PRJCT VHF Energiemaatregelen				
Lasten	-2.849	0	0	-2.849
Baten	4.834	0	0	4.834
Totaal 60830909 PRJCT VHF Energiemaatregelen	1.985	0	0	1.985
60830910 PRJCT VHF Levensloopbestendig woningen				
Lasten	-510	0	0	-510
Totaal 60830910 PRJCT VHF Levensloopbestendig woningen	-510	0	0	-510
60830911 PRJCT VHF Klimaatadapt. gezondhd veilighd woningen				
Lasten	-550	0	0	-550
Totaal 60830911 PRJCT VHF Klimaatadapt. gezondhd veilighd woningen	-550	0	0	-550
60830912 PRJCT VHF Asbestsanering woningen				
Lasten	-750	0	0	-750
Totaal 60830912 PRJCT VHF Asbestsanering woningen	-750	0	0	-750
60830913 PRJCT VHF Uitv kosten project				
Lasten	-175	0	-45	-130
Totaal 60830913 PRJCT VHF Uitv kosten project	-175	0	-45	-130
Gerealiseerd resultaat	-2.137	-33	-110	-1.994

Kaders die de raad heeft vastgesteld

- Woonvisie gemeente Berkelland 2020-2025
- Kwalitatieve toetsingscriteria voor woningbouw Berkelland 2019

- Kwalitatieve toetsingscriteria voor woningbouw in Berkelland
- Beleidskader tijdelijke woningen
- Achtergrondinformatie tijdelijke woningen
- Woonmonitor Berkelland 2019
- Structuurvisies

VITAAL PLATTELAND

Een vitaal en innovatief buitengebied

Wat speelt er?

- Op het platteland komen steeds meer grote opgaven samen die allemaal ruimte vragen. Denk hierbij aan; klimaatadaptatie, energietransitie, biodiversiteit, recreatie en toerisme, de landbouwtransitie en de daarmee gepaarde transformatie van stallen en erven. Het is een uitdaging al deze opgaven op een goede manier samen te brengen op het platteland en daarmee ons platteland vitaal te houden.
- De agrarische sector is een belangrijke pijler in ons buitengebied. De sector wordt de komende jaren voor grote uitdagingen gesteld, onder meer door de stikstofproblematiek. De rijksoverheid werkt hiervoor aan het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De provincie Gelderland is hierbij als uitvoerende partij aan zet. Een transitie naar een meer duurzame landbouw is hierbij noodzakelijk om de stikstofdoelen te halen. Tegelijkertijd zorgen de vele stoppers in Berkelland voor nieuwe ruimtelijke uitdagingen door onder meer de vrijkomende agrarische bebouwing.
- Berkelland heeft een prachtig coulisselandschap dat een fijne leefomgeving biedt voor onze inwoners en een visitekaartje is voor bezoekers. Tegelijkertijd zien we dat de natuur, het landschap en de biodiversiteit van verschillende kanten onder druk staat.
- Toeristen en recreanten weten de Achterhoek, en daarmee ook Berkelland, steeds vaker te vinden. Hier zijn we blij mee, want dit zorgt voor de instandhouding van voorzieningen, werkgelegenheid en bovenal voor reuring. Bij ontwikkelingen in de vrijetijdsector is het belangrijk dat er een goede balans blijft tussen het wonen, werken en recreëren in ons (buiten)gebied en dat de recreatiedruk, en de impact daarvan op onze omgeving en samenleving, niet te groot wordt.

Speerpunt

Een meer duurzame vorm van landbouw in Berkelland. (030.010)

Wat willen we bereiken?

- Een intensievere samenwerking met onder meer LTO, VKA en Marke om agrariërs te ondersteunen richting een meer duurzame vorm van landbouw, zoals kringlooplandbouw.
- Een sterkere verbinding tussen inwoners en agrariërs.
- Meer lokale initiatieven gericht op duurzame vormen van landbouw, zoals kringlooplandbouw.

Wat gaan we daarvoor doen?

We zoeken de samenwerking met partijen als de VKA, LTO en de Marke gericht op ondersteuning van agrariërs richting een meer duurzame vorm van landbouw, zoals kringlooplandbouw.

In 2022 is er een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden die de gemeente Berkelland heeft om agrariërs te ondersteunen richting een meer duurzame landbouw. De denkrichtingen uit dit onderzoek zullen verder onderzocht worden en waar mogelijk opgepakt worden. Dit doen we samen met partijen als de VKA, LTO en de Marke. Zij hebben de kennis en expertise in huis om aan te geven wat er nodig is vanuit de gemeente om agrariërs te ondersteunen richting een duurzame landbouw. We haken aan bij de gebiedsgerichte uitwerking van de provincie Gelderland van het NPLG.

We onderzoeken mogelijkheden voor stimulering van meer verbinding tussen agrariërs en inwoners. (030.010.020)

We onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de verbinding tussen agrariërs en inwoners te stimuleren. Dit doen we al bijv. door het korte ketens project en de organisatie van de

Berkellanddag, we onderzoeken wat er nog meer voor mogelijkheden zijn en hoe wij initiatieven als gemeente kunnen ondersteunen.

We doorlopen een kavelruilproces om een betere landbouwstructuur te organiseren en onderzoeken de mogelijkheden voor een nieuw vrijwillig kavelruil project. (030.010.030)

De vrijwillige kavelruil is integraal van opzet en hierdoor zullen we ook doelen op gebied van natuur, landschap, water, duurzaamheid en recreatie meenemen. Dus naast huiskavelvergroting en het toewerken naar minder veldkavels zal er ook grond geruimd kunnen worden om bijvoorbeeld nieuwe natuur in te richten. Het huidige kavelruilproces loopt af. Er is behoefte aan een vervolg. We onderzoeken de mogelijkheden hiervoor.

We zetten het project korte ketens door. (030.010.010)

Hierbij doorlopen we met een aantal agrariërs een serie masterclasses waarbij we ze helpen met het maken van businesscases voor het produceren en vermarkten van hun producten direct aan de consument. Hierbij wordt ook wereldwijde kennis over nieuwe verdienmodellen gedeeld. Er is behoefte aan deze masterclasses, dus we willen een vervolg geven aan de 1e en 2e tranche.

Speerpunt

Toekomstbestendige (agrarische) erven. (030.010)

Wat willen we bereiken?

- Minder leegstaande gebouwen door sloop- en/of hergebruik.
- Reductie van 30% asbestdaken in 2026 (kern en buitengebied) ten opzichte van 2022.

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren het plan van aanpak voor de aanpak van vrijkomende agrarische bebouwing uit. (030.040.010)

Met de uitvoering van het plan van aanpak willen we ruimte bieden voor andere verdienmodellen in leegstaande (agrarische) gebouwen en stimuleren we sloop van oude stallen en schuren. Hiervoor werken we aan diverse nieuwe regelingen en instrumenten en voeren we weer opnieuw keukentafelgesprekken met agrariërs.

We voeren het plan van aanpak voor de stimulering van de sanering van asbestdaken uit. (030.040.020)

Met het plan van aanpak zetten we in op het saneren van 30% van oppervlakte aan asbestdaken in Berkelland eind 2026. Hiervoor hebben we 3 instrumenten ontwikkeld: de subsidieregeling asbestdaken, de beschermingspakketten voor verwijdering van kleine asbestdaken in combinatie met gratis stort en de (gratis) keukentafelgesprekken in combinatie met kortingsvouchers voor vervolgstappen. Daarnaast zetten we verschillende communicatiemiddelen in om eigenaren te informeren en instrueren en ze te motiveren en overtuigen om de sanering aan te pakken.

Speerpunt

Behoud en versterking van ons coulisselandschap en verhoging van de biodiversiteit. (030.020)

Wat willen we bereiken?

- Voor elke biotoop in Berkelland een verhoging van natuurwaarden in 2026 ten opzichte van 2021.

- Een vergrote bewustwording bij inwoners over de biodiversiteit en maatregelen die men kan nemen ter versterking van de biodiversiteit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van aanleg van nieuwe natuur en landschap en het behoud van landschapselementen. (030.020.010)

Onder deze activiteit valt onder meer de uitvoering van de landschapsregeling 2020-2024. Maar ook de uitvoering van de motie bomen en bosjes, waarbij de nadruk voor de komende jaren ligt op: Een boom voor elk huishouden.

We maken een uitvoeringsagenda voor het biodiversiteitsplan en voeren deze uit. (030.030.010)

Eind 2021 is het biodiversiteitsplan vastgesteld. In het voorjaar van 2022 is een contourennota opgesteld waar in grote lijnen is aangegeven wat de activiteiten zijn om de biodiversiteit in Berkelland te verhogen. De contourennota is de basis voor een uitvoeringsagenda waar aan gewerkt wordt. Deze zal daarna in de komende jaren uitgevoerd worden.

We ondersteunen initiatieven en projecten in het kader van Leader. (030.030.020)

Het leaderprogramma heeft goed gedraaid in Berkelland de afgelopen jaren, met veel mooie initiatieven die geholpen zijn. In 2023 start het nieuwe leader programma waar de Achterhoek weer aan mee wil doen.

Speerpunt

Het toeristisch-recreatief aanbod in Berkelland is versterkt. (030.030)

Wat willen we bereiken?

- Het aantal vitale dagattracties en verblijfsaccommodaties is vergroot.
- De toeristische infrastructuur is doorontwikkeld.
- De toeristische informatievoorziening en gastheerschap is verder geprofessionaliseerd.
- De toeristische-recreatieve ontwikkelpotentie van Berkel, kernen en bijbehorende buitengebieden is beter benut.
- De zichtbaarheid van het vrijetijdsaanbod van Berkelland is vergroot.
- Jong en oud ontmoeten elkaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

De uitvoeringsagenda 'Beleef het in Berkelland 2021-2024 uitvoeren. (030.020.010)

In 2021 is 'Beleef het in Berkelland' vastgesteld inclusief een uitvoeringsprogramma voor de periode 2021-2024. In het uitvoeringsprogramma staat beschreven welke acties de komende jaren worden opgepakt en uitgevoerd waarmee wordt bijgedragen aan het behalen van de doelstellingen en speerpunten uit 'Beleef het in Berkelland'.

Wat mag het kosten

Toelichting verschillen groter dan € 250.000 tussen 2022 (na bestuursrapportage) en 2023 (primitief)

- Activiteit 030.010.030: In 2022 is sprake van een projectbudget voor het plan van aanpak asbestverwijdering. Het restant bedrag wordt bij de jaarrekening 2022 overgeheveld naar 2023.

- Activiteit 030.020.010: In 2022 is sprake van een projectbudget voor de motie bomen & kleine bossen. Het restant bedrag wordt bij de jaarrekening 2022 overgeheveld naar 2023.
- Activiteit 030.030.010: In 2022 is sprake van een projectbudget. Het restant bedrag wordt bij de jaarrekening 2022 overgeheveld naar 2023.
- Activiteit 030.710.010: In 2022 hebben de onttrekkingen betrekking op dekking van projecten. Pas na overheveling van de projecten wordt ook de onttrekking aan de reserves zichtbaar.

Toelichting 1e Begrotingswijziging

Activiteit 030.020.010:

- Er is onder meer vanuit agrariërs een roep om een contactpersoon bij Berkelland. Een contactpersoon die begrijpt wat er in het buitengebied (bij agrariërs) en op erven speelt. Gezien ook de grote opgaven die er de komende jaren zijn in het buitengebied (stikstof, nationaal programma landelijk gebied (NPLG)), kiezen we ervoor om een contactpersoon buitengebied aan te stellen voor twee jaar.
- Er zijn steeds meer opgaven in het buitengebied, onder meer ook door opgaven vanuit stikstof / nplg en natuur en landschap. Om deze opgaven goed op te pakken en uit te voeren, kiezen we voor een structurele aanstelling van een extra beleidsadviseur platteland.
- Er komt een nieuwe leader periode aan (2023-2027), waarin de Achterhoek waarschijnlijk opnieuw een leader gebied wordt voor de komende jaren. Afgelopen jaren waren zeer succesvol voor initiatieven in Berkelland. We zetten daarom in op een nieuwe leader periode als Achterhoek met een eenmalige bijdrage.
- Om het biodiversiteitsplan uit te voeren is (zie ook contourennota februari 2022) is geld noodzakelijk voor onder meer subsidies, communicatie en landschapsinrichting. We ramen € 500.000 incidenteel.

Activiteit 030.030.010:

- We verhogen de bijdrage voor de vrijetijdsagenda van € 0,80 naar € 1,00 per jaar per inwoner om de vrijetijdsagenda Achterhoek samen met andere Achterhoekse gemeenten uit te voeren.
- We stellen een regio coördinator via Stichting Achterhoek toerisme voor twee jaar aan. Hiermee komt er extra aandacht voor ondernemers in de vrijetijdsector, marketing en promotie, kennis uitwisseling, productontwikkeling, lokaal gastheerschap en toeristische infrastructuur.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Lasten									
030.010.010 We zetten het project korte ketens door	-57	0	-162	0	0	0	0	0	0
030.010.020 We onderzoeken mogelijkheden voor stimulering van meer verbinding tussen agrariërs en inwoners	-17	-26	-28	-26	0	-26	-33	-33	-33
030.010.030 We doorlopen een kavelruilproces om een betere landbouwstructuur te organiseren	-66	0	-146	0	0	0	0	0	0
030.020.010 stimuleren aanleg nieuwe natuur en landschap	-229	-93	-717	-93	-130	-223	-186	-106	-106

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
030.020.020 We ondersteunen projecten en initiatieven in het kader van Leader	-323	-25	-25	0	-484	-484	0	0	0
030.020.030 Biodiversiteitsplan uitvoeren	0	0	0	0	-500	-500	0	0	0
030.030.010 de uitvoeringsagenda "beleef het in Berkelland" uitvoeren	-751	-281	-749	-111	-63	-174	-174	-121	-121
030.040.010 We voeren het plan van aanpak voor de aanpak van vrijkomende agrarische bebouwing uit	-55	0	-512	0	0	0	0	0	0
030.040.020 We voeren het plan voor de stimulering van de sanering van asbestdaken uit	-107	0	-522	0	0	0	0	0	0
030.500.010 Loonkosten	0	-94	-94	-91	0	-91	-91	-91	-91
030.700.010 Rente en afschrijving	-4	-4	-4	-4	0	-4	-4	-4	-4
Totaal Lasten	-1.609	-522	-2.959	-324	-1.177	-1.501	-487	-354	-354
Baten									
030.010.010 We zetten het project korte ketens door	57	0	162	0	0	0	0	0	0
030.010.020 We onderzoeken mogelijkheden voor stimulering van meer verbinding tussen agrariërs en inwoners	0	0	0	0	0	0	0	0	0
030.010.030 We doorlopen een kavelruilproces om een betere landbouwstructuur te organiseren	66	0	146	0	0	0	0	0	0
030.020.010 stimuleren aanleg nieuwe natuur en landschap	123	18	97	0	0	0	0	0	0
030.030.010 de uitvoeringsagenda "beleef het in Berkelland" uitvoeren	521	3	458	1	0	1	1	1	1
030.040.010 We voeren het plan van aanpak voor de aanpak van vrijkomende agrarische bebouwing uit	69	0	448	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	835	20	1.311	1	0	1	1	1	1
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-774	-502	-1.648	-324	-1.177	-1.501	-487	-354	-354
Onttrekkingen									

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
030.710.010 Reserves	550	40	1.245	15	0	15	15	0	0
Totaal Onttrekkingen	550	40	1.245	15	0	15	15	0	0
Storting									
030.710.010 Reserves	-2	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Storting	-2	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	549	40	1.245	15	0	15	15	0	0
Gerealiseerd resultaat	-226	-462	-403	-309	-1.177	-1.486	-472	-354	-354

Projecten

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Oorspronkelijk begroot	Uitgaven/Inkomsten tot begrotingsjaar	Realisatie 2022	Restant
60310900 PRJCT Leader subsidie: plattelandsontwikkeling				
Lasten	-378	-353	0	-25
Totaal 60310900 PRJCT Leader subsidie: plattelandsontwikkeling	-378	-353	0	-25
60330902 PRJCT Vrijkomende agrarische bebouwing				
Lasten	-100	-36	0	-64
Totaal 60330902 PRJCT Vrijkomende agrarische bebouwing	-100	-36	0	-64
60570901 PRJCT Landschapsregeling 2019-2023				
Lasten	-426	-564	-31	169
Baten	239	90	29	120
Totaal 60570901 PRJCT Landschapsregeling 2019-2023	-187	-474	-2	289
60570902 PRJCT motie bomen & kleine bossen				
Lasten	-540	-15	-35	-490
Totaal 60570902 PRJCT motie bomen & kleine bossen	-540	-15	-35	-490
60810901 PRJCT Sloopbonusregeling				
Lasten	-600	-161	-4	-434
Baten	600	172	51	377
Totaal 60810901 PRJCT Sloopbonusregeling	0	11	46	-57
60810902 PRJCT Bestemmingsplan buitengebied 2016				
Lasten	-212	-123	-18	-71
Totaal 60810902 PRJCT Bestemmingsplan buitengebied 2016	-212	-123	-18	-71

Exploitatie	Oorspronkelijk begroot	Uitgaven/Inkomsten tot begrotingsjaar	Realisatie 2022	Restant
60830905 PRJCT Integrale Kavelruil				
Lasten	-348	-215	-20	-114
Baten	348	215	21	113
Totaal 60830905 PRJCT Integrale Kavelruil	0	0	1	-1
Gerealiseerd resultaat	-1.417	-990	-7	-420

Kaders die de raad heeft vastgesteld

- Structuurvisie Berkelland 2025.
- Bestemmingsplan Buitengebied 2020 (o.m. op basis van de Beleidsregel kleinschalige horeca in het buitengebied, het 'Plan van Aanpak bestemmingsplan Buitengebied Berkelland 2016', de 'Uitgangspuntennotitie bestemmingsplan Buitengebied Berkelland 2016', de 'Aanvulling uitgangspuntennotitie bestemmingsplan "Buitengebied Berkelland 2016"', de Structuurvisie bovenplanse sloop-bonus regeling, de Structuurvisie Plussenbeleid en de Structuurvisie Woningssplitsing buitengebied
- Regeling Landschap 2015.
- Structuurvisie bovenplanse sloop-bonus regeling.
- Beleidsregels Ruimtelijke Ordening en duurzame energie.
- Beleidsregel Rood voor Rood
- Beleef het in Berkelland

NIEUWE ENERGIE

Alle hens aan dek! Wat speelt er?

- Elk jaar wordt het belang van een energietransitie naar gebruik van schone en duurzame bronnen duidelijker. We willen af van fossiele brandstoffen. Dit vinden we belangrijk om klimaatverandering tegen te gaan, vanwege de maatschappelijke en geopolitieke effecten van olie- en gaswinning en met het oog op mogelijke lagere lasten voor inwoners, organisaties en bedrijven.
- Het is onvermijdelijk om methoden van (grootschalige) duurzame energieopwekking toe te passen om de stap te maken naar 100% energieneutraal in 2050. Dit kan door zon op dak en op bijvoorbeeld parkeerterreinen. In de keuze voor windmolens, is het belangrijk om duidelijke normen te hanteren, zoals afstand tot woningen en behoud van natuur- en landschappelijke waarden, dit in het belang van de gezondheid voor inwoners en de leefomgeving.
- De noodzaak voor inwoners en bedrijven om te verduurzamen en daarmee energie te besparen wordt steeds groter mede door de gestegen gasprijzen. Het verminderen van het energieverbruik is een belangrijke eerste stap. We zijn als gemeente hierin wel afhankelijk van de eigen keuze van huiseigenaren en bedrijven.
- We hebben last van netcongestie. Zon op dak, elektrisch rijden (meer laadpalen bij huis), meer stroomgebruik voor warmtepompen en bedrijfsuitbreiding: ons elektriciteitsnet kan deze nieuwe ontwikkelingen niet altijd aan, ondanks alle investeringen van netbeheerders.
- We werken al aantal jaar met een energie uitvoeringsprogramma (EUP). Eind 2022 loopt het EUP2 ten einde. Er zal een EUP3 geschreven worden voor de komende jaren, waarin de doelstellingen uit de programmabegroting meegenomen worden.
- Als gemeente is het belangrijk om het goede voorbeeld te geven door het uitvoeren van energiebesparingen. Door middel van verduurzaming, beleid en inzicht zijn er voor de komende jaren nog diverse doelstellingen.

Speerpunt

Groei in duurzame energieopwekking (040.010)

Wat willen we bereiken?

- Het realiseren van een windpark voor 2030.
- Maximale bijdrage aan de regionale doelstelling van 0,35 TWh zon-op-dak.
- Handhaven van het max van 12 vergunningen voor zonneparken

Wat gaan we daarvoor doen?

We stellen het herijkte RODE (Ruimtelijke Ordening en Duurzame Energie) beleidskader vast en begeleiden initiatiefnemers voor energieopwek.

Het RODE-beleid draagt bij aan het realiseren van grootschalige opwekinitiatieven, landschappelijk ingepast en met (financiële) participatie van omwonenden. We stimuleren vooral zon op dak, dit zien we als beste optie voor grootschalige energieopwekking. De gezondheid van onze inwoners en onze leefomgeving zijn voor ons belangrijk. Totdat het RODE-beleid is aangepast, werken we niet mee aan initiatieven voor windmolens. Er komen geen nieuwe grootschalige zonneparken op landbouwgrond meer bij.

We werken met andere overheden aan de regionale energiestrategie.

Omschrijving (toelichting)

De afspraken in de RES Achterhoek 1.0 zijn voor ons het kader waar we ons aan conformeren, qua opwek en zoekgebieden. Dit wordt in Berkelland verder ingevuld via de herijking van RODE.

In de Achterhoek werken we aan verdere concretisering van de RES-doelen met de RES Achterhoek 2.0 (deadline juli 2023).

Speerpunt

Meer verduurzaamde woningen en bedrijven in 2030. (040.020)

Wat willen we bereiken?

- 20% minder aardgasverbruik bij woningen en bedrijven in 2030 ten opzichte van 2018 (doelstelling transitievisie warmte).

Wat gaan we daarvoor doen?

We zetten in op voorlichtingscampagnes en coaches om inwoners, organisaties en bedrijven te helpen de juiste keuzes te maken in de verduurzaming. (040.020.100)

Huiseigenaren en bedrijven maken we bewust van de urgentie, informeren we over de mogelijkheden en ondersteunen we bij het nemen van maatregelen. We versterken de bestaande aanpakken, zoals voor huiseigenaren Heerlijk thuis in Huis en coaches en het Energieloket. Voor bedrijven en organisaties willen we een vervolg op Zonnige Bedrijvendaken en 'Achterhoek Onderneemt Duurzaam'. In het regionale project 'Expertisecentrum Energietransitie' krijgt dit verder vorm.

We stimuleren het nemen van concrete energiematregelen met 'Berkelland Bespaart' en de gunstige (SVN)-leningen. (040.020.110)

Eigenaren van woningen zijn pas bereid om te investeren in verduurzaming als dit op een redelijke termijn wordt terugverdiend. Financiële prikkels zijn dus zeer effectief. 'Achterhoek Bespaart' is een subsidieregeling voor isolatiemaatregelen. De 'toekomstbestendig wonen-lening' is in de plaats gekomen van de duurzaamheidslening. Hierdoor wordt het toekomstbestendig(er) maken van de woning ook mogelijk voor inwoners met een smallere beurs. 'Stapelen' met de landelijke subsidieregeling voor isolatie is mogelijk.

We zorgen ervoor dat de Omgevingsdienst bedrijven controleert.

We willen onze bedrijven positief benaderen door hen te adviseren en te stimuleren. Maar we zien ook een groep die daarmee niet in beweging komt. De Omgevingsdienst Achterhoek hebben we de opdracht gegeven om toezicht te houden op het nemen van de verplichte maatregelen bij bedrijven. Eerst door te informeren, maar als het moet ook via handhaving.

We maken een plan hoe wij gezamenlijke initiatieven van inwoners en/of organisaties kunnen ondersteunen.

We zien steeds meer dat mensen elkaar opzoeken in de energietransitie. Inwoners en bedrijven komen dan samen tot eigen ideeën en initiatieven. Denk aan energiemarkten, gezamenlijke inkoopacties, postcoderozen. En ook gezamenlijke acties op een bedrijventerrein, of met een branche. Dit eigen initiatief juichen wij toe en willen we faciliteren. We gaan onderzoeken wat dit soort initiatieven nodig hebben, en hoe andere gemeenten dit aanpakken.

We stellen een plan van aanpak energiearmoede op en voeren deze uit.

Met de stijgende energieprijzen zien we steeds meer huishoudens die een energierekening moeilijk kunnen betalen. We hebben extra aandacht voor deze inwoners in onze gemeente die te maken hebben met energiearmoede. We sluiten daarbij zoveel mogelijk aan bij onze al bestaande regelingen.

We gaan aan de slag met de transitievisie Warmte / We onderzoeken de haalbaarheid voor grootschalige collectieve warmtenetten.

In de warmtetransitie hebben wij weinig mogelijkheden (bronnen) voor grootschalige collectieve warmtenetten. Onze inwoners en bedrijven zijn aangewezen op individuele (elektrische) oplossingen, zoals de warmtepomp. Op een paar plekken is er wel een alternatief, bijvoorbeeld de restwarmte van Friesland Campina in Borculo en de Berkel bij Eibergen. De haalbaarheid hiervan is onzeker en onderzoeken we verder. Hiervoor is wel ook duidelijkheid nodig van Den Haag via de Warmtewet.

Speerpunt

Ruimte voor innovatie in de energie-infrastructuur. (040.020)

Wat willen we bereiken?

- Berkelland wil bewust, aantoonbaar en zichtbaar verduurzamen, zowel in beleid als met haar eigen bedrijfsvoering

Wat gaan we daarvoor doen?

We stimuleren innovatie in de energie-infrastructuur en bieden de ruimte aan een aantal pilots hiervoor.

We stimuleren innovatie in de energietransitie. Mogelijke oplossingen zijn energieopslag, en het slim koppelen van energievraag en -aanbod. Het mede mogelijk maken van innovatie in de energietransitie in onze gemeente is nodig voor een fijne leefomgeving en een goed vestigingsklimaat. De gemeente kan dit soort initiatieven ondersteunen, bijvoorbeeld met ambtelijke capaciteit. We werken samen met Liander aan slimme oplossingen voor netcongestie en lobbyen dat Berkelland een hoge prioriteit krijgt.

Speerpunt

Gemeente als goede voorbeeld in de energietransitie. (040.020)

Wat willen we bereiken?

- Berkelland wil bewust, aantoonbaar en zichtbaar verduurzamen, zowel in beleid als met haar eigen bedrijfsvoering.

Wat gaan we daarvoor doen?

We investeren versneld in verduurzaming van ons eigen vastgoed. (040.030.010)

Door versneld te investeren in duurzaamheid leveren we niet alleen een bijdrage aan de energietransitie, maar besparen we ook structureel op kosten.

Wij voeren de reductiemaatregelen uit de van de CO2 prestatieladder en monitoren deze.

Denk hierbij aan: energiecontract/zelfleveringsmodel, verduurzamen ingekochte brandstoffen, duurzamer woon-werkverkeer, duurzaam inkopen, versneld vervangen openbare verlichting door led. Om hier meer voortgang in te krijgen, zorgen we voor inschakeling van een duurzaamheidscoördinator gedurende de resterende looptijd van dit programma.

We stappen over naar een energieleverancier die levert vanuit lokale en duurzame energiebronnen.

Wij willen energie afnemen die in Berkelland duurzaam wordt opgewekt. Zelf energie opwekken als gemeente met eigen bronnen is daarbij het streven, hierin willen wij ook zelf investeren.

Wat mag het kosten?

Toelichting verschillen groter dan € 250.000 tussen 2022 (na bestuursrapportage) en 2023 (primitief)

- Activiteit 040.020.060: In 2022 is een budget geraamd voor de uitvoering van het Energie Uitvoeringsprogramma 2. Dit programma loopt af in 2022. Hierdoor vervalt de raming vanaf 2023. Daarnaast is in 2023 een besparing op energiekosten ingeboekt op energie.
- Activiteit 040.710.010: In 2022 vinden de onttrekkingen plaats om de lasten van het Energie Uitvoeringsprogramma 2 te dekken. Door het vervallen van de lasten in 2023 is ook de onttrekking niet nodig.
- Ook voor het merendeel van de overige activiteiten geldt dat ze onderdeel uitmaken van het Energie Uitvoeringsprogramma 2.

Toelichting 1e Begrotingswijziging

Activiteit 040.020.100:

- In 2023 start het nieuwe energie uitvoeringsprogramma 3. Hiervoor is voor de periode 2023-2026 ongeveer 800.000 euro noodzakelijk. We ramen het bedrag in een keer in 2023.
- € 105.000,- structureel budget energieloket

Activiteit 040.020.110:

- Berkelland bespaart loopt eind 2022 af. Het is een succesvolle subsidieregeling (50% tot max 500 euro) voor huiseigenaren die energiebesparende maatregelen treffen. Voor de periode 2023-2026 gaan we hier mee door. Ook hier ramen we € 800.000 in een keer in 2023.

Activiteit 040.030.020

- In Berkelland in balans was het doel om 117.5000 euro structureel te bezuinigen op de energie inkoop onder meer door energiebesparende maatregelen. Helaas zijn de energieprijzen sterk gestegen waardoor de bezuiniging niet gerealiseerd wordt.
- Er is op dit moment een duurzaamheid coördinator ingesteld tot mei 2023. De coördinator houdt zich bezig met onder meer de verduurzaming van onze gebouwen en circulaire inkoop. De komende jaren liggen hier nog grote opgaven. We kiezen er daarom voor om twee jaar langer door te gaan.

Activiteit 040.020.090:

- Vanuit het Rijk is er een eenmalige uitkering ontvangen van € 947.000 in begrotingsjaar 2022 om energie armoede aan te pakken door bijvoorbeeld energie besparend advies of energie besparende maatregelen. Restant saldo 2022 zal overgezet worden naar begroting 2023.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Lasten									
040.010.010 EUP: ambitie grootschalig opwek	-1	-10	-44	0	0	0	0	0	0
040.010.030 EUP: ambitie regionale samenwerking	0	-23	0	0	0	0	0	0	0
040.020.010 EUP: ambitie wonen	-1	-10	0	0	0	0	0	0	0
040.020.020 EUP: ambitie bedrijven	-63	-168	-101	0	0	0	0	0	0
040.020.030 EUP: ambitie maatschappelijke bedrijven	-20	-38	-30	0	0	0	0	0	0

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
040.020.040 EUP: ambitie communicatie en bewustwording	-9	-25	-70	0	0	0	0	0	0
040.020.050 Transitiewarmte	-54	-50	-29	0	0	0	0	0	0
040.020.060 Gemeente als voorbeeld	0	0	-47	0	0	0	0	0	0
040.020.070 We werken met andere overheden aan de regionale energiestrategie	-3	0	0	0	0	0	0	0	0
040.020.090 We stellen een plan van aanpak energiearmoede op en voeren deze uit	0	0	-390	0	0	0	0	0	0
040.020.100 We zetten in op voorlichtingscampagnes en coaches	-167	-73	-140	-105	-800	-905	-105	-105	-105
040.020.110 We stimuleren het nemen van concrete energemaatregelen met "Berkelland bespaart" en (SVN) leningen	-126	-200	-187	0	-800	-800	0	0	0
040.030.020 We investeren versneld in de verduurzaming van ons eigen vastgoed	-15	-1.266	-383	118	-183	-65	-65	0	0
040.500.010 Loonkosten	-305	-175	-175	-201	0	-201	-201	-201	-201
040.700.010 Rente en afschrijving	0	-9	-7	-7	0	-7	-7	-7	-7
Totaal Lasten	-764	-2.046	-1.602	-195	-1.783	-1.978	-378	-313	-313
Baten									
040.020.050 Transitiewarmte	21	0	0	0	0	0	0	0	0
040.020.090 We stellen een plan van aanpak energiearmoede op en voeren deze uit	0	0	390	0	0	0	0	0	0
040.020.100 We zetten in op voorlichtingscampagnes en coaches	22	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	43	0	390	0	0	0	0	0	0
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-721	-2.046	-1.212	-195	-1.783	-1.978	-378	-313	-313
Onttrekkingen									
040.710.010 Reserves	400	1.929	1.097	0	0	0	0	0	0
Totaal Onttrekkingen	400	1.929	1.097	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	400	1.929	1.097	0	0	0	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-321	-117	-115	-195	-1.783	-1.978	-378	-313	-313

Beleidskaders die de raad heeft vastgesteld

- EUP 2019-2022
- RODE beleidskader
- Transitievisie Warmte

EEN TOEKOMSTBESTENDIG SOCIAAL DOMEIN

Wat speelt er?

Ondersteuning bieden aan inwoners die dit nodig hebben én een financieel evenwicht bereiken in het sociaal domein: dat is waar we in Berkelland voor staan. We willen dat onze inwoners zo lang, zo vitaal en zo actief als mogelijk mee kunnen doen en zelf regie voeren. We willen dat onze jongeren veilig en 'zo thuis mogelijk' kunnen opgroeien en zich kunnen ontwikkelen tot zelfstandige volwassenen. We gaan voor de effectiefst mogelijke hulp en ondersteuning en voor zo min mogelijk kosten. Dit doen we vanuit een doorontwikkeling naar inclusief beleid waarbij problemen of hulpvragen niet gekoppeld worden aan specifieke groepen. We zijn ons er wel van bewust dat we door de openeinderegelingen hier zelf beperkte invloed op hebben.

De huidige uitgangspunten in het sociaal domein blijven onverminderd van kracht: positieve gezondheid, normaliseren, de-medicaliseren en werken vanuit de bedoeling. Deze zijn leidend in de transformatie van het sociaal domein: in het anders denken en doen als het gaat om het bieden van hulp en ondersteuning. In onze visie blijft centraal staan dat we hulp en ondersteuning bieden aan wie dat écht nodig heeft. Dit is leidend in de opgave om hulp en ondersteuning nu en in de toekomst betaalbaar en beschikbaar te houden. Landelijk en lokaal is van belang dat er wordt ingezet op een gedrags- en cultuurverandering, waarin we als overheid minder overnemen van wat inwoners zelf kunnen en waarin we geen medische / professionele inzet leveren wanneer dit niet noodzakelijk is.

Speerpunt

Gelijke kansen en toegankelijkheid. (050.010)

Wat willen we bereiken?

We ondersteunen inwoners die dit nodig hebben en zorgen voor optimale afstemming tussen regelingen vanuit verschillende wetten. We stimuleren inwoners de regie over hun leven en gezondheid te houden of te herwinnen als dat nodig is. In plaats van voor iedere afwijking van het 'normale' een aparte (en veelal duurdere) oplossing te bedenken, willen we naar een inclusieve samenleving waarin dat niet nodig is. We gebruiken actief ervaringsdeskundigheid van inwoners. We willen dat nieuwkomers, zowel mensen die inburgeren als vluchtelingen uit de regio, zo goed mogelijk ondersteund worden in onze gemeente.

Wat gaan we daarvoor doen?

Wij richten ons op toegankelijkheid, kansengelijkheid en inclusie. (050.010.030)

Kansengelijkheid komt in elk domein naar voren en we willen bewustwording creëren over welk effect ons beleid op gelijke kansen heeft. Daarbij richten we ons met name jonge kinderen, omdat deze inzet bijdraagt aan een cultuur- en gedragsverandering op de langere termijn. Wij bouwen daarom verder aan onze lokale/regionale coalitie Kansrijke Start. De eerste 1000 dagen van een kind (- 9 maanden tot ± 2,5 jaar) zijn cruciaal voor de ontwikkeling van een kind. Wij zetten in op acties die zijn gericht op het terugdringen van gezondheidsverschillen in deze 1000 dagen.

In de nieuwe Lokale Inclusie Agenda hebben we specifiek aandacht voor het feit dat we inclusief willen zijn op alle vlakken van diversiteit, bijvoorbeeld LHBTIQ+-emancipatie, laaggeletterden en mensen met een niet zichtbare beperking. Hier denken we domein overstijgend zodat onze acties erop gericht zijn dat we inclusie kunnen bevorderen.

We geven toegankelijkheid op verschillende manieren een impuls. Ten eerste geven we cliëntondersteuning een nieuwe vorm, waardoor deze levensbreed, lokaal en laagdrempelig kan worden ingezet. Ten tweede zorgen we voor toegankelijke informatie, onder andere via de Berkellandwijzer en aandacht voor de communicatie bij nieuw beleid. Ten derde pakken we binnen de regio Achterhoek gezamenlijk laaggeletterdheid aan. De focus van onze aanpak is breed; zo kijken we ook naar rekenvaardigheden en digitale vaardigheden. We willen meer

samenwerken met inwoners als ervaringsdeskundigen en zien hiervoor kansen binnen de dienstverlening van Voormekaar.

Er is een integraal programma dat richting geeft aan de koers voor inburgering. (050.010.020)

We zorgen voor een goede uitvoering van de nieuwe Wet Inburgering. Gemeenten zijn met deze wet verantwoordelijk voor een passend inburgeringsstelsel en de werkwijze die we hiervoor hebben ingezet moeten we borgen. Deze werkwijze bestaat uit een professionele en vrijwillige pijler, die er samen voor moeten zorgen dat de inburgeraar zich welkom voelt in de gemeente. De professionele pijler bestaat uit huisvesting (ProWonen), voorzien van inkomen en begeleiding naar (vrijwilligers)werk (Fijnder), maatschappelijke begeleiding (Interbeek Support) en inburgering (diverse aanbieders).

We hebben ook oog voor de groep die het niet lukt om alle stappen uit het inburgeringstraject te lopen, de zogenaamde ondertussengroep. Voor inburgeraars onder de nieuwe wet geldt dat ze minder snel ontheffing kunnen krijgen van de inburgeringsplicht en de routes beter aansluiten bij het niveau. De z-route is ontworpen voor de inburgeraar voor wie Nederlands op B1-niveau te hoog gegrepen is. In deze route wordt onderwijs in de Nederlandse taal op een praktische manier aangeboden zodat zij wel zelfredzaam worden.

We ondersteunen nieuwkomers binnen een brede sociale basis. (050.010.010)

De vrijwillige pijler gericht op nieuwkomers bestaat uit een maatjesproject (coördinatie gemeente) en diverse maatschappelijke initiatieven, zoals de Weggeefwinkel, zwem- en fietslessen en taalmaatjes. De algemene voorzieningen gericht op inburgeraars zetten we structureel op de kaart. We kijken samen met onze vrijwilligers (maatjes), sleutelpersonen en cultuurverbinders hoe zij een bijdrage kunnen leveren aan de nieuwe integrale aanpak van inburgering, integratie en participatie van vluchtelingen. We betrekken hierbij hoe de Weggeefwinkel een bredere functie kan vervullen voor geheel Berkelland. Het project Samen Berkelland is in juni 2021 van start gegaan in Borculo en Eibergen. Dit is een regionaal initiatief van het Graafschap College met als doel vrijwilligersactiviteiten meer te coördineren en aan te laten sluiten op de behoefte van inburgeraars. Dit project is inmiddels afgerond en geeft ons een mooi overzicht van organisaties en initiatieven in Berkelland waar inburgeraars gebruik van kunnen maken. We gaan kijken hoe we dit een vervolg kunnen geven voor onder andere inzet van activiteiten bij de z-route, een van de inburgeringsroutes.

We dragen zorg voor vluchtelingen uit de regio.

De oorlog in Oekraïne maakt dat we verantwoordelijk zijn voor de opvang van vluchtelingen uit onze regio. Deze opvang bedden we in binnen ons reguliere beleid.

Speerpunt

Een sterke sociale basis gericht op preventie en gezondheid. (050.020)

Wat willen we bereiken?

Het huidige systeem van hulp en ondersteuning loopt vast. Zorgvragen nemen toe, de beroepsbevolking en dus ook het zorgpersoneel neemt af, informele hulp en naoberschap staan onder druk, wachtlijsten nemen toe. We kunnen niet alles met (meer) ondersteuning oplossen en we vinden dat dat ook niet hoeft. Door meer te investeren in preventie kunnen we voorkomen dat problemen ontstaan of erger worden. Door in te zetten op wat mensen wél kunnen en hoe ze zelf regie houden op het leven in plaats van ons te richten op wat de problemen zijn, kunnen we toe met minder hulp en ondersteuning. Dat vraagt om een sterke sociale basis van betrokken inwoners, vitale kernen en goede infrastructuur aan algemene voorzieningen. Een basis die essentieel is voor inwoners om zich goed en thuis te voelen in hun eigen buurt. Een basis

waarmee we eenzaamheid kunnen voorkomen, zodat mensen zich gezonder voelen. De afgelopen jaren hebben we ons geconcentreerd op het uitvoeren van de wettelijke (zorg)taken. De focus is daarmee sterk gericht op individuele hulpverlening. Hierdoor is de collectieve benadering en het besef wat inwoners met elkaar en voor elkaar kunnen doen wat naar de achtergrond verschoven. Daarbij willen we een sociale basis die niet op zichzelf staat, maar nadrukkelijk een actieve rol heeft bij het voorkomen van zwaardere inzet binnen het gehele sociaal domein. Preventie staat daarin centraal. Op termijn zal dit bijdragen aan het in de hand houden van de kosten in de zorg.

Wat gaan we daarvoor doen?

We ondersteunen mantelzorgers en vrijwilligers. (050.020.010)

We benutten, ondersteunen en coördineren de inzet van mensen die in Berkelland maatschappelijk betrokken en actief zijn. Midden 2022 is besloten om mantelzorg en vrijwilligerswerk structureel te ondersteunen door de inzet van een netwerkcoördinator in samenwerking met onze welzijnsmedewerkers. De netwerkcoördinator draagt bij aan onze ambities om een samenhangend mantelzorgbeleid te voeren en om vrijwilligersorganisaties structureel met elkaar te verbinden. We stellen daarin ook een vrijwilligersbeleid vast voor vrijwilligers die de gemeente helpen om taken voor de samenleving uit te voeren.

We zetten in op het welzijn en de gezondheid van onze jeugd. (050.020.020)

We willen dat kinderen en jongeren gezond en veilig kunnen opgroeien, hun talenten optimaal kunnen ontwikkelen en een gezonde leefstijl hebben. Dit zijn de drie preventieve doelstellingen voor jeugd, zoals in december 2021 vastgesteld door de gemeenteraad.

De omgeving van een kind is hierin bepalend. Daarom wakkeren we de dialoog tussen ouders, verzorgers, kinderopvang, onderwijs en huisartsen verder aan over hoe wij kinderen optimaal tot hun recht kunnen laten komen. We moeten problematiek niet onderschatten, maar we willen er ook voor waken dat we kinderen isoleren met een stempel 'abnormaal gedrag'. Voormekaar schoolt zich in positieve gezondheid en in de 5 principes van normaliserend werken. Dit omgevingsbewustzijn geven we ook vorm in de publieke ruimte: we maken ontmoeting tussen ouders en hun bredere netwerk mogelijk door bij werkzaamheden hier oog voor te hebben. Zo brengen we de gewenste cultuurverandering van normaliseren verder.

De focus ligt verderop de volgende activiteiten:

- Vanuit het Preventie Platform Jeugd bieden we laagdrempelige trainingen, cursussen en bijeenkomsten aan voor kinderen, ouders, opvoeders en professionals.
- We versterken de Jimmy's. Want Jimmy's is voor en door alle Berkellandse jongeren om zichzelf te ontplooiën en iets voor een ander te betekenen. En het jongerenwerk bewijst zich in de kernen als een belangrijke partner om jongeren op het goede spoor te houden of daarheen te begeleiden.
- Humanitas zet vrijwilligers in bij het (herstellen van) het contact tussen kind(eren) en de uitwonende ouder na een scheiding. Dit is belangrijk voor een evenwichtige ontwikkeling en het welzijn van het kind. We gaan meer van deze trajecten financieren.
- Om een gezonde leefstijl van leerlingen te bevorderen, maken we jaarlijks voor scholen het preventief aanbod inzichtelijk.
- Met de POH jeugd in de huisartspraktijk zorgen we voor laagdrempelige ondersteuning voor jongeren die zich met psychische klachten bij de huisarts melden. In twee kernen zijn POH's jeugd actief. We versterken deze beweging door een vaste contactpersoon van Voormekaar te koppelen aan de huisartsen.
- We zetten tijdelijk praktische opvoedondersteuning in bij gezinnen ter voorkoming van grotere problemen. De thuisbegeleiders van Yunio voeren dit uit. In 2024 evalueren we dit.

We zetten in op het welzijn en de gezondheid van onze inwoners. (050.020.030)

Met een integrale benadering (samenhang tussen alle domeinen) vanuit welzijn, sport, cultuur, preventie, participatie, wonen en gezondheid komt er een verschuiving van aandacht voor zorg en ziekten naar gedrag en gezondheid. We doen dit met inwoners, maatschappelijke organisaties in de formele en informele sociale basis, de gecontracteerde zorgaanbieders en de 1e lijn zorg (fysiotherapeuten, huisartsen, maatschappelijk werk en wijkverpleegkundigen). Als gemeente nemen we daarin verschillende rollen: we faciliteren, verbinden, stimuleren, zijn initiatiefnemer en soms aanjager. Met de methodiek positieve gezondheid verschuiven we de aandacht van ziekte en/of beperking naar hoe om te gaan met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. Dit vertaalt zich concreet in de werkwijze van de senioren huisbezoekers, cliëntondersteuning, combinatiefunctionarissen sport en cultuur en jongerenwerkers. Verder gaan we welzijn op recept verder uitrollen naar fysiotherapeuten, maatschappelijk werk en wijkverpleegkundigen. We zijn zichtbaar, dichtbij en laagdrempelig bereikbaar in de kernen en zoeken locaties die een sociaal-culturele functie hebben en die bijdragen aan de sociale cohesie.

Dit kan per kern verschillen van een dorpskamer, dorpshuis of bibliotheek.

De leefomgeving speelt een belangrijke rol bij nieuwe uitdagingen en kansen voor de toekomst zoals klimaatverandering, vergrijzing, individualisering, slimme technologie en nieuwe vormen van mobiliteit. Ruimtelijke en sociale veranderingen hebben veel invloed op elkaar. Dit vraagt om een integrale aanpak. De leefomgeving biedt veel mogelijkheden om met een integrale aanpak de gezondheid te bevorderen en gezondheidsrisico's te beperken.

Sinds 1 juli 2022 werken we vanuit een nieuwe aanbesteding aan een optimale uitvoering van Wmo en Jeugdhulp. Zorgaanbieders, gemeenten en de sociale basis zijn samen verantwoordelijk voor het bieden van tijdige en passende ondersteuning. Van zorgaanbieders wordt verwacht dat ze in beeld hebben welke voorliggende voorzieningen en voorzieningen in de sociale basis er in onze gemeente zijn. En ook dat ze sturen op uitstroom naar en samenwerking met deze (lokale) voorzieningen. Op deze manier streven we ernaar om de integrale keten van zorg en ondersteuning te versterken en te optimaliseren. In januari 2023 wordt er een netwerkmarkt georganiseerd waarbij het voorliggend veld wordt gepresenteerd, zowel aan Voormekaar als gecontracteerde zorgaanbieders. Dit om het voorliggend veld bij alle partijen op het netvlies te krijgen, waardoor we een verschuiving willen creëren van geïndiceerde zorg naar voorliggend veld.

We zien dat steeds meer (kwetsbare) inwoners zo lang mogelijk zelfstandig thuis blijven wonen. Om dit te faciliteren streven we ernaar om zorg en ondersteuning zoveel mogelijk in de eigen leefomgeving van de inwoner te organiseren: dichtbij huis en met behulp van familie en vrienden. We vinden het belangrijk dat de inzet van ondersteuning zo licht als mogelijk is, bij voorkeur in de vorm van algemene voorzieningen of andere generieke oplossingen. Dit vraagt om doorontwikkeling van voorzieningen in de sociale basis, zodat de inzet van duurdere zorg kan worden voorkomen. We zetten in op algemene voorzieningen, gericht op een zinvolle daginvulling waarbij iedereen zoveel mogelijk kan deelnemen aan de samenleving met zo min mogelijk professionele hulp.

In onze gemeente ontstaan steeds meer woon-zorg locaties waar mensen met een zorgbehoefte zelfstandig kunnen blijven wonen. Dit voorkomt opname in een verpleeghuis, maar vergroot ook de druk op de Wmo budgetten. Daarom gaan we onderzoeken hoe we de benodigde Wmo hulpmiddelen in woon-zorg locaties meer collectief kunnen verstrekken en inzetten, in plaats van individueel achter iedere voordeur. We zoeken de verbinding met inwonersinitiatieven. Daarnaast gaan we tussenvormen in wonen onderzoeken (zie programma Een passende woning).

Speerpunt

Uitvoering van de WMO. (050.030)

Wat willen we bereiken?

We willen een zorg- en hulpverleningsstelsel waarin inwoners geholpen worden met kwalitatief goede en effectieve hulp, dat -ook op langere termijn- betaalbaar is. Daarbij staat de bedoeling centraal wat inwoners echt nodig hebben en niet de systeemwereld met regels en structuren. We

realiseren ons dat onze directe invloed beperkt is, doordat we te maken hebben met landelijke wet- en regelgeving.

We willen naar een aanpak waarin de samenleving, onze partners, het eigen netwerk én de individuele inwoners een gezamenlijke rol en gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben. Hulp en ondersteuning zijn hierin niet een doel, maar een middel voor inwoners die het (nog) niet lukt op eigen kracht volwaardig deel te nemen aan de samenleving.

Regionaal zijn we bezig met de implementatie van de nieuwe inkoop voor Wmo en Jeugd. De samenwerking met zorgaanbieders en een nieuw zorglandschap moeten worden bestendigd. Bij de implementatie van deze aanbesteding zetten we centraal hoe we zorgen dat het zorglandschap dekkend blijft en we onze transformatiedoelen zo goed mogelijk bereiken. We zullen de komende jaren te maken hebben met kinderziekten van deze inkoop. Hier sturen we actief op bij.

Daarnaast verwachten we gewijzigde landelijke wetgeving voor het abonnementstarief (het tarief dat inwoners betalen voor Wmo voorzieningen). Deze wetgeving over de huidige inkomensafhankelijke eigen bijdrage heeft gezorgd voor een grote toename van zorggebruik bij Hulp bij het Huishouden. De voorgenomen wijziging maakt het mogelijk dat per 2025 een vorm van inkomensafhankelijke eigen bijdrage gevraagd kan worden voor de hulp bij het huishouden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Wij bieden onze inwoners maatschappelijke ondersteuning indien zij niet op eigen kracht en/of met hulp van hun omgeving voldoende zelfredzaam zijn of kunnen participeren in de samenleving. (050.030.010)

Wij zijn er voor onze inwoners als zij ondersteuning nodig hebben. Wij vinden het belangrijk dat deze ondersteuning aansluit bij het individu. We kijken daarbij eerst naar oplossingen en mogelijkheden dichtbij huis in de vorm van voorliggende en/of algemene voorzieningen en met behulp van familie en naasten. Daar waar het echt niet kan of moeilijker gaat, bieden we passende ondersteuning in de vorm van een maatwerkvoorziening (hulp-op-maat).

Uitgangspunten zijn: zo licht, zo kort en zo dichtbij mogelijk. Inwoners kunnen daarbij gebruikmaken van ingekochte zorg en ondersteuning (Zorg in Natura) of zij kopen deze zorg en ondersteuning zelf in (Persoonsgebonden budget). Wij zullen samen met de inwoner zorgvuldig afwegen wat het best passend is. Verder gaan we met de volgende acties aan de slag:

- Om vanuit de inzet op preventie de zelfredzaamheid te stimuleren, is het belangrijk dat we ons als gemeente ook gaan richten op andere manieren van ondersteunen van onze inwoners. De focus verschuift hiermee van symptoom of ziektebestrijding naar het bevorderen en herstellen van het zelfstandig functioneren van ouderen in hun eigen leefomgeving. Wij bieden daarvoor eerst zogenoemde herstelgerichte ondersteuning, ook wel reablement, in plaats van bijvoorbeeld huishoudelijke ondersteuning.
- In Berkelland werken we met de omgekeerde verordening, waarin de hulpvragen van inwoners en de effecten van maatschappelijke ondersteuning voor inwoners centraal staan en niet de wetten en regels. De verordening biedt een goede basis voor integraal werken en is in begrijpelijke taal geschreven. We willen de beleidsregels zo goed mogelijk op deze omgekeerde verordening aan laten sluiten.
- Niet alle hulpmiddelen worden door de gemeente vergoed. Soms vindt de gemeente een hulpmiddel 'algemeen gebruikelijk' en kent zij deze voorziening niet toe. Ook voorzieningen bij instellingen, zoals duo-fietsen, vallen niet onder de Wmo. Soms kunnen mensen dan een beroep doen op fondsen. We gaan inwoners daarom meer wijzen op de mogelijkheden van fondsenwerving.
- Met Prowonen maken we samenwerkingsafspraken om de uitgaven voor woningaanpassingen te verlagen. We streven daarin onder andere naar een duurzamere inzet van reeds aangepaste woningen, afspraken over de verdeling van kosten bij het aanpassen van huurwoningen en de mogelijkheden van urgentie als iemand ongeschikt woont, ter voorkoming van woningaanpassingen.

We ontwikkelen met ZOOV een nieuw concept voor vraagafhankelijk vervoer. (050.030.020)

De provincie Gelderland bouwt de komende jaren de subsidie op het Wmo-vervoer af en ontwikkelt plannen die invloed hebben op de basisbereikbaarheid van de Achterhoek. Daarnaast is er ook een sterke relatie tussen het Wmo-vervoer en Inclusie en Duurzaamheid. Het nieuwe vervoerconcept moet borgen dat vervoer beschikbaar blijft voor iedereen die het nodig heeft. We onderzoeken welke maatregelen het beste aansluiten bij onze visie, zoals het stimuleren van het gebruik van openbaar vervoer en vrijwilligersvervoer, tarieven meer kostendekkend maken en de keuze van vervoer meer afstemmen op de mogelijkheden van de reiziger.

We verbinden waar nodig zorg, wonen en veiligheid voor passende ondersteuning van inwoners. (050.030.030)

Voor de komende jaren zien we een nieuwe ontwikkeling op ons af komen: de doordecentralisatie van beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Hierbij komt de verantwoordelijkheid voor deze inwoners bij ons als lokale gemeente te liggen. Uitgangspunt bij deze transformatieopgave is dat mensen met een psychische kwetsbaarheid een zo normaal mogelijk leven moeten kunnen leiden, waarbij ondersteuning zoveel mogelijk in een eigen gekozen leefomgeving wordt geboden. Dit betekent dat zij veel meer (zelfstandig) wonen in een wijk en veel minder in een instelling voor beschermd wonen. We maken dit mogelijk door onze voorzieningen in de sociale basis door te ontwikkelen, aandacht te hebben voor geschikte woningen en door onze toegang hierop in te richten. Daarnaast houden we oog voor de leefbaarheid in onze wijken.

Speerpunt

Uitvoering van de Jeugdwet. (050.040)

Wat willen we bereiken?

We blijven werken aan de 3 doelstellingen die betrekking hebben op jongeren die jeugdhulp nodig hebben (vastgesteld door de gemeenteraad, december 2021):

- Zoveel mogelijk jongeren met jeugdhulp wonen 'zo thuis mogelijk'.
- Alle jongeren met jeugdhulp (inclusief jeugdbescherming) krijgen de juiste zorg op de juiste plek.
- Alle jongeren vanaf 16 jaar met jeugdhulp hebben perspectief op werk, onderwijs, eigen woonruimte, relatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Wij bieden onze jonge inwoners en hun ouders/verzorgers jeugdhulp. (050.040.010)

We zetten de aanpak voort waarin de samenleving, onze partners, het eigen netwerk én de individuele inwoners een gezamenlijke rol en gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben. Hulp en ondersteuning zijn hierin niet een doel, maar een middel voor inwoners die het (nog) niet lukt op eigen kracht volwaardig deel te nemen aan de samenleving. Ondersteuning is nadrukkelijk gericht op versterking van de eigen kracht. Daarmee blijft onze focus gericht op onze integrale toegang (Voormekaar en Fijnder), het resultaatgerichte werken en de samenwerking tussen voorliggende voorzieningen en zorgaanbieders.

Er komt nieuwe landelijke wetgeving op het gebied van de Jeugdwet (jeugdbescherming, hervormingsagenda) aan. Dit betekent dat er voor de Jeugdwet een scherper kader komt waar we als gemeente voor verantwoordelijk zijn. Deze landelijke wetgeving is van grote invloed op het werk van het Voormekaar Team, hoe we inkopen en welke zorg onder de Jeugdwet blijft vallen. We volgen de landelijke ontwikkelingen op de voet, beïnvloeden deze waar het kan en anticiperen daarop.

Als gemeente zijn we gedeeltelijk verantwoordelijk voor de zorg die jeugdigen nodig hebben op school. Wanneer meerdere leerlingen van dezelfde school jeugdzorg ontvangen kan dit wellicht effectiever georganiseerd worden met één hulpverlener op de school. Landelijk en regionaal zien

we een ontwikkeling van individuele naar collectieve zorg, via het onderwijsjeugdarrangement (OJA). Door middel van een pilot in Achterhoeks verband en vaststelling van een kader voor collectieve zorg willen we een ontwikkelslag maken naar normaliseren en minder individuele ondersteuning.

Wij verbeteren de samenwerking tussen ouders, school, politie en hulpverleners voor het veilig en 'zo thuis mogelijk' opgroeien van onze jeugd. (050.040.020)

- Voor het realiseren van de Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming richten we een lokale leergroep in van professionals van de Jeugdbescherming (GI), Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis en Voormekaar. Zo leert een vaste groep professionals elkaar goed kennen om gezamenlijk te werken aan het herstellen van veiligheid in Berkellandse gezinnen. We verkennen of Berkelland deelneemt aan de toekomsttuin (een verdergaande samenwerking in pilotvorm).
- Binnen Voormekaar onderzoeken we of we een kernoverstijgend team Zorg en veiligheid inrichten met medewerkers met verschillende expertises en competenties. Zij zijn in staat om met complexe casuïstiek om te gaan (denk aan de Wet Wvvgz, beschermd wonen, jeugdbescherming) en hun collega's daar zonnodig bij te ondersteunen. Zij onderhouden actief het netwerk van partners die betrokken zijn in complexe casuïstiek.
- We zetten het Regieoverleg Jongeren Berkelland voort met politie, Boa's, onderwijs, leerplicht, Voormekaar, jongerenwerk en zorg.
- We leggen de verbinding met de Woonzorgstrategie om zelfstandige woonruimte te realiseren voor 18-jarigen die in een pleeggezin, gezinshuis of residentiële jeugdinstelling wonen.

Leerlingenvervoer en vraagafhankelijk jeugdvervoer zijn beschikbaar binnen onze gemeente. (050.040.030)

Speerpunt

Een robuuste uitvoering en toegang. (050.500)

Wat willen we bereiken?

Onze Voormekaar Teams zijn de kern van de uitvoering van de Wmo en Jeugdwet. We vertrouwen op de bestending van de huidige aanpak en onze leidende principes over de eigen verantwoordelijkheid van inwoners enerzijds en formele zorg anderzijds. De nieuwe inkoop geeft een gewijzigde situatie waardoor we onze sturingsmaatregel 'actieve casusregie' (hoe we als gemeente zorg toewijzen en hier verder bij betrokken zijn) opnieuw gaan inrichten. Daarnaast investeren we nadrukkelijk in langdurige relaties en duurzaam partnerschap met zorgaanbieders.

Wat gaan we daarvoor doen?

Voormekaar staat voor een robuuste toegang waarin de dienstverlening aansluit bij nieuwe ontwikkelingen.

De afgelopen jaren is Voormekaar uitgegroeid tot een stevige partner in de toegang en dienstverlening van het sociaal domein. Na een periode waarin Voormekaar zich heeft gericht op de doorontwikkeling is het nu tijd voor bestending en verdieping van de werkwijze. De nieuwe inkoop vraagt om aanpassingen in de werkwijze, in zowel de relatie met inwoners als met zorgaanbieders. We evalueren deze aanbesteding medio 2023. Als accenten voor de komende periode zien we met name de ontwikkeling van de lichte hulpverlening, de bijstelling van de actieve casusregie en een stevige inzet door de sociale basis. We onderzoeken daarbij ook in hoeverre (beperkte) inzet van een gedragswetenschapper hierin helpt om in complexe casuïstiek te ondersteunen. Daarin is de samenwerking met Fijnder een belangrijk aspect om te komen tot een stevige integrale toegang. We willen bij Voormekaar datagedreven werken en de business

intelligence-tool (BI-tool) gebruiken om het werk ook effectiever te doen.

Om goed om te gaan met de toegenomen casuïstiek op het snijvlak van zorg en veiligheid, onderzoeken we de meerwaarde van een team zorg en veiligheid. Dit team is ook helpend in de voorbereiding op de taken die we als lokale gemeente krijgen in de beweging van beschermd wonen naar beschermd thuis.

Ten slotte zal nieuwe wetgeving, met name de hervormingsagenda, van grote invloed zijn op hoe Voormekaar zijn werk doet. Deze ontwikkelingen volgen we op de voet om ze in te bedden in de lokale praktijk.

Wij versterken onze regionale samenwerking en zoeken verbanden wanneer dit onze effectiviteit verbetert.

De regionale samenwerking is binnen het sociaal domein van groot belang. Samen met de andere Achterhoekse gemeente zijn we een stevige gesprekspartner voor zorgaanbieders en andere samenwerkingsrelaties. Daarin werken we samen waarin dit van meerwaarde is, maar kiezen we voor lokale inkleuring wanneer dat beter past. Voorbeelden van deze regionale samenwerking zijn het meldpunt niet-acute zorg en de inzet van Zorg In Natura.

We hebben oog voor de tevredenheid van onze inwoners.

We gaan aan de slag met de cliëntervaringsonderzoeken (continu) en we maken hierin ook de link met de participatiewet.

Wat mag het kosten?

Toelichting verschillen groter dan € 250.000 tussen 2022 (na bestuursrapportage) en 2023 (primitief)

- Activiteit 050.010.020: In 2022 is sprake van eenmalige extra inzet voor het begeleiden van de ondertussengroep.
- Activiteit 050.010.050: In 2022 is sprake van eenmalige lasten en baten voor de opvang van vluchtelingen uit de Oekraïne.
- Activiteit 050.020.020 (Baten): in 2022 is er sprake van inzet van incidentele middelen NPO (Nationaal Programma Onderwijs), het Preventie Akkoord en Spectrum
- Activiteit 050.030.010: In 2022 was sprake van een eenmalige aanpassing van de taakstelling Wmo na de uitkomsten van de septembercirculaire 2021.
- Activiteit 050.040.010: In 2022 was sprake van een eenmalige aanpassing van de taakstelling Jeugdzorg na de uitkomsten van de septembercirculaire 2021. Daarnaast is er sprake van volumestijging in 2023.
- Activiteit 050.500.020: In 2023 is er sprake van een herschikking waarbij budget dat beschikbaar is voor regionale samenwerking is ondergebracht bij de activiteit Robuuste uitvoering en toegang vanuit het speerpunt Uitvoering van de Wmo.
- Activiteit 050.710.010: In 2022 is de storting het gevolg van de extra lasten voor de jeugdzorg in 2022. In 2023 is hier rekening mee gehouden in de begroting.

Toelichting 1e Begrotingswijziging

Activiteit 050.010.010:

- De inzet van cultuurverbinders maakt onze dienstverlening toegankelijker. Door regionale samenwerking op dit thema is het mogelijk meer culturen te bereiken.

Activiteit 050.010.020:

- De projectstatus van de implementatie Wet Inburgering eindigt op 31-12-2022. Regie op beleid blijft in de gemeentelijke organisatie en met dit bedrag is de benodigde formatie geborgd.

Activiteit 050.020.020:

- Met deze middelen is het mogelijk de POH jeugd in te zetten en uit te breiden binnen alle huisartspraktijken en kernen in onze gemeente. Zo organiseren we passende

ondersteuning voor kinderen/gezinnen vanuit huisarts, waardoor we zwaardere inzet voorkomen.

De Jimmy's bestaat nu uit twee vaste locaties en één tijdelijke locatie. Met deze middelen wordt een derde locatie en inzet van de jongerenwerker bestendig.

Met de inzet van de opbouwwerker jeugd maken we een sterke verbinding tussen de sociale basis en de Voormekaarteams. Het is een belangrijk middel om de uitgangspunten (positieve gezondheid, preventief werken en normaliseren) in de uitvoering zichtbaar te maken. We zetten de opbouwwerker 1 jaar in.

Daarnaast ramen we € 10.000 voor de intensivering van de controle op gastouders.

Activiteit 050.020.030:

- We willen de subsidie voor de dorpskamers voor de duur van één jaar verlengen en daarmee dus subsidie verlenen voor 2023. Dit geeft ons de tijd om de meerwaarde voor het versterken van de sociale basis beter te onderzoeken en te zien of de dorpskamer ook kan dienen om de beweging van beschermd wonen naar beschermd thuis te ondersteunen. In dat geval is er vanuit die middelen mogelijk ook structurele dekking.

Activiteit 050.500.010:

- In 2022 is een extra leerplichtambtenaar gestart vanuit middelen bedoeld om in te zetten tegen achterstanden door Corona (Nationaal Programma Onderwijs). Deze inzet verlengen we een jaar om preventief te kunnen werken, waardoor we voorkomen dat problemen groter worden en leerlingen thuis komen te zitten. Tot slot zetten we hierdoor actiever in op (langdurig) relatief verzuim of thuiszitters met absoluut verzuim.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Lasten									
050.010.010 Flankerend beleid nieuwkomers	0	-76	-76	-95	-10	-105	-105	-105	-105
050.010.020 Er is een integraal programma dat richting geeft aan de koers voor inburgering	-172	-907	-1.147	-888	-14	-902	-842	-842	-842
050.010.030 Toegankelijkheid, kansengelijkheid en inclusie	-356	-623	-673	-502	0	-502	-502	-502	-502
050.010.050 Opvang vluchtelingen Oekraïne	0	0	-547	0	0	0	0	0	0
050.020.010 We ondersteunen mantelzorgers en vrijwilligers	-56	-46	-201	-123	0	-123	-123	-123	-123
050.020.020 We zetten in op het welzijn en de gezondheid van onze jeugd	-1.602	-1.606	-2.059	-1.926	-133	-2.059	-1.997	-1.921	-1.921
050.020.030 We zetten in op het welzijn en de gezondheid van onze inwoners	-1.096	-1.073	-1.585	-901	-150	-1.051	-901	-901	-901
050.030.010 We bieden onze inwoners maatschappelijke ondersteuning	-11.495	-10.557	-10.742	-10.353	0	-10.353	-10.353	-10.353	-10.353

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
050.030.020 We ontwikkelen met ZOOV een nieuw concept voor vraagafhankelijk vervoer	0	0	-472	-521	0	-521	-521	-521	-521
050.030.030 We verbinden waar nodig zorg en veiligheid voor passende ondersteuning van inwoners	-14	-59	-59	-76	0	-76	-76	-76	-76
050.040.010 We bieden onze jonge inwoners en hun ouders/verzorgers jeugdhulp	-12.554	-10.773	-11.367	-10.668	0	-10.668	-10.668	-10.723	-10.723
050.040.020 We verbeteren de samenwerking tussen ouders, school, politie en hulpverleners	-38	-34	-35	-47	0	-47	-47	-47	-47
050.040.030 Leerlingenvervoer en vraagafhankelijk jeugdvervoer zijn beschikbaar binnen onze gemeente	-801	-653	-882	-812	0	-812	-812	-812	-812
050.500.010 Loonkosten	-4.602	-4.641	-5.223	-5.259	-50	-5.309	-5.274	-5.274	-5.274
050.500.020 We versterken onze region. samenwerking en zoeken verbanden wanneer dit onze effectiviteit verbetert	0	0	0	-271	0	-271	-271	-271	-271
050.500.030 We hebben oog voor de tevredenheid van onze inwoners	-26	0	0	-15	0	-15	-15	-15	-15
Totaal Lasten	-32.811	-31.047	-35.068	-32.456	-357	-32.813	-32.506	-32.485	-32.485
Baten									
050.010.020 Er is een integraal programma dat richting geeft aan de koers voor inburgering	0	601	601	601	0	601	601	601	601
050.010.030 Toegankelijkheid, kansgelijkheid en inclusie	328	333	383	333	0	333	333	333	333
050.010.050 Opvang vluchtelingen Oekraïne	0	0	547	0	0	0	0	0	0
050.020.020 We zetten in op het welzijn en de gezondheid van onze jeugd	30	0	244	0	0	0	0	0	0
050.020.030 We zetten in op het welzijn en de gezondheid van	24	0	77	0	0	0	0	0	0

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
onze inwoners									
050.030.010 We bieden onze inwoners maatschappelijke ondersteuning	1.250	465	465	465	0	465	465	465	465
050.040.030 Leerlingenvervoer en vraagafhankelijk jeugdvervoer zijn beschikbaar binnen onze gemeente	0	1	1	1	0	1	1	1	1
Totaal Baten	1.631	1.399	2.317	1.399	0	1.399	1.399	1.399	1.399
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-31.180	-29.648	-32.751	-31.056	-357	-31.413	-31.106	-31.086	-31.086
Onttrekkingen									
050.710.010 Reserves	1.533	166	1.614	45	0	45	0	0	0
Totaal Onttrekkingen	1.533	166	1.614	45	0	45	0	0	0
Stortingen									
050.710.010 Reserves	-248	-822	-822	0	0	0	0	0	0
Totaal Stortingen	-248	-822	-822	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	1.285	-656	792	45	0	45	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-29.895	-30.304	-31.959	-31.011	-357	-31.368	-31.106	-31.086	-31.086

Kaders die de raad heeft vastgesteld

- Visienota 'Meedoen naar vermogen'
- Beleidskader Participatiewet
- Koersdocument Doorontwikkeling Voormekaar
- Beleidskader volksgezondheid 2017-2020 'Positieve gezondheid en preventie'
- Regiovisie Opvang en Bescherming in de Achterhoek
- Beleidskader Samen Denken Samen Doen
- Uitvoeringsprogramma Sociaal Domein 2018-2020
- Beleidskader preventie 2021-2025
- Lokale inclusie agenda 2020-2022

SPORT EN CULTUUR BEWEGEN JE!

Wat speelt er?

- Sport en cultuur dragen bij aan zelfvertrouwen, plezier en ontspanning en daarmee ook aan leefbaarheid en (mentale) gezondheid. Meedoen maakt dat je beter in je vel zit en je fitter en gelukkiger voelt. Meedoen zorgt voor cohesie in de samenleving.
- Sport en cultuur worden steeds meer ingezet als preventief middel. Berkelland sluit hierop aan.
- We zetten nog meer in op het toekomstbestendig maken van het sport- en cultuur landschap. We dragen bij aan positief gezonde en gelukkige inwoners en helpen inwoners die achterblijven in maatschappelijke deelname sport- culturele activiteiten. Hiervoor zetten we combinatiefunctionarissen in.
- Op 1 juli 2022 is de nieuwe periode Combinatiefunctionarissen gestart.
- De bij de perspectiefnota 2021 aangekondigde bezuinigingen op sport en cultuur zijn vanaf 2023 van de baan.
- In 2020 is de lokale versie van het regionale sportakkoord tot stand gekomen met het daarop gebaseerde uitvoeringsprogramma. Met ruim 80 maatschappelijke partners is in oktober 2020 het Lokaal Beweeg- en Sportakkoord – ‘Heel Berkelland Beweegt’ ondertekend. Met de middelen uit de SPUK Sportakkoord worden doelgerichte acties en projecten uitgevoerd.
- Achterhoek in Beweging is het regionale samenwerkingsverband tussen gemeenten waarmee we sport en bewegen centraal stellen. Thema gericht wordt er samengewerkt onder het mom van: ‘regionaal aanjagen, lokaal uitvoeren!’.
- Om goed richting te kunnen geven aan beleid ontbreekt een samenhangende visie en duidelijke handelingskaders. Een sport- en beweegvisie met een uitgewerkt beleidskader (en uitvoeringsprogramma) voor het sportvastgoed moet daar antwoord op geven.
- Eind 2021 is de cultuur- en erfgoedvisie ‘Cultuur & Erfgoed: de smeerolie van Berkelland’ vastgesteld, inclusief het uitvoeringsprogramma ‘Verder met Cultuur en Erfgoed 2022 - 2026’.
- De demografische veranderingen zoals vergrijzing en ontgroening, maar ook een veranderende behoefte van inwoners, hebben invloed op verenigingen in Berkelland.
- Accommodaties hebben te maken met veranderend gebruik door demografische veranderingen en nieuwe manieren van sporten, bewegen en cultuur beleven.
- Er ontbreekt op onderdelen een precieze (juridische) afbakening van taakverdeling tussen gemeente en exploitanten van sporthallen en zwembaden. Een nieuwe visie en beleidskader zijn daarvoor nodig.
- Elk jaar doen wij een beroep op de SPUK-regeling (Specifieke Uitkering Sportbesluit). Hiermee worden wij deels gecompenseerd voor het besluit dat de gemeente de BTW voor sportkosten niet meer terug kunnen vragen.

Speerpunt

Sport en Cultuur dragen bij aan een sterke sociale basis. (060.010)

Wat willen we bereiken?

We willen dat wat wij doen, bijdraagt aan een sterke sociale basis. Dat kunnen wij bereiken door:

- Samen met het veld (extern) en samen met programma's (intern) activiteiten afstemmen en uitvoeren.
- Partners en partijen bewust te maken van hun rol en bijdrage aan deze sociale basis en door hen in de gelegenheid te stellen die rol ook te pakken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Strategie, Beleid en Innovatie. (060.010.010)

- We stellen een sport- en beweegvisie met uitvoeringskader. We nemen in ieder geval op:
  - o de evaluatie en doorontwikkeling van subsidieregelingen
  - o een visie en uitvoeringsprogramma op sportaccommodaties, inclusief zwembaden (zie volgende punt)
  - o een actualisatie van het schoolzwemmen.
- We zijn in 2022 gestart met een inventarisatie op binnensportaccommodaties en zwembaden en de start van het proces om te komen tot een sportvisie en uitvoeringskader. We streven naar vaststelling eind 2023. Het budget voor dit project is opgenomen onder het speerpunt 'toekomstbestendige accommodaties'.
- We komen met een 'transformatiefonds op nieuwe leest'. We gaan experimenteren met pilots preventie om door middel van inzet van sport en cultuur tot een toekomstige besparing in de voorliggende zorg te kunnen komen. We starten met de uitwerking na afronding van de sportvisie en het uitvoeringskader, vermoedelijk in 2024 of 2025. Een belangrijk aandachtspunt is de meetbaarheid van het succes van de pilot.
- We voeren de uitvoeringsagenda van de cultuur- en erfgoedvisie uit. Wanneer er uit de samenleving projecten volgen die bijdragen uit de doelen van de cultuur- en erfgoedvisie en het uitvoeringsprogramma, kunnen we participeren.
- Er komt een uitvoeringsplan voor het verbeteren van de zichtbaarheid en beleefbaarheid cultuur en erfgoed. Dit plan willen we in het tweede kwartaal van 2023 opleveren.
- We ondersteunen initiatieven uit de samenleving waar nodig en waar het bijdraagt aan de sociale basis.

We zetten combinatiefunctionarissen in (Brede Impuls) die verbindingen leggen tussen sport, cultuur en welzijn. (070.010)

- We zetten combinatiefunctionarissen in (Brede Regeling Combinatiefunctionarissen) die verbindingen leggen tussen sport, cultuur en welzijn.
- De periode is gestart op 1 juli 2022 en loopt tot 1 juli 2026.

Heel Berkelland beweegt. (060.010.020)

- We subsidiëren sportverenigingen aan de hand van het aantal jeugdleden en we compenseren de OZB van verenigingen (deze laatste is opgenomen onder het speerpunt 'toekomstbestendige accommodaties'). We gaan deze bestuursperiode aan de hand van onder andere de op te stellen sportvisie en uitvoeringskader en het beleidskader muziek-, kunst- en cultuuronderwijs, aan de slag met een evaluatie en doorontwikkeling van de subsidie voor sport- en cultuurverenigingen.
- We subsidiëren de Sport Federatie Berkelland en zorgen voor doorontwikkeling en vernieuwing van de vereniging ondersteunende activiteiten.
- Samen met de Achterhoekse gemeenten en strategische partners participeren we in het regionaal sportakkoord en we subsidiëren 'Achterhoek in beweging'.
- We ondersteunen de uitvoering van het lokale sportakkoord.
- We ondersteunen het jeugdfonds sport en cultuur.

Educatie en participatie. (060.010.030)

- We zetten Stichting Culturije in om in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs muziek-, kunst- en cultuureducatie vorm te geven.
- We evalueren en herijken het beleidskader muziek-, kunst- en cultuuronderwijs, inclusief basis-, voortgezet- en speciaal onderwijs. Dit proces is gestart in de tweede helft van 2022 en wordt naar verwachting in 2023 afgerond.

- We subsidiëren muziek onderwijs (lesgeld) via het Berkellands Muziek Overleg (BeMO). Deze subsidie herijken we naar aanleiding van onder andere het beleidskader muziek-, kunst- en cultuuronderwijs.
- We ondersteunen het jeugdfonds sport en cultuur (deze post is opgenomen onder de activiteit 'Heel Berkelland beweegt').
- We nemen deel aan het cultuur- en erfgoedpact. Deelname aan het huidige pact is te danken aan de inzet van Culturije waardoor we kostenneutraal kunnen aanhaken. Het pact loopt tot en met 2024. In 2024 vormen we ons standpunt over een vervolg.

Cultureel erfgoed. (060.010.040)

- We subsidiëren het behoud van monumenten. Dit omvat bijvoorbeeld subsidie voor het onderhoud van molens of buitenschilderwerk aan gemeentelijke monumenten.
- De museumvisie wordt afgerond.
- We subsidiëren Museum De Scheper, het Brandweermuseum en De Lebbenbrugge. Museum de Scheper beheert een gemeentelijke collectie en ontvangt 94% van de gemeentelijke subsidie voor musea. In 2023/2024 herijken we, na afronding van de museumvisie, de subsidies voor musea.
- We actualiseren begin 2023 de visie op religieus erfgoed ('kerkenvisie').
- We actualiseren in 2023 de erfgoedverordening zodat deze 'omgevingswetproof' wordt. Dit moet leiden tot een invoering op 1 januari 2024. We gebruiken het model van de Vereniging Nederlandse Gemeenten.
- De zeven erfgoedverenigingen doen onderzoek naar toekomstbestendigheid. Wanneer gewenst ondersteunen wij de verenigingen bij het reactiveren van de Erfgoedkoepel Berkelland. Hierbij volgen we de planning van de erfgoedverenigingen.
- We subsidiëren het Erfgoedcentrum Achterhoek-Liemers (ECAL).

Taal en Media. (060.010.050)

- We subsidiëren de kernfuncties van de bibliotheek. Vanaf 2024 start de Bibliotheek Oost Achterhoek met een nieuw beleidsplan. Wij worden in 2023 betrokken bij het proces om tot een nieuw beleidsplan te komen. Het Rijk stelt budget voor jeugdlidmaatschap beschikbaar via de gemeenten via de algemene uitkering. Wij maken dit over naar de Bibliotheek Oost Achterhoek.
- We subsidiëren de (vrijwilligers van de) dorpsböke in alle kleine kernen. Het boekenaanbod is gericht op de lokale behoefte. De dorpsböke krijgen daarvoor een kleine financiële bijdrage.
- We subsidiëren de lokale omroep. De lokale omroep krijgt structurele subsidie. Bij de Perspectiefnota 2021 is gedurende 3 jaar extra geld gereserveerd (3 x € 30.000) voor het versterken van de journalistieke kwaliteit en een verbetering van de continuïteit van de berichtgeving. In 2023 krijgt de lokale omroep de laatste € 30.000.

Podia, Muziekcultuur en Amateurkunst.

- We subsidiëren verenigingen en het muziekonderwijs, dit wordt gedekt uit de activiteit 'Educatie en participatie'.

Buitenkunst, Vormgeving en Architectuur in de openbare ruimte.

- We onderhouden kunst in de openbare ruimte. Onderhoud van gemeentelijke kunst in de openbare ruimte wordt meegenomen in algemeen onderhoud van de openbare ruimte en gedekt vanuit het programma 'Onze aantrekkelijke leefomgeving'.
- We inventariseren waardevolle architectuur uit de wederopbouwperiode en wijzen panden aan als monument. Dit proces willen we starten in 2023 of 2024.

Evenementen.

- We subsidiëren evenementen en kleinschalige activiteiten die gericht zijn op de vergroting van de leefbaarheid in een plaats of buurtschap.
- We maken ruim baan voor onze 400+ evenementen. We willen nog meer mensen verbinden en helpen organisaties met een evenementenmakelaar. We komen met een invulling van de evenementenmakelaar.

Project: Transformatiefonds cultuur en erfgoed.

- Op 1 juli 2022 is het transformatiefonds cultuur en erfgoed geopend. We gaan hiermee door totdat het geld op is.

Speerpunt

Toekomstbestendige accommodaties. (060.020)

Wat willen we bereiken?

We willen dat maatschappelijke accommodaties toekomstbestendig worden. Daarvoor zijn activiteiten nodig die bedrijfsvoering verbeteren en zichtbaarheid van accommodaties vergroten. Deze activiteiten zijn genoemd onder het speerpunt 'Sport en cultuur dragen bij aan een sterke sociale basis'. De accommodaties zelf, 'de stenen', dienen ook toekomstbestendig te zijn. Denk daarbij aan energiezuinig of geschikt gemaakt voor nieuwe invulling van de taken of meerjarig onderhoud. We willen bereiken dat we aan het eind van deze raadsperiode inzicht hebben in de staat van ons maatschappelijk vastgoed, dat we hier een visie en aanpak op hebben ontwikkeld en dat we een start hebben gemaakt met uitvoering.

Wat gaan we daarvoor doen?

Project: Aan de slag met sportaccommodaties inclusief zwembaden.

- We zijn in 2022 gestart met het inventariseren van binnensportaccommodaties, inclusief de zwembaden. In 2023 gaan we hiermee verder om te komen tot een visie en uitvoeringsprogramma op binnensportaccommodaties, inclusief zwembaden, als onderdeel van de nieuwe sportvisie en het uitvoeringskader.

Sportaccommodaties. (060.020.020)

- We beheren gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties.
- We verhuren gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties.
- We subsidiëren OZB van verenigingen. We gaan deze bestuursperiode aan de hand van onder andere de op te stellen sportvisie en uitvoeringskader en het beleidskader muziek-, kunst- en cultuuronderwijs, aan de slag met een evaluatie en doorontwikkeling van de subsidie voor sport- en cultuurverenigingen.

Zwembaden. (060.020.030)

- We subsidiëren zwembaden. De wijze van subsidiering van zwembaden wordt meegenomen in de sportvisie.
- Zwembad 't Timpke in Borculo voert een onderhoudsplan uit. Hiervoor wordt de gemeente om nieuwe investeringen gevraagd. We wachten op de uitvoering van de sportvisie voordat we hiermee verder gaan. Een van de uitgangspunten van de sportvisie zal zijn dat de gemeente geen (groot) onderhoud betaalt van gebouwen die niet in eigendom zijn van de gemeente.

Culturele accommodaties. (060.020.010)

- We subsidiëren dorpshuizen en kulturhusen.
- We actualiseren in 2023 het subsidiekader voor dorpshuizen en kulturhusen aan de hand van nieuwe meerjaren onderhouds plannen.
- We beheren en onderhouden musea en monumenten in eigendom van de gemeente.
- We subsidiëren OZB van verenigingen. We gaan deze bestuursperiode aan de hand van onder andere de op te stellen sportvisie en uitvoeringskader en het beleidskader muziek-, kunst- en cultuuronderwijs, aan de slag met een evaluatie en doorontwikkeling van de subsidie voor sport- en cultuurverenigingen.

Verduurzaming accommodaties.

- We subsidiëren buurten, wijken, verenigingen, stichtingen, maatschappelijke instellingen, netwerken, groepen inwoners en ondernemers voor concrete plannen die leiden tot 33% energiebesparing of duurzame energieopwekking op de project locatie. Dit valt onder het programma 'Nieuwe energie'.

Wat mag het kosten?

Toelichting verschillen groter dan € 250.000 tussen 2022 (na bestuursrapportage) en 2023 (primitief)

- Activiteit 060.010.010: In 2022 is sprake van eenmalige subsidieregeling voor cultuur die over verschillende jaren loopt. Het restant budget wordt bij de jaarrekening overgezet naar 2023.
- Activiteit 060.010.030: In 2023 zijn de lasten voor de combinatiefunctionarissen lager doordat er meer dekking is uit NPO gelden.
- Activiteit 060.020.020: In 2022 is er voor € 100.000 geraamd voor onderzoeken naar binnensportaccommodaties. Het restant van de budgetten wordt bij de jaarrekening overgezet naar 2023. Daarnaast zijn in 2023 de onderhoudskosten voor onze gemeentelijke gebouwen nog niet verdeeld naar de verschillende gebouwen. Hierdoor is de raming voor onderhoud in 2023 lager dan in 2022.
- Activiteit 060.020.030: In 2022 is er een eenmalige subsidie verstrekt aan 't Timpke. Deze raming vervalt in 2023.
- Activiteit 060.700.010: In 2023 is rekening gehouden met extra afschrijvingslasten voor kunstgrasvelden van Reünie en Olympia '22. Ook is rekening gehouden met de afschrijvingslasten voor de sporthal Ruurlo.
- Activiteit 060.710.010: In 2023 worden de extra lasten voor de kunstgrasvelden gedekt uit de reserves.

Toelichting 1e Begrotingswijziging

Activiteiten 060.010.010, 060.020.020 en 060.020.030

- De taakstelling op sport en cultuur vervalt.

Activiteit 060.010.020

- We blijven deelnemen aan het Jeugdfonds sport en cultuur.

Activiteit 060.010.030

- De personeelslasten voor de ketenregisseur Combinatiefunctionarissen zijn jarenlang incidenteel gedekt. Deze zijn in vervolg structureel opgenomen.

Na het vaststellen van het kader op sportvastgoed, inclusief zwembaden, kunnen de nu nog niet gealloceerde incidentele overschotten en delen van vrije reserves als dekking worden bestemd.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Lasten									
060.010.010 Strategie, beleid en innovatie	-6	-28	-451	-44	0	-44	-49	-49	197
060.010.020 Heel Berckelland beweegt	-311	-216	-290	-208	-6	-214	-214	-214	-214
060.010.030 Educatie en -participatie	-388	-400	-445	-400	0	-400	-400	-400	-400
060.010.040 Cultureel erfgoed	-453	-446	-446	-446	0	-446	-446	-446	-446
060.010.050 Taal en Media	-728	-744	-744	-744	0	-744	-714	-714	-714
060.010.070 Transformatiefonds sport	-68	0	-52	0	0	0	0	0	0
060.010.080 Buitenkunst, vormgeving en architectuur in de openbare ruimte	-6	-10	-10	0	0	0	0	0	0
060.010.090 Evenementen	0	-45	-45	-45	0	-45	-33	-33	-33
060.010.100 We zetten combinatiefunctionarissen in	-361	-354	-404	-204	-63	-267	-267	-267	-267
060.020.010 Culturele accommodaties	-153	-182	-404	-268	0	-268	-268	-268	-268
060.020.020 Sportaccommodaties	-662	-702	-895	-599	0	-599	-599	-599	-599
060.020.030 Zwembaden	-1.061	-1.117	-1.734	-1.102	0	-	-	-	-
						1.102	1.102	1.102	1.102
060.500.010 Loonkosten	-454	-509	-509	-576	0	-576	-576	-576	-576
060.700.010 Rente en afschrijving	-224	-141	-83	-1.257	0	-	-336	-496	-751
						1.257			
Totaal Lasten	-4.874	-4.892	-6.510	-5.894	-69	-	-	-	-
						5.963	5.004	5.164	5.174
Baten									
060.010.020 Heel Berckelland beweegt	90	0	68	0	0	0	0	0	0
060.010.030 Educatie en -participatie	15	0	45	0	0	0	0	0	0
060.010.040 Cultureel erfgoed	31	28	28	28	0	28	28	28	28
060.010.050 Taal en Media	6	5	6	6	0	6	6	6	6
060.010.100 We zetten combinatiefunctionarissen in	0	0	50	-150	0	-150	-150	-150	-150
060.020.010 Culturele accommodaties	18	38	20	20	0	20	20	20	20
060.020.020 Sportaccommodaties	194	141	183	181	0	181	181	181	181
Totaal Baten	354	212	399	85	0	85	85	85	85
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-4.521	-4.680	-6.111	-5.809	-69	-	-	-	-
						5.878	4.920	5.080	5.089
Onttrekkingen									
060.710.010 Reserves	386	30	558	1.032	0	1.032	0	0	0
Totaal Onttrekkingen	386	30	558	1.032	0	1.032	0	0	0
Storingsen									
060.710.010 Reserves	-30	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Storingsen	-30	0	0	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	356	30	558	1.032	0	1.032	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-4.164	-4.650	-5.553	-4.777	-69	-	-	-	-
						4.846	4.920	5.080	5.089

Beleidskaders die de raad heeft vastgesteld

- Sportakkoord Achterhoek in Beweging 2016-2020
- Cultuur- & Erfgoedvisie 'Cultuur & Erfgoed: de smeerolie van Berkelland
- Uitvoeringsprogramma 'Verder met Cultuur en Erfgoed 2022-2026'

WERKEN EN LEREN

Een warm welkom voor werk

Wat speelt er?

- Onze winkelcentra verdienen speciale aandacht om deze ook voor de toekomst levendig te houden. Daarom zijn de afgelopen periode veel stappen gezet in de vitalisering van onze winkelcentra. We zijn in Eibergen (afroning), Neede, Borculo én Ruurlo aan de slag via zogenaamde taskforces waarin we samenwerken met ondernemers en inwoners. Als gemeente faciliteren zo mogelijk de gewenste ontwikkelingen. We doen actief mee bij herinrichting of herontwikkeling van 'onaantrekkelijke' locaties/panden. We maken daarbij gebruik van de extra middelen die we daarvoor beschikbaar hebben, zoals de herstructureringsreserve of extra impuls gelden voor vitale kernen.
- Aantrekkelijke bedrijventerreinen en voldoende ontwikkelingsmogelijkheden zijn voorwaardelijk om ondernemers te boeien en te binden. Dat betekent dat er voldoende ruimte moet zijn op (lokale en regionale) bedrijventerreinen. Op dit moment lopen we zowel regionaal als lokaal tegen de grenzen van de beschikbare ruimte aan.
- Daarbij speelt steeds meer een rol dat (medewerkers van) bedrijven de directe omgeving van de bedrijven (openbare ruimte) belangrijk vinden bij het kiezen van hun werk omgeving. Het is dus zaak om ervoor te zorgen dat de bedrijventerreinen er verzorgd en groen uitzien en er oog is voor circulariteit, duurzaamheid en klimaatadaptatie.
- Regionaal blijven we als Achterhoek de handen ineen slaan om onze gemeenschappelijke aantrekkelijkheid voor ondernemers en potentiële werknemers te vergroten. De Achterhoek profileert zich als smarthub Achterhoek (www.smarthub.nl) met kansen voor de Achterhoekse smart industry. Dit biedt niet alleen kansen voor de (hightech) maakindustrie, maar ook voor sectoren als agro/food, zorg en vrijetijdseconomie.
- Nieuwe onderwijsconcepten vragen andere scholen. Ook op het gebied van duurzaamheid is veel te winnen. De schoolbesturen gaan zelf over huisvesting en het daarbij gewenste kwaliteitsniveau van voorzieningen (zoals ventilatie en verduurzaming). Daar passen ook eigen bijdragen in. Het streven is dat er in elke kern minimaal een basisschool open blijft; mits een school het minimum aantal leerlingen heeft, zoals vastgesteld door het Rijk en daarmee de kwaliteit van onderwijs gegarandeerd kan blijven. Het aantal leerlingen in Berkelland is gedaald en veel onderwijshuisvesting is toe aan renovatie. De gemeente Berkelland heeft vooruitlopend op landelijke wetgeving zelf al een integraal huisvestingsplan (IHP) voor onderwijshuisvesting opgesteld. De eerste fase van het IHP is gedekt in de begroting. De voorbereidingen voor de tweede fase zijn in gang gezet. Niet alle scholen kunnen qua vernieuwing op hetzelfde moment worden gestart. We blijven investeren en maken daarvoor ook gebruik van de reserve onderwijshuisvesting en vullen deze aan. Hierbij gebruiken we een flexibele planning: het geld is er, als het nodig is. Zo is duidelijk welk budget beschikbaar is. Resterende boekwaardes van vrijkomende scholen vormen vaak een kostenpost. Nu de woningmarkt aantrekt, kunnen locaties mogelijk ook geld opleveren. Dit draagt bij aan de financierbaarheid van de scholen.
- De economische vooruitzichten zijn door de coronapandemie flink verslechterd. Daardoor komen er meer mensen aan de zijlijn te staan. Toch is in verschillende sectoren de vraag naar goedgeschoolde medewerkers zo groot dat het niet lukt om vacatures te vervullen. Dat maakt extra inzet en creatief samenwerken van alle betrokken partijen noodzakelijk. De juiste mensen op de juiste plek en werk voor iedereen! Ook voor mensen die hierbij een extra steuntje nodig hebben.
- Om te komen tot een breed en samenhangend aanbod voor inwoners met een achterstand op de arbeidsmarkt, stelden we in 2019 de visie doorgaande ontwikkellijn vast. Hierin is met nadruk plaats voor lokale initiatieven (in 2019 geëvalueerd). In 2019 werden door een bestuursopdracht aan SDOA de contouren geschetst voor het traject 'Samen aan het stuur'. Dit traject heeft grote gevolgen voor de verdere taakin-vulling van de nieuwe organisatie Fijnder en de rol die we als gemeente hebben. Meldingen van inwoners komen binnen bij de gemeente en wanneer het nodig is, vindt een

doorverwijzing plaats naar de tweedelijns uitvoeringsorganisatie werk en inkomen. De ondersteuning aan inwoners wordt integraal en zo veel mogelijk lokaal georganiseerd.

- Op het gebied van armoedebestrijding is een aantal projecten uit het uitvoeringsprogramma gaande. Er is een digitale financiële wegwijzer gelanceerd, er is een breed platform voor schuldhulpverlening en we starten in 2020 met een traject rondom de vroegsignalering van schulden. In het kader van Berkelland in Balans (BiB) gaan wij actief met inwoners, bedrijven, deurwaarders en bewindvoerders in gesprek om tot betere werkwijzen te komen op het gebied van schuldhulpverlening, armoede en kwijtschelding gemeentelijke belasting.
- We werken aan een goed vrijetijdsaanbod het hele jaar door op basis van het beleid 'Beleef het in Berkelland'. We blijven aangesloten bij de regionale vrijetijdsagenda en zijn ervan overtuigd dat onze lokale ondernemers meeprofiten van het sterke merk Achterhoek.

Speerpunt

Goede onderwijshuisvesting en onderwijs dat aansluit op de lokale en regionale arbeidsmarkt. (070.010)

Wat willen we bereiken?

- Scholen beschikken over passende toekomstbestendige huisvesting zodat zij in staat zijn om optimaal onderwijs te geven.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bewaken dat er goed onderwijs is dat aansluit op lokale en regionale arbeidsmarkt.

Dit doen we onder andere via onze deelname aan de Bedrijvenkring Berkelland, Smarthub Achterhoek en werkgroep werkgelegenheid, bedrijf en school (PO, VO, MBO, HBO, WO). We zetten in op onderwijs voor en promotie van kansrijke sectoren zoals techniek en zorg en proberen samen met alle betrokkenen ons arbeidspotentieel (jong en oud) zo goed mogelijk te laten aansluiten op de (toekomstige) vraag vanuit de markt (bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties). Binnen Berkelland en de regio is er nu en in de toekomst veel vraag naar mensen met een technische opleiding of achtergrond. Dit past ook bij Berkelland als onderdeel van de smarthub regio. We werken bijvoorbeeld mee aan het Technieklokaal, de Techniekdag en de Open bedrijvendag.

We investeren in passende toekomstbestendige huisvesting van scholen en houden rekening met onder andere demografische ontwikkelingen. (070.010.010)

We investeren in adequate onderwijshuisvesting. Dit doen we op basis van overleggen daarover met de verschillende schoolbesturen en samen hebben hiervoor een Integraal Huisvestingsplan 2020-2036 (IHP) opgesteld waarmee is ingestemd door de gemeenteraad. In het IHP is de fasering van plannen opgenomen. Indien nieuwe ontwikkelingen daartoe aanleiding geven dan wordt dit plan geactualiseerd.

Speerpunt

Actieve deelname aan de arbeidsmarkt voor iedereen die dat kan. (070.020)

Wat willen we bereiken?

- Iedereen is van waarde en we willen dat iedereen een betekenisvol leven leidt. Deelname aan de samenleving via betaald werk is daarbij leidend en één van de meest effectieve manieren. In de uitvoering van de Participatiewet door Fijnder zien we opgaven, kansen en uitdagingen voor de lange termijn. Het matchen van vraag en aanbod, onder andere uitgevoerd door het Werkgeversservicepunt Achterhoek (WSPA), is hierbij een uitdaging. Er liggen kansen om verbindingen te leggen tussen deze ontwikkeling en zorg,

bijvoorbeeld op het vlak van mantelzorg/vrijwilligers. Niet iedereen is in staat om betaalde arbeid te verrichten, bijvoorbeeld door ziekte of psychische problematiek. Dit is de zogenaamde 'meedoengroep', van wie betaald werk niet altijd verlangd kan worden. Deze inwoners willen we wel graag maximaal laten participeren in de samenleving. Dit kan op verschillende manieren, van dagbesteding tot onbetaald (vrijwilligers)werk. Deze doelgroep vraagt specifieke ondersteuning. Dit doen we zo lokaal mogelijk binnen onze gemeente. Fijnder is hiervoor een uitvoeringsorganisatie; een 'trampoline' die mensen moet helpen naar werk binnen onze gemeente. We zijn trots op onze lokale Berkellandse aanpak, welke wij zoveel mogelijk borgen in de uitvoering door en binnen de begroting van Fijnder.

Wat gaan we daarvoor doen?

Wij ondersteunen inwoners in re-integratie en toeleiding naar (betaald) werk. (070.020.010)

Het uitgangspunt bij onze ondersteuning rondom re-integratie en toeleiding naar werk is duurzame uitstroom naar betaald werk. Hierin kijken we naar het individu en houden we rekening met kansen en belemmeringen. Onze inzet op toeleiding naar werk heeft de afgelopen jaren zijn vruchten afgeworpen. Berkelland kende een hoge uitstroom naar betaald werk en veel inwoners werken naast hun uitkering, hetzij betaald, hetzij vrijwillig. Dit komt mede door onze bovengemiddelde inzet op loonkostensubsidie. Deze inzet continueren wij dan ook. Samen met onder andere Fijnder, het Werkgeversservicepunt, UWV en de Arbeidsmarktregio, werken wij aan innovatieve methoden en projecten die de uitstroom verder bevorderen en verduurzamen. Denk hierbij aan het Actieplan Achterhoekse Jongeren 2022-2025, de Rode Loper Aanpak en Opijver.

Via Fijnder zal er uitvoering worden gegeven aan de uitvoering van de ontwikkelopdrachten in het kader van de bestemmingsreserve re-integratie. Voorbeelden van deze ontwikkelopdrachten zijn het nader invullen van Simpel Switchen en de inzet van een taal/ jobcoach.

Wij stimuleren inwoners om maximaal te participeren in de samenleving. (070.020.020)

Vanuit de Berkellandse visie dat iedereen kan participeren naar vermogen, zetten wij er op in dat alle inwoners hier zo goed mogelijk toe in staat worden gesteld. Daarbij is het streven dat kwetsbare inwoners zoveel mogelijk in hun eigen, lokale, omgeving kunnen werken. Hiertoe investeren wij al geruime tijd in lokale initiatieven, zoals Parlijn, Kringloop Warm en Darba Vieta (voormalig Martins Lijstenmakerij). De komende periode willen wij gebruiken om het aantal lokale initiatieven uit te breiden.

Ten aanzien van de taakstelling Nieuw beschut werk, wordt bezien of het bestaande beleid nog steeds passend is en of er mogelijk andere oplossingen zijn om betreffende inwoners een geschikte werkplek te bieden.

De meedoengroep kenmerkt zich door de afstand tot de arbeidsmarkt. Het is voor deze inwoners niet realistisch om te verwachten dat zij een duurzame arbeidsovereenkomst aangaan. Wij vragen deze doelgroep om, zover mogelijk, wel mee te doen aan de maatschappij door bijvoorbeeld laagdrempelig vrijwilligerswerk te doen of deel te nemen aan dagbesteding of zelfontplooiingsactiviteiten. We zetten er op in om dit met Fijnder te continueren.

Speerpunt

Goed vestigingsklimaat voor ondernemers. (070.030)

Wat willen we bereiken?

- Een aantrekkelijk, toekomstbestendig vestigingsklimaat in Berkelland met voldoende, duurzame, innovatieve en toekomstbestendige lokale en regionale bedrijventerreinen.

Wat gaan we daarvoor doen?

We creëren voldoende fysieke ontwikkelingsmogelijkheden voor nieuwe of bestaande ondernemers.

We gaan op zoek naar lokale en regionale uitbreidingsmogelijkheden van bedrijventerreinen (onder andere via het Regionaal Programma Werklocaties) en zetten in op de ontwikkeling van groene, duurzame en innovatieve (van nieuwe en bestaande) bedrijventerreinen. Met ondernemers in kleine kernen en buurtschappen denken we mee in mogelijkheden en maatwerk. We willen dat zowel bestaande als nieuwe ondernemers zich zeer welkom en geholpen voelen en 'direct' weten wat de mogelijkheden (o.a. via Bedrijvenatlas) zijn en tot vestiging of uitbreiding kunnen overgaan.

We voeren de economische agenda 2020-2024 uit. (070.030.020 en 070.030.030)

De economische agenda is opgesteld en we voeren samen met de Bedrijvenkring Berkelland de agenda uit. We doen dit met zeer beperkt budget vanuit de gemeente, dus als er financiering nodig is zoeken we daar financierders bij. Vanuit het team Economische Zaken zoeken we nadrukkelijk de verbinding op tussen onze organisatie en het bedrijfsleven, om zo bestaande en nieuwe bedrijven zo goed mogelijk te faciliteren.

Speerpunt

Vitale winkelcentra. (070.040)

Wat willen we bereiken?

- Concentratie van winkels in het kernwinkelgebied.
- Toekomstbestendige centra met aantrekkingskracht.

Wat gaan we daarvoor doen?

Faciliteren van het ondernemersfonds. (070.030.010)

Het ondernemersfonds is door de ondernemers zelf in het leven geroepen. Ondernemers willen met eigen middelen hun gezamenlijke slagkracht vergroten. Het fonds wordt gefaciliteerd door de gemeente Berkelland, want het wordt gevuld met gelden die geïnd worden via het gemeentelijke instrument 'reclamebelasting'. Zo wordt voorkomen dat zogenaamde 'freeriders' meeliften op de inspanningen en investeringen van de rest.

Samen met inwoners, ondernemers en organisaties via zogenaamde taskforces voor elke kern (en centrum), gaan we aan de slag met de revitalisering van de centra. (070.040.020)

Hiervoor zijn de ontwikkelagenda's leidend. Deze zijn samen met inwoners en ondernemers in de kern gemaakt.

Speerpunt

Promotie van Berkelland (en de Achterhoek). (070.050)

Wat willen we bereiken?

- Beleving bij bewoners, bedrijven en bezoekers dat Berkelland aantrekkelijk is om te leven, ondernemen en recreëren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Plan maken en uitvoeren waarbij duidelijk is wat de strategie is, hoe promotie effectief kan worden ingezet en welke doelgroepen we daarmee bereiken. (070.050.010)

In de vorige raadsperiode is de basis gelegd voor een goede profilering van de gemeente Berkelland. Het is nu zaak om deze profilering (door de gemeenteraad op 8 maart 2022 vastgesteld via het zogenaamde Merkpaspoort) verder uit te voeren in daadwerkelijke promotie van Berkelland. In het merkpaspoort zijn de identiteit en de positionering van Berkelland opgenomen. Op basis hiervan is voor de onderdelen Bewoners, Bedrijven en Bezoekers een Merkroute beschreven, inclusief mogelijke strategieën. We hebben een welwillende houding ten aanzien van nieuwe marktomstandigheden, zoals beoogd in de Omgevingswet. We gaan een strategisch actieplan opstellen via een hybride organisatie, waarin alle relevante stakeholders - inclusief de gemeente - zijn vertegenwoordigd, die gezamenlijk de financiering dragen.

Speerpunt

Gerichte armoedebestrijding. (070.060)

Wat willen we bereiken?

- In de afgelopen jaren is het thema armoede op verschillende manieren meer op de agenda komen te staan. Er is in toenemende mate een kloof ontstaan in de inkomenspositie van inwoners, bijvoorbeeld ten gevolge van toegenomen huizenprijzen, de coronacrisis en de gevolgen van inflatie, meer specifiek de sterk gestegen energieprijzen. Dit vraagt om een andere zienswijze, een herbeoordeling van bestaande subsidierelaties en het maken van toekomstbestendige keuzes. Het voorzien in het wettelijk minimuminkomen, het hierop aanvullende minimabeleid en aanbieden van schuldhulpverlening is een taak van de gemeente en wordt door partners, zoals werkleerbedrijf Fijnder en de Stadsbank, uitgevoerd. In sommige gevallen blijken ondersteunende regelingen onvoldoende passend bij de individuele situatie van de inwoners. Om te voorkomen dat deze inwoners tussen wal en schip vallen, moeten nut, noodzaak en reden van de hulpvraag in ogenschouw worden genomen bij het verstrekken van bijstand. Het leveren van maatwerk, vanuit de bedoeling van de wet, is een werkmethode die binnen onze Voormekaar Teams steeds meer gemeengoed wordt. Dit wordt versterkt door Samen aan het stuur, waarbij de gemeente eerstelijnsorganisatie is geworden en er in de uitvoering een nauwere samenwerking bestaat tussen Voormekaar en Fijnder. Op het gebied van schuldhulpverlening hebben we al de nodige stappen gezet. Vroegsignalering en de verbinding met onze vrijwillige- en professionele hulpverleners staan stevig in de schoenen. Er blijft ruimte voor verbetering, van de intake schuldhulpverlening en onze invulling van het adviesrecht bij schuldenbewind, tot het bieden van nazorg. Op de praktische invulling hiervan willen we ons de komende jaren, samen met onze partners, toeleggen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Wij bieden aanvullende inkomensondersteunende regelingen voor inwoners. (070.060.010)

De gemeente Berkelland kent een breed scala aan regelingen, gericht op het voorkomen van armoede of het bestrijden van de effecten van armoede. Middels ons aanvullend minimabeleid zetten we bijvoorbeeld extra in om onze inwoners goed te verzekeren voor zorgkosten of bieden we financiële vergoedingen om kinderen mee te kunnen laten doen. Wij vinden het belangrijk dat alle inwoners die dit nodig hebben, gebruik maken van deze regelingen. Om die reden verbeteren en verduidelijken wij de vindbaarheid van, en communicatie over, ons minimabeleid. Specifiek de doelgroepen jongeren en ouderen hebben hierbij onze aandacht. Tegelijkertijd blijven wij scherp op de mogelijke verbeterpunten van de regelingen en bezien wij periodiek of deze het gewenste effect sorteren.

De problemen geassocieerd met een laag inkomen zijn vaak complex en niet iedere voorziening is direct passend voor iedere situatie. Maatwerk is daarom een vereiste om onze inwoners juiste

ondersteuning te kunnen bieden. Wij vertrouwen op onze professionals en stimuleren deze om te werken vanuit de bedoeling. Deze werkwijze werkt en willen wij verder uitbouwen. De komende periode verruimen wij de mogelijkheden tot het leveren van maatwerk. Zo starten wij met een maatwerkbudget Participatiewet, dat inzetbaar is in situaties waarin inwoners wel ondersteuning krijgen, volgens de bedoeling, ondanks dat dit binnen de bestaande regels niet mogelijk is. Daarmee zijn wij in staat om nog beter maatwerk te leveren voor de inwoners. Onze aandacht gaat hierbij specifiek uit naar de gevolgen van inflatie, waaronder energie-armoede, en het bestendigen van de uitstroom uit de bijstand. Voor dit laatste aandachtspunt zien wij mogelijkheden voor nazorg door Fijnder wanneer een inwoner uit de bijstand stroomt. Regels rondom financiën, bijstand, schultrajecten en minimabeleid zijn voor veel inwoners lastig te begrijpen. Inwoners kunnen terecht op de Berkellandwijzer voor ons ondersteuningsaanbod en kunnen via de tool 'Check waar je recht op hebt' snel bekijken voor welke regelingen ze in aanmerking komen. Dit zijn belangrijke instrumenten die wij willen blijven continueren en doorontwikkelen. Daarnaast kunnen inwoners voor veel vragen terecht bij vrijwilligers en maatjes van Humanitas en Schuldhulp op Maat. Het onderwerp belastingen en toeslagen vraagt om extra kennis en kan bovendien verstrekkende gevolgen hebben, getuige de toeslagenaffaire. Daarnaast laten de cijfers vanuit Vroegsignalering zien dat de Belastingdienst schuldeiser nummer 1 is. Om ernstige (schulden) problematiek te voorkomen en de inwoner de juiste informatie te geven, gaan wij een spreekuur voor belastingen en toeslagen opzetten. Wij moeten ook naar onszelf kijken en onze regelingen zo eenvoudig mogelijk houden. In veel gevallen is de aanvraagprocedure al versimpeld en worden een aantal regelingen ambtshalve toegekend. De kwijtschelding van gemeentelijke heffingen voor minimahuishoudens is echter een aandachtspunt, omdat dit nu niet ambtshalve wordt kwijtgescholden en daardoor mogelijk niet alle minimahuishoudens hier gebruik van maken. Wij verkennen of gegevensdeling tussen Fijnder en het Gemeentelijk Belastingkantoor Twente kan bijdragen aan het ambtshalve toekennen van de kwijtschelding.

Wij investeren in de lokale aanpak schuldhulpverlening. (070.060.030)

De ontwikkelingen in de aanpak schuldhulpverlening volgen elkaar in rap tempo op. Zowel landelijk als lokaal speelt er veel. Een goed voorbeeld hiervan is de gewijzigde Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de mogelijkheid om als gemeente gebruik te maken van ons adviesrecht bij de instelling van beschermingsbewind. Aan dit adviesrecht willen wij de komende periode invulling gaan geven. Hiermee pakken we meer de regie op de in-, door-, en uitstroom van inwoners die onder bewind staan. Een bijkomend voordeel is dat wij nauwer de samenwerking opzoeken met de Rechtbank Zutphen en bewindvoerders, om samen de best passende ondersteuning te vinden voor inwoners en kennis te delen.

Vanaf november 2020 zijn we begonnen met Vroeg Erop Af, vroegsignalering van betalingsachterstanden en beginnende schulden. Hieraan bouwen we, aan de hand van best-practices van andere gemeenten en onze eigen ervaringen, de komende tijd verder. Zo zetten we meer in op het bieden van nazorg na afloop van schuldhulptrajecten en bij gevallen vanuit vroegsignalering waarin nazorg van belang is. Daarnaast positioneren wij de Voormekaar medewerkers vroegsignalering sterker binnen het Voormekaar Team, de Stadsbank, Fijnder en vrijwilligersorganisaties, met als doel de aansluiting naar bredere ondersteuning te stroomlijnen. Tenslotte zullen alle signalen van betalingsachterstanden direct bij onze vroegsignaleringsmedewerkers binnenkomen, in plaats van bij Fijnder, en gaan we gebruikmaken van een koppeling met de Basisregistratie Persoonsgegevens. Op deze manier kan er sneller gefilterd worden en kunnen casussen nog meer integraal opgepakt worden. Wanneer inwoners zich zelf melden voor, of worden doorverwezen naar schuldhulp, voert de Stadsbank Oost Nederland op dit moment de intake uit. Wij onderzoeken of we deze intake voor schuldhulpverlening in eigen hand kunnen nemen. Deze ontwikkeling past goed in de bredere ontwikkeling binnen het sociaal domein, waarin wij inzetten op een integrale intake en de rol van eerstelijns dienstverlener op ons nemen. Ook past dit binnen de ambities uit het beleidskader schuldhulpverlening. Tegelijkertijd stellen wij onszelf hiermee in staat de regie te pakken op schuldhulptrajecten. Denk hierbij aan de combinatie van professionele schuldhulpverlening bij de Stadsbank en een laagdrempelige ondersteuning vanuit onze vrijwilligersorganisaties. Wij verwachten dat bovenstaande maatregelen een positief effect kunnen sorteren op de

dienstverlening aan onze inwoners.

Daarnaast werkt de Stadsbank aan de ontwikkelopgave toekomstprofiel, waarin de dienstverlening wordt geoptimaliseerd. De extra kosten die dit met zich meebrengt zijn nog niet bekend.

Wij werken samen binnen een dekkend netwerk met externe ketenpartners.

In Berkelland kennen wij een breed netwerk aan ketenpartners die onze inwoners op uiteenlopende inkomens- en werkvraagstukken ondersteuning bieden. Het is belangrijk dat dit aanbod op een heldere en laagdrempelige manier bij zowel inwoners als medewerkers onder de aandacht gebracht blijft worden. Wij streven ook naar nauwere samenwerking tussen ketenpartners om van elkaar te leren, om onze aanpak op elkaar af te stemmen en om te voorkomen dat wij zaken dubbel doen. Daarom werken wij aan een heldere en laagdrempelige informatievoorziening bij inkomensvraagstukken voor zowel inwoners als ketenpartners. De zorgen over inkomen, werk en schulden en de gevolgen daarvan mogen niet onderschat worden. De link is aangetoond tussen gezondheid, sociale problemen en financiële problemen. Om deze problematiek effectief het hoofd te bieden, hebben wij een nauwe samenwerking met diverse externe ketenpartners. Denk hierbij aan partijen als Sensire, Schuldhulp Op Maat, Humanitas en de Bibliotheek Oost Achterhoek. Alleen door samen te werken en verbinding te zoeken met onze ketenpartners kunnen wij werken aan een nog betere aanpak van de oorzaken en gevolgen van armoede. De bestaande subsidierelaties kennen in sommige gevallen een onderlinge overlap. Daarom gaan wij deze subsidieovereenkomsten evalueren en afhankelijk van de uitkomst van de evaluatie nadere acties uitzetten.

Wat mag het kosten?

Toelichting verschillen groter dan € 250.000 tussen 2022 (na bestuursrapportage) en 2023 (primitief)

- Activiteit 070.010.020: In 2022 zijn er voorbereidingskosten geraamd voor enkele scholen. Het restant bedrag wordt bij de jaarrekening 2022 overgeheveld naar 2023.
- Activiteit 070.060.010: In 2022 zijn de eenmalige lasten voor de energietoeslag geraamd. Deze lasten en baten vervallen in 2023.
- Activiteit 070.700.010: In 2023 zijn de lasten hoger door het afboeken van boekwaarden van 't Simmelink en Staring. En de extra kapitaallasten die voortvloeien uit de nieuwbouw.
- Activiteit 070.710.010: In 2023 worden de eenmalige lasten van het Staring gedekt uit de reserves.

Toelichting 1e Begrotingswijziging

Activiteit 070.030.030:

- Voor het organiseren van bijeenkomsten en het stimuleren van activiteiten uit de economische agenda ramen we € 25.000.

Activiteit 070.060.030:

- De verplichting tot vroegsignalering vloeit voort uit de gewijzigde Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (ingangdatum 1-1-2021). Na onderzoek en evaluatie blijkt de huidige inzet structureel nodig te zijn. Zeker gelet op een sterke toename van het aantal meldingen/signalen, alsmede de diversiteit en complexiteit van de casussen, is deze inzet noodzakelijk.
- De intake schuldhulpverlening komt bij de gemeente te liggen, waardoor de gemeente de regie kan voeren. Hierdoor leveren we beter maatwerk, is de schuldhulpverlening dichterbij huis, laagdrempelig en toegankelijker. Het geeft de mogelijkheid meer te sturen op kosten. Bovendien zorgt dit voor een efficiëntere dienstverlening door korte overdracht van vroegsignalering naar intake.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Lasten									
070.010.020 Huisvesting	-768	-745	-1.072	-811	0	-811	-811	-811	-811
070.020.010 Wij ondersteunen inwoners in re-integratie en toeleiding naar (betaald) werk.	-12.539	-15.758	-14.170	-14.225	0	-	-	-	-
						14.225	14.225	14.225	14.225
070.020.020 Wij stimuleren inwoners om maximaal te participeren in de samenleving.	-762	-289	-181	-211	0	-211	-211	-211	-211
070.020.030 We helpen statushouders gericht instromen op de lokale arbeidsmarkt	-191	0	0	0	0	0	0	0	0
070.030.010 Ondernemersfonds	0	-11	0	0	0	0	0	0	0
070.030.020 Stimuleren maakindustrie	0	-5	0	0	0	0	0	0	0
070.030.030 Stimuleren ontwikkelingen bedrijven	-315	-395	-406	-405	-25	-430	-430	-430	-430
070.040.010 Faciliteren van ondernemersfonds	-210	-187	-218	-218	0	-218	-218	-218	-218
070.040.020 Aan de slag met de revitalisering van de centra	-59	-1.021	-89	-36	0	-36	-36	-36	-36
070.050.010 Effectief inzetten promotie	-6	-35	-64	0	0	0	0	0	0
070.060.010 We bieden aanvullende inkomensondersteunende regelingen voor inwoners	-3.548	-2.043	-3.736	-2.259	0	-2.259	-2.259	-2.259	-2.259
070.060.030 We investeren in de lokale aanpak schuldhulpverlening	0	0	-157	-51	-185	-236	-236	-236	-236
070.500.010 Loonkosten	-8.142	-6.803	-6.621	-6.579	0	-6.579	-6.432	-6.296	-6.296
070.700.010 Rente en afschrijving	-2.371	-2.521	-1.781	-3.875	0	-3.875	-1.644	-1.644	-1.644
Totaal Lasten	-28.911	-29.812	-28.495	-28.669	-210	-	-	-	-
						28.879	26.500	26.364	26.364
Baten									
070.010.020 Huisvesting	36	20	7	7	0	7	7	7	7
070.020.010 Wij ondersteunen inwoners in re-integratie en toeleiding naar (betaald) werk.	7.619	10.774	9.733	9.962	0	9.962	9.962	9.962	9.962
070.020.020 Wij stimuleren inwoners om maximaal te participeren in de samenleving.	1.304	0	8	8	0	8	8	8	8
070.020.030 We helpen statushouders gericht instromen op de lokale arbeidsmarkt	0	0	0	0	0	0	0	0	0
070.030.010 Ondernemersfonds	0	0	0	0	0	0	0	0	0
070.030.030 Stimuleren ontwikkelingen bedrijven	780	501	504	504	0	504	504	504	504
070.040.010 Faciliteren van ondernemersfonds	202	170	203	203	0	203	203	203	203
070.040.020 Aan de slag met de revitalisering van de centra	54	59	59	59	0	59	59	59	59

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
070.060.010 We bieden aanvullende inkomensondersteunende regelingen voor inwoners	1.471	-150	145	68	0	68	68	68	68
070.500.010 Loonkosten	283	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	11.750	11.375	10.659	10.811	0	10.811	10.811	10.811	10.811
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-17.161	-18.437	-17.836	-17.858	-210	18.068	15.689	15.553	15.553
Onttrekkingen									
070.030.030 Stimuleren ontwikkelingen bedrijven	113	0	0	0	0	0	0	0	0
070.710.010 Reserves	646	1.174	345	2.632	0	2.632	0	0	0
Totaal Onttrekkingen	758	1.174	345	2.632	0	2.632	0	0	0
Stortingen									
070.710.010 Reserves	-1.500	0	-456	0	0	0	0	0	0
Totaal Stortingen	-1.500	0	-456	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	-742	1.174	-111	2.632	0	2.632	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-17.903	-17.263	-17.947	-15.226	-210	15.436	15.689	15.553	15.553

Kaders die de raad heeft vastgesteld

- Economische Agenda 2020 - 2024
- Inrichtingsplan Samen aan het Stuur
- Integraal Huisvestingsplan

VEILIGHEID

Veilig zijn in Berkelland? Daar zorgen we samen voor! Wat speelt er?

- Sinds maart 2020 zitten we in een crisissituatie. Corona, de opvang van Oekraïense vluchtelingen, de asielzoekerscrisis en recent de stikstof crisis/acties van agrariërs. Deze crises hebben grote impact op onze samenleving en onze inwoners. En daarmee ook op onze organisatie en medewerkers. Er is sprake van een verharding van maatschappelijke verhoudingen en omgangsvormen.
- Met de Coronacrisis zien wij een versterking van de overlap tussen Zorg en Veiligheid. Ook zien wij een ontwikkeling waarin inwoners met problematiek langer thuis blijven wonen of juist opgevangen moeten worden.
- Het gebruik van (big) data begint een steeds grotere rol te spelen. Enerzijds om zicht te krijgen op de aard en omvang van problemen en risico's. Anderzijds geeft data zicht op mogelijke oplossingen of preventieve maatregelen.
- We zien een toenemende trend in het juridiseren van onze samenleving. Evenementen zijn niet meer vanzelfsprekend. En met complexere landelijke wetgeving en rechterlijke uitspraken geeft dit onzekerheid bij organisatoren of ze hun evenement nog wel kunnen organiseren. Dit stelt hogere eisen aan de kwaliteit onze dienstverlening.
- Tot slot is ondermijning een actueel en groeiend probleem. Vrijkomende gebouwen in het buitengebied, verschillende bedrijfstakken met een verhoogd risicoprofiel, maar ook de financiering van bouwwerken vragen om scherpte en aandacht

Speerpunt

Veiligheid, integraal en risicobewust. (080.020)

Wat gaan we daarvoor doen?

We stellen een risicoprofiel op en vertalen dit naar een integraal Veiligheidsplan. (080.020.010)

Waar we voorgaande jaren vooral inzetten op het gevoel van veiligheid of onveiligheid bij onze inwoners, voegen we hier in deze bestuursperiode een meer integrale en risicobewuste benadering van veiligheid aan toe. Hierbij zetten we in op preventie, ontwikkelen we duidelijke kaders en zijn we van daaruit voorspelbaar voor onze ketenpartners. Onze keuzes en kaders onderbouwen en monitoren we met data.

Integraal omdat wij zien dat veiligheid veel beleidsterreinen raakt. Inwoners met onbegrepen gedrag, jeugdproblematiek, huiselijk geweld, middelengebruik, ondermijning, ontwikkelingen in ons buitengebied, onze fysieke leefomgeving, digitale veiligheid; de komende jaren zetten we in op een meer gestructureerde en samenhangende aanpak.

Risicobewust omdat we op basis van een onderbouwde risicoanalyse willen gaan inzetten op die veiligheidsrisico's die het meest urgent zijn of het grootste risico vormen in onze gemeente.

Om hier met u onderbouwde keuzes in te maken stellen wij in het najaar 2022 een gemeente breed risicoprofiel op. Op basis van aanwezige data en gesprekken met onze ketenpartners in de verschillende beleidsvelden maken wij dit profiel. Het risicoprofiel wordt vervolgens vertaald in een Integraal Veiligheidsplan waarin keuzes en inzet van mensen en middelen worden vastgelegd.

Doorontwikkeling Zorg en veiligheid.

De goede samenwerking de afgelopen jaren tussen Veiligheid en Sociaal Domein wordt verstevigd en geborgd door de vorming van een speciaal team Zorg en Veiligheid. Hierin wordt de aanwezige deskundigheid gebundeld, wordt de onderlinge afstemming versterkt en een integrale aanpak geborgd. Preventie is hierbij een belangrijk uitgangspunt samen met de betrokken ketenpartners.

Dienstverlening Buitengewoon Opsporingsambtenaren (Boa's).

Onze Boa's hebben een belangrijke signalerende en ondersteunende rol. Vanuit de drie speerpunten werken we aan een verdere positionering en profilering van onze Boa's, zowel intern als extern.

We richten ons op onveiligheidsgevoelens.

Onderzoek toont aan dat inwoners zich veiliger voelen in een schone en nette omgeving. In de fysieke omgeving/openbare ruimte gaat het om kapotte objecten/vandalisme, de aanwezigheid van graffiti en de aanwezigheid van zwerfvuil. We zetten in op voorkomen en op het snel reageren op meldingen.

Naast de fysieke omgeving speelt ook de sociale omgeving een rol bij het veiligheidsgevoel van inwoners. Daarbij gaat het om ervaren overlast door onbegrepen/onbetamelijk gedrag van anderen en om overlast door geluid, rook of stank. We richten ons hier op het snel reageren op meldingen en op het goed oplossen van problemen zodat herhaalmeldingen worden voorkomen.

We zijn betrokken bij buurtbewoners en partners.

Het hebben van een groot netwerk en goed contact met sleutelinformanten en -organisaties in een kern of wijk draagt bij aan het uitwisselen van kennis en informatie. Hierdoor kan iedere partner tot betere eindresultaten komen en kunnen problemen worden voorkomen of goed aangepakt.

Naast het wekelijkse casusoverleg sluiten de Boa's minimaal eens per jaar aan bij een overleg van de verschillende ketenpartners en buurt/belangenverenigingen in hun rayon.

We creëren en behouden een vertrouwensband.

Aansluitend op de betrokkenheid zetten wij in op zichtbaarheid, herkenbaarheid, bereikbaarheid en bekendheid van de Boa's.

- De Boa's zijn goed zichtbaar en herkenbaar door een uniform en opvallende auto's. Daarnaast zijn de Boa's minimaal driekwart van de tijd buiten op straat.
- De Boa's zijn bereikbaar en toegankelijk door zelf een praatje aan te knopen, ook als er geen problemen zijn. Of door bijvoorbeeld belangstellend langs te gaan bij initiatieven van inwoners zoals buurtfeestjes.
- Via het algemene nummer van de gemeente of via het Operationeel Centrum van de politie, 0900-8844, zijn de Boa's bereikbaar voor onze inwoners en ondernemers. Inwoners weten ons te vinden en nemen zelf contact met ons op. Doel van een melding is vaak dat er actie wordt ondernomen door de Boa's. Een indicator voor de kwaliteit van hun werk is het aantal herhaalmeldingen dat gedaan wordt over een zelfde situatie.
- Tot slot draagt het opbouwen van een goed netwerk bij aan de bekendheid. Het opbouwen van een goed netwerk duurt circa 2 jaar. Het team Boa's is jong en we investeren in opleiding, training en coaching. Na een paar jaar zetten zij een logische vervolgstap in hun professionele carrière. Naast aandacht voor warme overdracht streven wij ernaar dat een Boa minimaal 3 jaar in een rayon blijft.

Speerpunt

Crisisbeheersing. (080.020)

Wat gaan we daarvoor doen?

We dragen bij aan de Veiligheidsregio Noord Oost Gelderland. (080.020.020)

We maken onderdeel uit van de Veiligheidsregio Noord Oost Gelderland (VNOG). Sinds de uitbraak Corona, is de VNOG continu in crisismodus. Geplande activiteiten zoals oefeningen of beleidsmatige ontwikkelingen zijn naar de achtergrond gedrongen. Het einde van deze situatie is nog niet in zicht. Een (groot) van de crisis inzet wordt vergoed door het Rijk, maar het is op dit moment niet aan te geven welke begrotingstechnische effecten dit heeft voor de VNOG en onze bijdrage.

Op de beleidsmatige keuzes van de VNOG hadden en hebben wij maar een beperkte invloed. Door u, net als in voorgaande jaren, vroegtijdig te informeren over en betrekken bij beleidsmatige ontwikkelingen proberen wij onze beperkte invloed zo vroeg mogelijk aan te wenden.

We zetten in op een versterking van de Regionale samenwerking en de samenwerking met het Duitse grensgebied.

Reductie kwetsbaarheid gemeentelijke crisisorganisatie.

De afgelopen jaren is onze organisatie eigenlijk continu in een crisissituatie geweest. 2 jaar Corona werd opgevolgd door de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne en asielzoekers. Vanuit de crisisorganisatie is hier veel ambtelijke inzet op geleverd wat betekende dat dit ten koste ging van de beleidsmatige inzet. Onze crisisorganisatie heeft in de praktijk goed gefunctioneerd. We zijn voldoende geëquipeerd voor kortdurende rampen en crisis. Bij een langdurige crisissituatie als nu lopen we nadrukkelijk tegen onze grenzen aan. We blijken kwetsbaar op verschillende rollen omdat de vervangbaarheid beperkt is. In Regionaal verband willen we kijken hoe we ons hier gezamenlijk op kunnen versterken.

Binnen de huidige bezetting is sprake van dubbelfuncties en zijn we niet in staat crisis en beleid beide uit te voeren. We hebben de afgelopen jaren een beleidsmatige achterstand opgelopen. Bij een continuering van de crisissituatie zullen er keuzes gemaakt moeten worden en zal er waar nodig ingehuurd moeten worden om de noodzakelijke beleidsmatige stappen te zetten.

Speerpunt

Vergunningverlening en Handhaving. (080.010)

Wat gaan we daarvoor doen?

Verdere professionalisering en digitalisering vergunningverlening. (080.010.020)

Met het vaststellen van het evenementenbeleid begin 2021 is een eerste stap gezet richting de komst van de Omgevingswet, per 1 januari 2023. De Omgevingswet vraagt om aanpassing van onze APV en om aanpassing van verschillende vergunningsprocedures. Een deel van de APV gaat over naar het Omgevingsplan.

Landelijke wetgeving en rechterlijke uitspraken maken het voor organisatoren van evenementen niet makkelijker. Wij bieden, vanuit het evenementenbeleid en de APV, zo maximaal mogelijk zekerheid aan organisatoren door tijdige en correcte vergunningverlening. Hierin maken we een verdere professionaliseringslag en digitaliseren wij dienstverlening en procedures verder.

Actualisering Handhavingsbeleid. (080.010.010)

De regels die wij als gemeente stellen hebben alleen zin als er ook daadwerkelijk op de naleving daarvan toegezien wordt. Ons Handhavingsbeleid zal, mede op basis van het risicoprofiel, worden geactualiseerd en in lijn gebracht met de landelijke en regionale standaarden.

De gevolgen van de Wet Kwaliteitsborging, die gelijk met de Omgevingswet wordt ingevoerd,

kunnen we nu nog lastig inschatten. De verwachting is dat er een zwaardere belasting/meer taken komen voor onze toezichthouders en handhavers.

Wat mag het kosten?

Toelichting verschillen groter dan € 250.000 tussen 2022 (na bestuursrapportage) en 2023 (primitief)

- Activiteit 080.010.010: In 2022 zijn lasten opgenomen voor het project Integrale Veiligheidsplannen. Deze lasten vervallen in 2023.

Toelichting 1e Begrotingswijziging

Activiteit 080.010.010:

- Voor het opstellen van het integrale veiligheidsplan ramen we eens in de vier jaar € 35.000.

Activiteit 080.500.010

- We zetten de uitbreiding van de formatie van de Boa's voort.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Lasten									
080.010.010 Gemeentelijke handhaving	-89	-84	-236	-9	-35	-44	-9	-9	-9
080.010.020 Omgevingsdienst Achterhoek	-1.188	-1.361	-1.361	-1.472	0	-1.472	-1.472	-1.472	-1.472
080.020.010 Integrale veiligheid	-420	-406	-479	-409	0	-409	-409	-409	-409
080.020.020 Veiligheidsregio Noord Oost Gelderland	-2.434	-2.729	-2.696	-2.775	0	-2.775	-2.775	-2.775	-2.775
080.500.010 Loonkosten	-199	-540	-540	-581	-31	-612	-612	-612	-612
080.700.010 Rente en afschrijving	-55	-58	-58	-64	0	-64	-64	-64	-64
Totaal Lasten	-4.385	-5.178	-5.369	-5.310	-66	-5.376	-5.341	-5.341	-5.341
Baten									
080.010.010 Gemeentelijke handhaving	23	0	20	0	0	0	0	0	0
080.020.010 Integrale veiligheid	110	108	114	114	0	114	114	114	114
Totaal Baten	133	108	134	114	0	114	114	114	114
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-4.252	-5.069	-5.236	-5.197	-66	-5.263	-5.228	-5.228	-5.228
Onttrekkingen									
080.710.010 Reserves	0	80	187	0	0	0	0	0	0
Totaal Onttrekkingen	0	80	187	0	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	0	80	187	0	0	0	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-4.252	-4.989	-5.049	-5.197	-66	-5.263	-5.228	-5.228	-5.228

Kaders die de raad heeft vastgesteld

- Integraal Veiligheidsplan Achterhoek Oost 2019-2022
- Handhavingsplan Openbare ruimte 2016

Beleidsindicatoren

Indicator	Geschiedte data	Eenheid	Activiteit
Boa's beschikken over de noodzakelijke kennis en kunde	De permanente her- en bijscholing (PHB), de RTGB (regionale toetsing geweldsbeheersing) zijn jaarlijks terugkomend en voorzien van een examen. Daarnaast zijn jaarlijks incidentele opleidingen in het kader van omgaan met jeugd, alcohol en drugs, ondermijning, verward gedrag, radicalisering, etc.	% gevolgde vereiste opleidingen	We richten ons op onveiligheidsgevoelens
Boa's zijn zichtbaar voor de inwoners	De Boa's dragen het herkenbare uniform, rijden en fietsen met herkenbare voertuigen.	JA-NEE	We creëren en behouden een vertrouwensband
Boa's zijn zichtbaar en aanspreekbaar voor de inwoners	Aanwezigheid op die plekken waar aandacht noodzakelijk is. Ook vanuit preventief oogpunt.	Aantal evenementen-, horeca-, overlast- en jeugdcontroles dat wordt uitgevoerd. (Kwantitatief en Kwalitatief)	We creëren en behouden een vertrouwensband
Boa's hebben een krachtig netwerk met partners	De Boa's nemen structureel deel aan het sociaal overleg, het jeugdregie overleg, de overleggen van de gebiedsteams, kernen, wijkagenten, horeca, ondermijning, ondernemers.	Aantal (gekwalficeerde) multidisciplinaire overleggen dat gevolgd wordt.	We zijn betrokken bij buurtbewoners en partners
Meldingen worden snel afgehandeld	Registratie terugbelverzoeken via KCC en Operationeel Centrum Politie en zaken via zaaksysteem.	Het aantal dagen tussen het binnenkomen van een melding en de afhandeling, stijging/daling.	We creëren en behouden een vertrouwensband
Herhaalmeldingen	Registratie via zaaksysteem van meldingen over al bestaande zaken.	% en trend	We creëren en behouden een vertrouwensband

ALGEMEEN BESTUUR EN BEDRIJFSVOERING

Wat speelt er?

De basis voor de gemeente ligt in het algemeen bestuur en de bedrijfsvoering die nodig is om de doelen te realiseren.

Speerpunt

Algemeen bestuur. (090.010)

Wat willen we bereiken?

- We willen een stabiel, goed gefaciliteerd bestuur.

Wat gaan we daarvoor doen?

Algemeen Bestuur. (090.010.010 en 090.010.020)

De gemeente Berkelland gaat in 2023 de Provinciale Statenverkiezingen en de Waterschapsverkiezingen organiseren.

Speerpunt

Klantgerichte dienstverlening. (090.020)

Wat willen we bereiken?

De gemeente Berkelland groeit toe naar een netwerkorganisatie, waarin de toegevoegde waarde van ons werk plaatsvindt in de in- en externe netwerken waar wij onderdeel van zijn. We bevinden ons in de haarvaten van de samenleving en spelen in op de behoefte van onze inwoners, ondernemers en instellingen. De context verandert snel en wordt steeds complexer. De komende jaren gaan we stappen zetten op het gebied van dienstverlening en bedrijfsvoering. De ontwikkelingen in de samenleving vragen dat we steeds flexibeler en meer integraal gaan werken. We hebben daarbij vertrouwen in de professionaliteit en het eigenaarschap van onze medewerkers. We geven hen dan ook de ruimte om binnen de gestelde kaders hun werk te doen. De bedrijfsvoering is erop gericht om medewerkers te ondersteunen bij het leveren van Mooi Werk. De komende periode werken we aan het optimaliseren van processen en control en het versterken van resultaatgerichtheid in de organisatie. Zo wordt komend jaar de gesprekkencyclus verbeterd, werken we aan het versterken van opdrachtgever- en opdrachtnemerschap en wordt de cyclus van de teamplannen voortgezet.

Ook zien we verschillende ontwikkelingen binnen dienstverlening die de organisatie raken. De nieuwe Omgevingswet vraagt bijvoorbeeld van ons dat we integraal, maar met oog voor verschillende doelgroepen, werken.

In 2023 is onze nieuwe moderne telefooncentrale operationeel. Dit geeft ons betere mogelijkheden om de bereikbaarheid te verhogen en prestaties te meten. We monitoren en sturen scherper op de tijdige afdoening van zaken. Door de krapte op de arbeidsmarkt worden we gedwongen na te denken over slimmer werken en zullen keuzes moeten maken welk serviceniveau daarbij haalbaar is. We gaan aan de slag om onze processen daar op aan te passen.

Goede dienstverlening zit niet alleen in doelmatige werkprocessen en digitalisering, maar ook in houding en gedrag: een proactieve dienstverlening. Onze communicatie is doelgroepgericht. De communicatie bij vergunningaanvragen doen we duidelijk en snel. We werken vanuit 'Ja, mits' en niet 'Nee, tenzij', bekeken vanuit het algemeen belang.

In 2023 gaan we een aansprekende, uitdagende op de toekomst gerichte visie op dienstverlening en een uitvoeringsprogramma opstellen. Met input van buiten en binnen. Integreerend met de extern gerichte doelstellingen vanuit alle gemeentelijke domeinen. Bij de uitwerking zijn

bereikbaarheid, toegankelijkheid, inleving, aansluiting bij de klantwens en heldere communicatie aandachtspunten.

Speerpunt

Moderne bedrijfsvoering. (090.030)

Wat willen we bereiken?

In de paragraaf Bedrijfsvoering is de inhoudelijke informatie over de bedrijfsvoering opgenomen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bedrijfsvoeringskosten

Wat mag het kosten?

Toelichting verschillen groter dan € 250.000 tussen 2022 (na bestuursrapportage) en 2023 (primitief)

- Activiteit 090.010.010: In 2022 is een toevoeging aan de voorziening wachtgeld wethouders geraamd. Deze lasten vervallen in 2023.
- Activiteit 090.030.010: In 2022 is door verschuiving van vacatureruimte de raming voor inhuur verhoogt. In 2023 is de vacatureruimte vooralsnog geraamd bij de loonkosten op de programma's.
- Activiteit 090.030.020: In 2022 is in de Bestuursrapportage eenmalig extra geld geraamd voor personeel. Het restant bedrag wordt bij de jaarrekening 2022 overgeheveld naar 2023.
- Activiteit 090.030.050: In 2022 zijn investeringen in ICT gedaan. Een gedeelte van deze investeringen was eenmalig. Deze lasten komen in 2023 niet terug. Een gedeelte is structureel. Dit heeft geleid van een verschuiving van de lasten van deze activiteit naar activiteit 090.700.010.
- Activiteit 090.500.010: In 2022 worden er meer loonkosten toegerekend aan dit programma die eerder aan andere programma's werden toegerekend.
- Activiteit 090.700.010: In 2023 stijgen de kosten als gevolg van investeringen in de ICT.
- Activiteit 090.710.010: In 2022 zijn incidentele lasten gedekt uit de reserves. Deze lasten hoeven in 2023 niet meer gedekt te worden uit de reserves. In 2022 zijn toevoegingen geraamd als gevolg van het gunstige resultaat van de septembercirculaire 2021.

Toelichting 1e Begrotingswijziging

Activiteit 090.010.020:

- Voor de vervanging van de verkiezingsborden ramen we € 35.000.

Activiteit 090.020.030:

- Voor het opstellen van een visie op onze dienstverlening ramen we eenmalig € 150.000.

Activiteit 090.030.020:

- Om ondanks de krapte op de arbeidsmarkt toch mensen binnen te halen zetten we twee jaar lang € 50.000 extra in op werving en selectie.
- We zetten eenmalig € 100.000 in op het vitaal houden van onze medewerkers en de organisatie.
- Er is € 8.000 nodig voor het onderhoud van ons functiegebouw.

Activiteit 090.030.050:

- We zetten € 200.000 in om de ontwikkelingen uit de i-visie te kunnen realiseren.
- We zetten eenmalig € 400.000 in om de ontwikkeling naar de cloud te realiseren.

Activiteit 090.500.010

- We zetten de functie van junior raadsadviseur voort.
- Om de bezetting aan de telefoon en de balie waar te kunnen maken is uitbreiding van de formatie van de klantadviseurs noodzakelijk.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Lasten									
090.010.010 Bestuur	-128	-354	-825	-373	0	-373	-373	-373	-373
090.010.020 Ondersteuning	-418	-245	-390	-275	-35	-310	-310	-310	-310
090.020.010 Burgerzaken	-228	-232	-232	-232	0	-232	-232	-232	-232
090.020.020 DVO's	-25	-24	0	0	0	0	0	0	0
090.020.030 Visie op dienstverlening	0	0	0	0	-150	-150	0	0	0
090.030.010 Algemeen	-3.756	-2.063	-3.547	-1.511	0	-1.511	-1.510	-1.510	-1.510
090.030.020 Personeel	-1.058	-2.290	-2.840	-2.321	-158	-2.479	-2.424	-2.374	-2.374
090.030.030 Huisvesting	-493	-436	-530	-461	0	-461	-461	-461	-461
090.030.040 Facilitair	-413	-405	-391	-391	0	-391	-391	-391	-391
090.030.050 ICT	-1.831	-1.657	-2.293	-1.560	-600	-2.160	-1.760	-1.760	-1.760
090.500.010 Loonkosten	-11.957	-11.345	-10.561	-11.598	-128	-11.726	-11.726	-11.726	-11.726
090.700.010 Rente en afschrijving	-1.361	-1.612	-1.580	-1.831	0	-1.831	-1.869	-1.869	-1.869
Totaal Lasten	-21.669	-20.663	-23.190	-20.552	-1.071	-21.623	-21.056	-21.006	-21.006
Baten									
090.020.010 Burgerzaken	525	537	537	537	0	537	537	537	537
090.020.020 DVO's	1.646	1.508	760	760	0	760	760	760	760
090.030.010 Algemeen	1.141	400	400	400	0	400	401	401	401
090.030.020 Personeel	0	0	0	0	0	0	0	0	0
090.030.040 Facilitair	4	54	37	37	0	37	37	37	37
090.030.050 ICT	197	106	160	143	0	143	143	143	143
Totaal Baten	3.514	2.605	1.893	1.877	0	1.877	1.878	1.878	1.878
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-18.155	-18.058	-21.297	-18.676	-1.071	-19.747	-19.178	-19.128	-19.128
Onttrekkingen									
090.710.010 Reserves	1.182	2.798	3.721	474	0	474	342	342	282
Totaal Onttrekkingen	1.182	2.798	3.721	474	0	474	342	342	282
Stortingen									
090.710.010 Reserves	-1.674	-2.759	-4.382	-192	0	-192	-60	-60	0
Totaal Stortingen	-1.674	-2.759	-4.382	-192	0	-192	-60	-60	0
Mutaties reserves	-492	39	-661	282	0	282	282	282	282
Gerealiseerd resultaat	-18.648	-18.019	-21.958	-18.393	-1.071	-19.464	-18.896	-18.846	-18.846

OVERZICHT VAN ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN EN ONVOORZIEN

Wat speelt er?

- Onze belangrijkste inkomstenbron, de algemene uitkering blijft vooralsnog afhankelijk van de ontwikkeling van (een gedeelte van) de Rijksuitgaven. Door de verschillende crises die op dit moment spelen is het lastig om de ontwikkeling van de algemene uitkering te voorspellen.
- De marktrente is laag. Overtollige liquide middelen leveren daardoor nauwelijks rendement op.
- Veranderde toezichtregels maken de inzet van reserves ingewikkelder.

Treasury. (100.010)

Maatregelen

Beheer financiële middelen

Dekkingsmiddelen. (100.020)

Wat willen we bereiken?

Een stabiele en reële (meerjaren)begroting met financiële ruimte voor nieuwe investeringen. Dit doen we door de wensen realistischer af te zetten tegen wat de mogelijkheden die er zijn om de zaken uit te voeren. Door fasering neemt de druk af en maken we op korte termijn ruimte vrij voor incidentele onderwerpen.

Maatregelen

Belastingen en leges

Heffen OZB

Algemene uitkering

Overige baten en lasten

Kaders die de raad heeft vastgesteld

- Financiële verordening
- Treasurystatuut

Wat mag het kosten?

Toelichting verschillen groter dan € 250.000 tussen 2022 (na bestuursrapportage) en 2023 (primitief)

- Activiteit 100.010.010: In 2023 wordt meer rente toegerekend aan investeringen. Daarnaast verwachten we dat de lening aan de BNG vrijvalt waardoor we minder rente ontvangen.

- Activiteit 100.010.020: In 2023 is de verwachting dat het dividend lager zal uitvallen dan in 2022 als gevolg van grote investeringen van onze deelnemingen.
- Activiteit 100.020.010: In 2022 is de teruggave van de OZB geraamd op dit onderdeel. In 2023 vervallen deze lasten. Aan de batenkant is de stijging van de OZB verwerkt.
- Activiteit 100.020.020: In 2023 ontvangen we meer algemene uitkering dan in 2022.
- Activiteit 100.030.010: In 2022 is de stelpost algemene baten en lasten en onvoorzien zoveel mogelijk verdeeld (zoals prijscompensatie en taakoverdrachten van het rijk) en in het resultaat opgenomen. In 2023 zijn hier lasten geraamd die in de loop van 2023 verdeeld zullen worden.

Toelichting 1e Begrotingswijziging

Activiteit 100.030.010:

- Voor de ondersteuning van het vergadermodel van de raad is € 40.000 nodig.
- Om de medewerkers die we willen aanstellen te kunnen laten werken zijn faciliteiten en licenties nodig. Om dit te kunnen bekostigen ramen we € 120.000 vanaf 2024 neemt het aantal medewerkers af en gaat dit bedrag terug naar € 30.000.
- De hoge energieprijzen lijken wel iets langer te duren dan 2022. Voor 2023 houden we daarom rekening met een extra prijsstijging van € 600.000, niet alleen van energie, maar ook van andere prijzen.
- In de algemene uitkering zit vanaf september geld voor gemeentelijke handhaving € 39.000 en extra inzet voor asielzoekers € 104.000. Deze toekomstige lasten ramen we in afwachting van de invulling bij algemene baten en lasten.
- Activiteit 100.020.020:
- De septembercirculaire laat een positief beeld zien. Voor 2023 is dat € 1.450.000. Voor de 2024 en 2025 is het voordeel ongeveer € 650.000. In 2026 is het voordeel € 2,2 miljoen. Dit is het gevolg van een eenmalige bijdrage van het rijk in 2026. Deze bijdrage verdwijnt in 2027 waarmee de algemene uitkering terugvalt naar het niveau van 2026 in de meicirculaire.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	1e Begrotingswijziging	2023	2024	2025	2026
Lasten									
100.010.010 We zorgen voor voldoende liquiditeit	-1.027	-609	-650	421	0	421	346	351	356
100.010.020 We beheren onze financiële middelen	-131	-146	-180	-157	0	-157	-157	-157	-157
100.020.010 We innen belastingen	-504	-2.312	-2.315	-1.315	0	-1.315	-1.315	-1.315	-1.315
100.020.030 We betalen vennootschapsbelasting	-223	-35	-25	-25	0	-25	-25	-25	-25
100.030.010 Onvoorzien	-2	-2.727	-385	-2.963	-903	-3.866	-3.702	-3.759	-3.714
100.500.010 Loonkosten	-189	-66	-66	-75	0	-75	-75	-75	-75
100.700.010 Rente en afschrijving	-16	-26	-4	-7	0	-7	-7	-7	-7
Totaal Lasten	-2.091	-5.921	-3.624	-4.121	-903	-5.024	-4.934	-4.986	-4.936

Baten										
100.010.010 We zorgen voor voldoende liquiditeit	861	739	1.096	558	0	558	202	179	105	
100.010.020 We beheren onze financiële middelen	1.322	1.471	1.800	1.480	0	1.480	1.480	1.480	1.480	
100.020.010 We innen belastingen	9.720	11.138	11.141	11.747	0	11.747	12.273	12.273	12.273	
100.020.020 We ontvangen algemene uitkering	75.374	76.230	81.940	82.792	1.450	84.242	83.059	85.811	80.952	
100.030.010 Onvoorzien	404	208	208	88	0	88	88	88	88	
Totaal Baten	87.681	89.786	96.185	96.664	1.450	98.114	97.102	99.831	94.898	
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	85.590	83.864	92.560	92.543	547	93.091	92.167	94.844	89.962	
Gerealiseerd resultaat	85.590	83.864	92.560	92.543	547	93.091	92.167	94.844	89.962	

PARAGRAFEN

Bedrijfsvoering

Berkelland goed georganiseerd!

De bedrijfsvoering maakt de dienstverlening aan onze inwoners, ondernemers, instellingen en bestuur mogelijk. We zijn in verbinding met onze in- en externe klant en leveren Mooi Werk. Werk wat ertoe doet in de samenleving en waar wij trots op zijn.

We groeien toe naar een situatie waarin we in control zijn en tegelijkertijd de flexibiliteit hebben om mee te bewegen met de behoeften uit de samenleving.

Daarom is het belangrijk dat we de organisatie ondersteunen met de juiste middelen en werkprocessen en werken vanuit een stevig fundament.

Een aantal externe en interne ontwikkelingen dragen bij aan het versterken van dit fundament.

Versterken van het fundament

De bedrijfsvoering van de gemeente Berkelland professionaliseert zich. De komende periode wordt een aantal stappen gezet om de basis verder te versterken ten behoeve van de ondersteuning aan de organisatie en daarmee het bestuur.

Doorontwikkeling planning en control

Een P&C-cyclus die het benodigde inzicht geeft met sturingsinformatie op niveau van de gemeenteraad, het college en de organisatie. Helder geformuleerde beleidsdoelen, daaruit voortvloeiende prestaties en de benodigde budgetten. Dat blijft onze ambitie. De programma's zijn in deze begroting beperkt gewijzigd om ze aan te laten sluiten bij het coalitieakkoord. Voor alle documenten in de P&C cyclus geldt dat we deze blijven verbeteren om zo goed mogelijk inzicht te geven. Als de omstandigheden daar om vragen kan een P&C-product ook incidenteel een keer wat anders van opzet worden. We gaan uw raad beter informeren over de cumulatieve effecten van besluiten met budgettaire consequenties op het begrotingssaldo en de reserves. Indien nodig ook tussentijds. Vanzelfsprekend is dit met inbegrip van wijzigingen door tussentijdse rapportages van de Gemeenschappelijke Regelingen.

Privacy en informatieveiligheid

Er worden steeds hogere eisen gesteld aan de fysieke beveiliging waardoor de kosten van aanschaf, beheer en onderhoud van hard- en software relatief duurder worden.

Onbewust menselijk handelen is echter de belangrijkste bedreiging en een groter risico voor de privacy van inwoners en de veiligheid van informatie dan bewuste en gerichte aanvallen. Naast de beveiligingsmaatregelen in de hard- en software, hebben we daarom ook veel aandacht voor het vergroten van het bewustzijn en de kennis over privacy- en beveiligingsmaatregelen. In 2023 starten we een nieuwe bewustzijn- en leervorm voor bestuur, management en medewerkers.

Organisatorische en technische maatregelen om informatie te beveiligen werken alleen als zij de noodzakelijke houding en gedrag vertonen.

Interne controle en rechtmatigheid

Het is belangrijk dat onze taken op een zorgvuldige en rechtmatige manier worden uitgevoerd.

Om onze dienstverlening als organisatie op peil te houden organiseren we jaarlijks interne en externe audits. Dit gebeurt vanuit de financiële invalshoek maar ook vanuit de invalshoeken van processen, juridische kwaliteit en privacybescherming en informatieveiligheid.

Rechtmatigheidsverklaring

Na uitstel met nog 1 jaar wordt 2023 het eerste jaar waarover het college bij de jaarrekening een rechtmatigheidsverklaring zal afleggen. Door structureel in te zetten op de interne controle en op de rechtmatigheid die nodig is ter onderbouwing van de rechtmatigheidsverantwoording hebben we ons hierop voorbereid. Door herschikking van functies zijn de taken op het gebied van

administratieve organisatie en interne controle meer toekomstbestendig neergezet. We werken met een intern controleplan gebaseerd op analyse van de belangrijkste risico's. De in- en externe controle worden in samenwerking met de accountant zo goed mogelijk op elkaar afgestemd. Ondanks dat we ons grotendeels al hebben voorbereid zal dit ook in 2023 nog de nodige inspanningen vergen.

Integrale kwaliteitszorg

In 2023 gaan we door met de samenwerking tussen de interne controle functionarissen en andere disciplines om invulling te geven aan integrale kwaliteitszorg. Daarmee willen we een multidisciplinaire bijdrage leveren aan het optimaliseren van de inrichting van de organisatie en de processen zodat onze doelstellingen worden gerealiseerd en gevolgen van risico's in beeld zijn en worden beperkt. Rechtmatigheid blijft ook hier een belangrijk aandachtspunt.

Fiscale risico's

De afgelopen jaren zijn stappen gezet om de fiscale risico's te verkleinen. In 2022 en 2023 blijven we werken aan het verder optimaliseren van de beheersing van fiscale processen en risico's. Dat doen we om fiscaal 'in control' te zijn en omdat we uiterlijk rond de jaarwisseling 2022/2023 aan de aangescherpte voorwaarden moeten voldoen als we in aanmerking willen komen voor continuering van het horizontaal toezicht door de belastingdienst.

Trends en ontwikkelingen

De wereld om ons heen verandert snel. De afgelopen periode heeft ons geleerd dat sommige ontwikkelingen zo snel gaan, dat we ze niet kunnen voorzien en dat we daar flexibel naar kunnen handelen. Trends en ontwikkelingen vragen van ons dat we een open blik hebben en waar nodig flexibel zijn in onze werkwijze. Daarom volgt de bedrijfsvoeringsorganisatie de trends en ontwikkelingen in het werkveld.

Veel van deze veranderingen hebben gevolgen voor de ICT organisatie en middelen van de informatievoorziening.

Arbeidsmarkt

De krapte op de arbeidsmarkt is momenteel 1 van de grootste uitdagingen en lijkt een structureel probleem te worden. De Coronacrisis en de oorlog in Oekraïne hebben op de (gemeentelijke) arbeidsmarkt en gemeenten een flinke impact gehad. Daarbij is onze samenleving ook nog volop in ontwikkeling, onder andere op terreinen van klimaat, energie en wonen. Daarnaast zien we dat de beroepsbevolking in een hoog tempo vergrijst en dat nieuwkomers op de arbeidsmarkt minder lang blijven bij een werkgever.

Deze trends zien we ook bij de gemeente Berkelland. Het aantal vacatures neemt jaarlijks toe: in 2021 waren er 75 vacatures en dit jaar tot 1 augustus 76 vacatures. Naast deze toename worden alle vacatures steeds moeilijker vervulbaar. Dit zet onze dienstverlening naar inwoners en ondernemers onder druk.

Onze uitdaging in de huidige arbeidsmarkt van schaarste is aan de ene kant om nieuw talent aan te trekken en aan de andere kant te voorkomen dat medewerkers vertrekken. In dit spanningsveld is employer branding belangrijker dan ooit. Want het zijn van een aantrekkelijk(ere) werkgever en ons van onze concurrenten onderscheiden, biedt een voorsprong die het verschil kan maken in deze krappe arbeidsmarkt.

Dit betekent dat een deel van het beschikbare budget ingezet zal worden voor het aantrekken van nieuwe medewerkers door verbetering van onze arbeidsmarktpositie mogelijk met behulp van een specialist arbeidsmarktcommunicatie (recruitment). Daarnaast zetten we in op aantrekkelijk werkgeverschap door het creëren van een werkomgeving waar medewerkers met plezier werken en hun talenten verder kunnen ontwikkelen. Hierbij past ook een actief beleid voor het behouden van medewerkers door het bieden van een carrièreperspectief.

Hybride werken

De functie van ons kantoor verandert. Het is steeds meer een ontmoetingsplek: een plek om samen te werken, te co-creëren en creatief te werken. Daarbij moet het bijdragen aan de groei naar de netwerkorganisatie. Het hybride werken heeft impact op de wijze waarop we (samen)werken, werkwijzen en communicatie, maar ook op onze positionering op de arbeidsmarkt.

Als organisatie willen we het hybride werken optimaal ondersteunen door te werken aan houding en gedrag en de inrichting van het kantoor. Door te experimenteren met werkwijzen en deze voldoende te faciliteren met mobiele eenheden en geschikte ICT voorzieningen zal de komende periode meer invulling gegeven worden aan hybride werken.

ICT en informatievoorziening

Er zijn veel ontwikkelingen die tegelijkertijd een beroep doen op de informatievoorziening en automatisering. In de uitvoering vragen deze veranderingen strategische kaders en richtlijnen. In de iVisie hebben wij op hoofdlijnen de strategische koers voor de periode 2022-2025 uitgezet met als doel een toekomstbestendige en veilige ICT te garanderen. Zo hebben we bijvoorbeeld bepaald dat we zelf geen ICT ontwikkelen en dat we geen koploper willen zijn, maar wel een slimme volger. We maken gebruik van landelijke overheidsvoorzieningen en stellen de landelijke VNG normen centraal.

Op basis van deze visie is een cloudstrategie uitgewerkt en vastgesteld: "Cloud: begin met het eind in gedachten!" Veel onderdelen van de IT infrastructuur moet komende tijd vervangen worden. Doelstelling daarin is om apparatuur en het beheer daarvan komende jaren volledig naar de cloud te brengen om ontwikkelingen in de maatschappij, bij onszelf en de markt het hoofd te bieden. Er is inmiddels een transitie binnen ICT Berkelland gaande. Van traditioneel beheer naar opdrachtgeverschap. De overgangperiode brengen extra financiële lasten met zich mee.

Wetgeving

De komende periode is er veel nieuwe wetgeving van kracht. De Wet open overheid (Woo) regelt het recht op informatie over alles wat de overheid doet. Het is de opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). De belangrijkste wijziging betreft de actieve openbaarmaking, daarvoor moeten we werkprocessen aanpassen.

Naar verwachting wordt in 2023 de Wet Modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer (WMEBV) ingevoerd. Met deze wet krijgen inwoners en ondernemers het recht om op digitale wijze zaken te doen met de gemeente.

Op grond van de Wet elektronische publicaties moeten vanaf 1 januari 2023 documenten – naast de ter inzage legging op een fysieke locatie – ook elektronisch ter inzage worden gelegd. Op dit moment wordt onderzocht hoe de technische uitvoering van de elektronische ter inzage legging gaat plaatsvinden.

Met de wijziging van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen worden de mogelijkheden van volksvertegenwoordigers om de eigen controlerende en kaderstellende rol bij gemeenschappelijke regelingen te versterken aangepast en uitgebreid. Ook wordt de democratische legitimatie van de besluitvorming binnen een dergelijk samenwerkingsverband vergroot.

Grondbeleid

Wat speelt er?

- De voorraad beschikbare kavels die de gemeente zelf kan uitgeven neemt af.
- De prioriteit ligt bij herstructurering en transformatie van bestaand (leegkomend) vastgoed. Transformatielocaties vergen soms additionele investeringen die de economische uitvoerbaarheid onder druk zetten. In die gevallen moet mogelijk een beroep gedaan worden op een gemeentelijke bijdrage vanuit de gevormde bestemmingsreserve herstructurering of een provinciale bijdrage vanuit bijvoorbeeld Steengoed Benutten. De herontwikkeling van transformatielocaties kent vaak een langere doorlooptijd. Om beter op de actuele behoefte te kunnen inspelen onderzoeken we de ontwikkelkansen van in- en uitbreidingslocaties en de daarbij passende strategie. We stemmen het gewenste woningbouwprogramma (behoefte) op kernniveau af op de potentiële ontwikkellocaties (aanbod). Afhankelijk van de specifieke omstandigheden kan het wenselijk zijn om de gebiedsontwikkeling als gemeente te realiseren en daarvoor de benodigde grondposities te verwerven.
- Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van het bestaande regionale en lokale aanbod van bedrijventerreinen en de verwachte toekomstige vraag heeft geleid tot een gezamenlijke visie op de verantwoorde ontwikkeling van nieuwe plannen. Dit is vertaald in het Regionaal Programma Werklocaties [RPW] en is in 2019 door de gemeenten vastgesteld. Het vormt ook voor de provincie Gelderland het kader voor het toetsen van ruimtelijke plannen die in een uitbreiding van de bestaande plancapaciteit voorzien. Het RPW wordt periodiek gemonitord en het voornemen is om in 2023 tot een herijking te komen.
- De administratieve voorschriften voor begroting en verantwoording van gemeentelijke grondexploitaties zijn in 2019 geactualiseerd. Deze regels schrijven onder meer voor op welke wijze gedurende de looptijd van een grondexploitatie winst moet worden verantwoord. Daarnaast geldt vanaf 2016 voor economische activiteiten van de gemeente de vennootschapsbelasting. Over winsten van het grondbedrijf moeten we sindsdien belasting betalen.
- In het voorjaar van 2020 is voor het eerst een Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) vastgesteld. Dit MPG is een extra instrument binnen de planning en controlcyclus en beoogt een beter inzicht te geven in de financiële uitgangspunten en de ontwikkeling van de gemeentelijke exploitaties van bouwgrond.
- Per 1 januari 2023 treedt naar verwachting de Omgevingswet in werking. We zien daarin ook aanleiding om de kaders voor het gemeentelijk grondbeleid en de uitgangspunten voor kostenverhaal (bij gebiedsontwikkeling door particuliere grondeigenaren en ontwikkelaars) vast te stellen. We stemmen dit traject af op de Omgevingsvisie, om daarmee in te kunnen spelen op mogelijke bijdragen aan wenselijke ruimtelijke ontwikkelingen.

Wat zijn de kosten?

De algemene reserve grondexploitaties moet eventuele toekomstige tegenvallers op kunnen vangen. Het is daarom belangrijk om een goede inschatting te maken van eventuele risico's. De hoogte van de reserve grondexploitaties stemmen we daar op af.

De gemeente werkt met een methode van risicomanagement om de kans op toekomstige tegenvallers en meevallers zo goed mogelijk te berekenen en in geld uit te drukken. In de analyse hanteren we scenario's waarbij gerekend wordt met verschillende marktrisico's en project-specifieke risico's. De marktrisico's omvatten kostenstijgingen (inflatie), daling van gronduitgifteprijs en vertraging van het uitgifte tempo.

Verwachte resultaten grondexploitaties

In de begroting voor het jaar 2023 is het onderdeel grondexploitatie kostenneutraal opgenomen. Een verklaring daarvoor is dat de uitgaven en inkomsten tijdens de looptijd worden gemuteerd op de boekwaarde van de voorraden Bouwgrond in exploitatie. Winsten worden verantwoord naar

rato van de voortgang volgens de 'percentage of completion' methodiek die door de commissie BBV is voorgeschreven. Verliezen worden genomen zodra deze voorzienbaar zijn. In de begroting is het uitgangspunt dat winsten en verliezen worden toegevoegd of onttrokken aan de bestemmingsreserve Grondexploitatie. Deze reserve dient tevens als weerstandsvermogen voor het opvangen van risico's.

Totaal verwachten we op basis van het MPG 2022 voor alle lopende grondexploitaties in 2023 circa € 480.000 uitgaven en € 1.170.000 opbrengsten. Volgens de huidige plannings worden in 2023 een tweetal complexen volledig afgerond. Dat betreffen de woningbouwplannen Olland Noord in Rietmolen en Hondelink in Neede. Volgens de "percentage of completion" methode bedraagt de verwachte tussentijdse winst op de bouwgronden in exploitatie in 2023 circa € 330.000.

De daadwerkelijke exploitatieresultaten zijn sterk afhankelijk van de economische omstandigheden. De beschikbaarheid van bouwmaterialen en arbeidscapaciteit vormen een aandachtspunt voor de doorlooptijd van plannen. Prijsinflatie en rente-ontwikkelingen zijn van invloed op investeringsbeslissingen die kopers van woningen en bedrijven maken.

Risico's grondexploitaties

De algemene reserve grondexploitaties moet eventuele toekomstige tegenvallers op kunnen vangen. Het is daarom belangrijk om een goede inschatting te maken van eventuele risico's. De hoogte van de reserve grondexploitaties stemmen we daar op af.

De gemeente werkt met een methode van risicomanagement om de kans op toekomstige tegenvallers en meevallers zo goed mogelijk te berekenen en in geld uit te drukken. In de analyse hanteren we scenario's waarbij gerekend wordt met verschillende marktrisico's en project-specifieke risico's. De marktrisico's omvatten kostenstijgingen (inflatie), daling van gronduitgifteprijsen en vertraging van het uitgiftetempo.

Reserve grondexploitatie in relatie tot becijferde risico's

De algemene reserve bouwgrondexploitatie bedraagt op 1 januari 2022 € 6.596.000. Het berekende risico ligt – afhankelijk van het scenario - in de bandbreedte van € 800.000 tot € 1.100.000. Het beschikbare weerstandsvermogen kwalificeert als uitstekend.

Voorziening afwaardering bouwgrondexploitaties

Bij de jaarrekening 2010 is een voorziening van € 5.000.000 gevormd om een gedeelte van onze bouwgrondexploitaties af te waarderen. Met kosten voor herinrichting van de openbare ruimte of schadeloosstelling van particuliere ontwikkelaars is daarbij nog geen rekening gehouden. De afgelopen jaren zijn een beperkt aantal complexen afgewaardeerd. De voorziening is medio 2022 nog € 500.000 groot en is met name bedoeld om onverhoopt nadelige fiscale effecten rond het dossier Leusinkbrink Ruurlo op te vangen.

Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft een overzicht van de diverse lokale heffingen en belastingen. Na de Algemene uitkering uit het gemeentefonds vormen de lokale heffingen (belastingen, leges en rechten) de belangrijkste inkomstenbronnen van de gemeente.

Gemeenten zijn beperkt in de belastingen die ze mogen heffen. Deze zijn limitatief opgesomd in de wet. Naast belastingen heft de gemeente rechten (leges) voor individuele diensten aan haar inwoners. De tarieven van deze rechten dienen zo te worden gesteld dat de opbrengsten de kosten niet te boven gaan. De opbrengsten hebben een directe relatie met de kosten voor de dienstverlening (gebonden heffingen) en zijn daarmee maximaal 100% kostendekkend.

In deze paragraaf wordt ingegaan op de kaders, de ontwikkelingen van de verschillende belastingen en heffingen en de consequenties daarvan voor onze inwoners. Verder wordt inzicht gegeven in de kostendekkendheid van een heffing en wordt het kwijtscheldingsbeleid kort toegelicht.

Beleid

Voor 2023 hebben we de volgende uitgangspunten gehanteerd voor het berekenen van de tarieven:

- De lokale heffingen stijgen in principe niet meer dan met het inflatiepercentage. Voor 2023 hanteren we een inflatiepercentage van 2,4%.
- Bij afvalstoffen- en rioolheffing streven wij naar 100% kostendekkendheid. Bij het berekenen van de kostendekkendheid houden we rekening met de directe kosten, de kosten van overhead en btw. Het streven naar 100% kostendekkendheid kan betekenen dat de tarieven met meer dan het inflatiepercentage stijgen.

Geraamde opbrengsten uit lokale heffingen

Onderstaand een overzicht van de lokale heffingen.

Opbrengsten lokale belastingen, heffingen en retributies (x € 1.000)	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	Vershil 2022-2023
Onroerende zaakbelastingen	9.303	8.919	8.919	10.525	1.606
Afvalstoffenheffingen	3.092	2.493	2.493	3.162	669
Rioolheffing	7.182	6.392	6.392	7.313	921
Begraafrechten	328	270	270	270	0
Leges omgevingsvergunning	1.134	1.193	1.508	1.389	-119
Reclamebelasting	202	170	203	203	0
Toeristenbelastingen	420	355	355	355	0
Secretarieleges	525	537	512	512	0
Marktgeden	53	59	59	59	0
		0			0
Totaal	22.239	20.388	20.711	23.788	3.077

Ontwikkeling lastendruk

De belastingen en heffingen die inwoners betalen, verschillen per gemeente. Toch bestaat de behoefte om gemeenten te vergelijken. Voor het vergelijk maken we gebruik van de gegevens van de provincie Gelderland. Hierbij wordt de belastingdruk per inwoner vergeleken met de gemiddelde woonlasten van de gemeenten in de provincie. Onder woonlasten wordt verstaan de OZB, riool- en afvalstoffenheffing.

	2020	2021	2022	2023
Gemiddelde provincie Gelderland	441	464	472	
Gemiddelde gemeente Berkelland	375	447	406	479

De gemiddelde woonlasten per inwoner voor het jaar 2023 stijgen ten opzichte van 2022 doordat er bij de berekening van de opbrengsten voor het jaar 2022 sprake was van eenmalige kortingen op de verschillende heffingen. In 2022 was er een korting op de OZB opbrengst van € 1 miljoen (uit het jaarrekeningresultaat van 2020). Ook is een korting van € 35 op de rioolheffing en een korting van € 30 op de afvalstoffenheffing gegeven. Hierdoor ontstaan grote schommelingen in de woonlasten per inwoner (zie bovenstaande tabel).

Belastingen

De opbrengsten van de algemene belastingen komen ten goede aan de algemene middelen van de gemeente. Dit betekent dat de opbrengsten vrij te besteden zijn. Het gaat om de onroerende zaakbelastingen, toeristenbelasting en reclamebelasting. De opbrengsten uit reclamebelasting worden overgedragen aan het ondernemersfonds.

Onroerende zaakbelastingen.

Onroerende zaakbelastingen (OZB) zijn de belastingen op de waarde van een woning of bedrijf. De hoogte van de OZB is afhankelijk van de waarde van de onroerende zaak. Voor de gemeente zijn het de belangrijkste vrij besteedbare gemeentelijke belastingen. Sinds 2009 zijn de tarieven van de OZB vastgesteld op een percentage van de waarde van de onroerende zaak. Dit betekent dat de tarieven mee moeten bewegen met de waarde ontwikkeling van de onroerende zaak. Stijgt de waarde dan moeten de tarieven neerwaarts worden bijgesteld om de opbrengst niet meer te laten stijgen dan de inflatiecorrectie. Dit voorkomt dat bij waardestijgingen de eigenaren onevenredig worden belast. Bij waardedaling geldt het omgekeerde. Conform de besluitvorming in de perspectiefnota 2021 stijgt de OZB opbrengst met 6%. Rekening houdend met de stijging van de woningwaarde leidt dit tot de volgende voorlopige tarieven voor 2023:

Categorie	Tarief 2022	Tarief 2023
Eigenaar woning	0,1124%	0,1070%
Gebruiker niet woning	0,1798%	0,1696%
Eigenaar niet woning	0,2307%	0,2152%

Voor 2023 verwachten we opbrengsten uit onroerende zaakbelastingen van € 10.525.000.

Toeristenbelasting

Onder de naam 'toeristenbelasting' wordt een directe belasting geheven voor het houden van verblijf met overnachting binnen de gemeente tegen een vergoeding.

Het tarief bedraagt € 1,25 per persoon per nacht.

De te verwachten opbrengst over 2023 is € 355.000.

Reclamebelasting

Onder de naam 'reclamebelasting' wordt een directe belasting geheven over openbare aankondigingen zichtbaar vanaf de openbare weg.

We heffen reclamebelasting als dienstverlening voor de ondernemers van Berkelland. De opbrengsten van de reclamebelasting worden na aftrek van onze kosten overgedragen aan het ondernemersfonds. Vanuit dit fonds kunnen ondernemers activiteiten financieren.

In 2023 verwachten we € 190.000 over te dragen aan het ondernemersfonds.

Bestemmingsheffingen

Bestemmingsheffingen zijn belastingen waarvan de opbrengsten zijn bestemd voor specifieke voorzieningen. Onder deze categorie vallen de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Deze heffingen mogen op begrotingsbasis maximaal kostendekkend zijn.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is bedoeld om de kosten van afvalinzameling en afvalverwijdering te dekken. Wij streven naar 100% kostendekking bij de afvalstoffenheffing. Voor 2023 hebben we de begrote opbrengsten (afvalstoffenheffing) alleen aangepast met het inflatiepercentage. De begrote opbrengsten zijn lager dan de begrote lasten. Het kostendekkingspercentage is 93 %. Het verschil (tekort) wordt onttrokken aan de egaliseringsreserve afval. Daarmee is de dekking weer 100%. De totale begroting bij de afvalstoffenheffing is als volgt opgebouwd:

	2022 primitief	2022 gewijzigd	2023
Taakveld Afval lasten	-3.039.710	-3.039.710	-3.034.995
Taakveld Afval baten	420.700	420.700	351.000
Netto lasten taakveld Afval	-2.619.010	-2.619.010	-2.683.995
Toe te rekenen lasten	-70.000	-70.000	-70.000
Taakveld Overhead	-120.217	-120.217	-124.785
BTW (compensabel)	-489.028	-489.028	-538.220
Mutatie egaliseringsreserve	210.285	805.285	254.919
Totaal lasten	-3.087.970	-2.492.970	-3.162.081
Opbrengst belastingen	3.087.970	2.492.970	3.162.081
Dekking	100,00 %	100,00 %	100,00 %

De tarieven voor 2023 worden in december definitief met de vaststelling van de verordening afvalstoffenheffing. We schatten de tarieven als volgt in (de definitieve tarieven kunnen marginaal afwijken op basis van actuele gegevens van het GBT):

Maatstaven	2022	2023
basispakket 140 grijs	135,00	138,24
basispakket 240 grijs	185,00	189,48
verzamelcontainers	135,00	138,24

Rioolheffing

De gemeente heeft de zorg voor de inzameling en het transport van stedelijk afvalwater en hemelwater en de structurele nadelige gevolgen van de grondwaterstand. De kosten hiervan worden betaald uit de rioolheffing. Er is een bewuste keuze gemaakt om de heffing te splitsen in een gebruikersdeel en een eigenarendeel. De gebruiker betaalt, omdat hij of zij afvalwater op het riool loost. De eigenaar omdat de aansluiting op de riolering de gebruikswaarde van zijn pand verhoogt.

Het uitgangspunt voor de rioolheffing is 100% kostendekkende tarieven op termijn. Op basis van het watertakenplan 2018 is de inschatting gemaakt dat de tarieven de komende jaren, naast de inflatiecorrectie, jaarlijks met 2% extra moeten stijgen om op een kostendekkend niveau te komen.

Tekorten of overschotten op het taakveld riolering worden verrekend met de egaliseringsvoorziening riolering. Deze voorziening dient om tegenvallers en meevallers op te vangen en voorkomt grote schommelingen in de tarieven.

In afwijking van hetgeen besloten bij de Perspectiefnota 2023 voeren we geen trendmatige stijging van 2% van de rioolheffing in 2023 door. We verhogen de rioolheffing wel met het inflatiepercentage. In 2023 herijken we het Watertakenplan. Daarbij berekenen ook de toekomstige onderhoudskosten en investeringskosten. Omdat de egaliseringsvoorziening riol (reserve) op dit moment van behoorlijke omvang is, willen we deze nieuwe berekeningen afwachten en voor 2023 de trendmatige stijging van 2% van de rioolheffing eenmalig achterwege laten. De nieuwe berekeningen geven ons inzicht het benodigde kostendekkend tarief in de toekomst en de benodigde (trendmatige) stijging.

In onderstaande begroting zijn de opbrengsten verhoogd met het inflatiepercentage en dus niet met de trendmatige stijging van 2%. In 2023 zijn de totale opbrengsten licht lager dan de totale

lasten. Het tekort wordt onttrokken aan de egalisatievoorziening. De totale begroting voor de rioolheffing is als volgt opgebouwd:

	2022 primitief	2022 gewijzigd	2023
Taakveld Riolering lasten	-4.731.044	-4.993.044	-5.687.019
Taakveld Riolering baten	+30.000	30.000	30.000
Netto lasten taakveld Riolering	-4.701.044	-4.963.044	-5.657.019
Toe te rekenen lasten	-53.000	-53.000	-53.000
Taakveld Overhead	-485.058	-485.058	-502.520
BTW (compensabel)	-1.175.000	-1.175.000	-1.175.000
Mutatie egalisatievoorziening	32.062	284.062	74.704
Totaal lasten	-6.382.040	-6.392.040	-7.312.835
Opbrengst heffing	6.392.440	6.392.440	7.312.835
Dekking	100 %	100 %	100 %

De tarieven voor 2023 worden in december definitief met de vaststelling van de verordening rioolheffing. We schatten de tarieven als volgt in (de definitieve tarieven kunnen marginaal afwijken op basis van actuele gegevens van het GBT):

Maatstaven	2022	2023
Eigenarendeel	206.04	210,96
0 m ³ - 1000 m ³ bedrag per m ³	1,25	1,28
1001 m ³ - 2500 m ³ bedrag per m ³	1,19	1,22
2501 m ³ - 5000 m ³ bedrag per m ³	1,08	1.10
2501 m ³ - 5000 m ³ bedrag per m ³	0,63	0.64
Maximum	60.000	60.000

Retributies/rechten

Een retributie kan alleen worden geheven voor het gebruik van bezittingen, werken of inrichtingen van de gemeente, bv. begraafrechten en marktgelden, en het verlenen van diensten. De verwachte opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten die met het gebruik of de dienstverlening verbonden zijn.

Begraafrechten

Begraafrechten worden geheven voor het gebruik van de begraafplaats en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaats. De rechten worden geheven van degene op wiens aanvraag dan wel voor wie de dienst wordt verricht of van degene die van de bezittingen, werken of inrichtingen gebruik maakt. De baten en lasten zijn hieronder opgenomen.

	2022 primitief	2022 gewijzigd	2023
Taakveld begraafplaatsen lasten	-295.971	-293.198	-301.733
Taakveld begraafplaatsen opbrengsten	4.832	4.832	4.832
Nettolasten taakveld begraafplaatsen	-291.139	-288.366	-296.901
Toe te rekenen lasten	-20	-20	
Taakveld overhead	-89.380	-89.380	-95.200
Totaal lasten	-380.539	-377.766	-392.101
Opbrengsten begraafrechten	270.000	270.000	270.000
Dekking	71 %	71 %	69 %

Marktgelden

Marktgelden worden geheven voor het ter beschikking stellen van een standplaats op een markt als bedoeld in de marktverordening gemeente Berkelland en voor het genot van de diensten die in verband daarmee worden verleend.

	Bedragen begroot	Begroting na wijziging	Realisatie
Markten lasten	-58.802	-72.617	-73.259
Markten opbrengsten	450	450	450
Nettolasten Markten	-58.352	-72.167	-72.809
Toe te rekenen lasten	-1.285	-1.285	-1.285
Taakveld overhead	-24.300	-24.300	-24.771
Btw (compensabel)	-3.867	-6.540	-6.540
Totaal lasten	-87.804	-104.292	-105.405
Opbrengsten marktgelden	58.800	58.800	58.800
Dekking	67 %	56 %	56 %

Leges

De gemeente heft leges voor het verlenen van diensten die in het individuele belang van de aanvrager van de dienst zijn. De leges dekken de kosten van de dienstverlening. Voor bepaalde diensten zijn door het Rijk maximum tarieven vastgesteld, bv. rijbewijzen, reisdocumenten.

Hoofdstuk	Onderwerp	Taakveld	Begrote lasten	Begrote baten	Begrote Dekking
Titel 1	Algemene dienstverlening				
1	Burgerlijke stand	Burgerzaken	-77.450	40.000	52 %
2	Reisdocumenten	Burgerzaken	-566.221	219.000	39 %
3	Rijbewijzen	Burgerzaken	-356.614	212.000	59 %
4	Verstrekkings uit Basis Registratie Personen	Burgerzaken	-25.104	30.000	120 %
5	Verstrekkings uit Kiezersregister	Burgerzaken			
6	Verstrekkings op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens	Burgerzaken			
7	Bestuursstukken				
8	Vastgoedinformatie	Burgerzaken	-31.130	15.000	48 %
9 t/m 19	Diversen	Openbare orde en Veiligheid	-10.969	21.000	191 %
	Subtotaal		-1.067.488	537.000	50 %
Titel 2	Omgevingsvergunning	Wonen en bouwen	-4.467.940	1.388.800	31 %
Titel 3	Dienstverlening		19.817	21.083	-106 %
Totaal			-5.515.611	1.946.883	35 %

Kwijtscheldingsbeleid

Voor mensen met een minimuminkomen bestaat de mogelijkheid gehele of gedeeltelijke kwijtschelding te krijgen voor de volgende gemeentelijke belastingen:

- OZB;
- Reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing);
- Rioolheffing.

Wij verlenen gehele kwijtschelding als er aan alle voorwaarden voor kwijtschelding is voldaan. In onze gemeente hanteren wij de zogenaamde 100% kwijtscheldingsnorm. Dit betekent dat

mensen met een inkomen op bijstandsniveau, zonder vermogen, altijd in aanmerking komen voor kwijtschelding.

Weerstandsvermogen

Wat speelt er?

De samenleving en de economie zijn in beweging. Dat betekent dat er ontwikkelingen zullen zijn waar nu nog geen rekening mee wordt gehouden. Huishoudens merken nu in het bijzonder de gevolgen van de hoge inflatie, en dat heeft zijn weerslag op de economie. Dit gaat ook gevolgen hebben voor onze bedrijfsvoering die we nu nog niet kunnen overzien. Het is daarom verstandig om geld te reserveren voor eventuele tegenvallers. Hoeveel geld we moeten reserveren hangt af van de risico's die we lopen. In Berkelland is besloten dat we € 5.000.000 willen reserveren om risico's af te dekken. Ook alleen al het inventariseren van de risico's helpt al bij het inspelen op de mogelijke gevolgen. We letten meer op de risico's en proberen eerder in te grijpen. Overigens is het voorkomen van risicovolle activiteiten geen doel op zich. Grondexploitatie wordt bijvoorbeeld gezien als een van de risicovolle activiteiten van gemeenten maar dit is ook een krachtig instrument om inhoudelijke beleidsdoelen te bereiken en levert in bepaalde jaren ook geld op.

Wettelijk kader

De gemeente moet zich houden aan wetten en regelgeving. Deze zijn:

- Besluit Begroting en Verantwoording. Het BBV schrijft voor dat er een paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is opgenomen in de begroting en jaarrekening. In deze paragraaf moet in ieder geval staan:
  - Het beleid met betrekking tot de weerstandscapaciteit en de risico's.
  - Een inventarisatie van de risico's.
  - Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit.
  - Een aantal verplichte kengetallen en beoordeling van hun onderlinge verhouding.

De raad van de gemeente Berkelland heeft geen nadere kaders vastgesteld. Wij volgen dus de wettelijke vereisten.

Inventarisatie risico's

Als we ons verdiepen in risico's kunnen we zeer omvangrijke overzichten maken van alle mogelijke risico's. Dat is niet onze bedoeling. We moeten ons beperken. De volgende risico's nemen we niet mee:

- Alle risico's met een uiterst kleine kans.
- Alle risico's met een kleine kans en tegelijk ook kleine financiële gevolgen.
- Alle risico's die we als gemeentelijke organisatie onderkennen en waarvoor we afdoende interne beheersmaatregelen hebben genomen.
- Alle risico's die via verzekeringen voldoende afgedekt zijn.

Vooraf nog de volgende toelichting:

- We pretenderen niet volledig te zijn. Er zijn altijd risico's die we nog niet onderkennen.
- Geschatte omvang: hoe groot is het financieel gevolg als dit risico zich op enig moment voordoet.
- Geschatte kans: hoe groot is de kans dat dit risico zich in dit begrotingsjaar voordoet. Als we inschatten dat een risico zich hooguit eens in de 10 jaar voordoet, rekenen we met een kans van $1/10 = 10\%$.
- De genoemde omvang en kans zijn inschattingen van verschillende medewerkers van onze organisatie.
- We hebben beperkt feitenmateriaal waarmee we de inschattingen kunnen onderbouwen. We vinden dat deze schatting voldoende is voor het doel van deze paragraaf: het bepalen van het (benodigde) weerstandsvermogen.

Risico	Geschatte omvang in €	Geschatte kans in %	Financieel effect van het risico in €
Samenwerkingspartijen (GR'en/DVO's)	20.000.000	10	2.000.000
Sociaal domein Jeugdweg	10.000.000	10	1.000.000
Sociaal domein WMO	10.000.000	10	1.000.000
Klimaatveranderingen	6.000.000	10	600.000
Privacy/Datalek	820.000	10	82.000
Uitval ICT	300.000	20	60.000
Garantstelling Laarberg	12.500.000	1,5	1.875.000
Overige Garanties	7.350.000	1,5	1.102.500
Stimuleringsfonds Volshuisvesting (SVN)	745.000	40	298.000
Uitstaande gelden	25.000.000	1	250.000
Organisatorische risico's	250.000	10	25.000
Beheer voormalige vuilstortplaats Langenberg	1.000.000	2	20.000
Planschadeclaims	100.000	10	10.000
Totaal	94.065.000		8.322.500

Rondom de Invoering van de Omgevingswet zien we ook nog een aantal risico's waarvan we de eventuele financiële impact en kans moeilijk kunnen schatten maar die we niet onvermeld willen laten. Het betreft:

- Onzekerheid effect legesinkomsten; door de gelijktijdige invoering van de Wet Kwaliteitsborging valt de technische toetsing van bouwaanvragen weg. Hiervoor worden dan ook geen leges meer geheven. Bouwleges bestaan, naast de technische toets uit nog meer onderdelen zoals de planologische toets en welstandstoets. Wij onderzoeken hoeveel tijd de verschillende onderdelen kosten en wat het effect is van het wegvallen van de technische toets op onze legesinkomsten. In de Legesverordening 2023 worden de uitkomsten opgenomen.
- Het Digitaal stelsel Omgevingswet (DSO) wordt het nieuwe digitale portaal voor alle aanvragen en communicatie met de overheid over omgevingsvergunningen. Dit DSO is nog niet klaar en wij maken onze zorgen over de kwaliteit en werkbaarheid bij invoering op 1 januari 2023. Als gemeente zijn wij hierbij afhankelijk van de landelijke overheid voor ontwikkeling en functionaliteit. De kans op (procedurele) fouten na 1 januari neemt sterkt toe. Daarmee ook de kans op juridische procedures en aansprakelijkstellingen.
- Uitstel van de Omgevingswet; Onze projectorganisatie is ingericht op in werking treden van de wet op 1 januari 2023. Als de wet weer wordt uitgesteld zal de projectorganisatie langer in stand moeten worden gehouden en zal extra geïnvesteerd moeten worden in trainingen en oefenen.

Inventarisatie weerstandscapaciteit

Onze weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserve. De gehele algemene reserve van € 26.350.000 is beschikbaar als weerstandscapaciteit en er zijn geen claims op de algemene reserve.

Daarnaast is in de begroting € 200.000 opgenomen voor onvoorzien. Dit komt overeen met het bedrag dat is opgenomen in de financiële verordening.

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Als we de algemene reserve van € 26.350.000 relateren aan de risico's die we voor 2023 hebben geïnventariseerd van €8.322.500 dan komt het weerstandsvermogen uit op 3,1. Dit is uitstekend. De algemene reserve is ook buffer voor nadelen in algemene zin die op ons afkomen zoals de langetermijngevolgen van de Coronacrisis, de herijking van het gemeentefonds, en eventuele Rijksbezuinigingen.

Risicobeheersing

Risicomangement bestaat niet alleen uit het inventariseren van risico's. Het gaat juist ook om het in kaart brengen van maatregelen die leiden tot het voorkomen en/of beter beheersen van risico's. In 2023 richten we ons op methodieken en monitoring van de risico's.

Kengetallen financiële positie

Vanaf de begroting 2016 moeten we ook financiële kengetallen opnemen in de begroting en jaarrekening.

Het gaat om 6 kengetallen die we hierna kort toelichten.

1. **Netto schuldenquote**
De netto schuldenquote geeft aan of de gemeente haar schulden kan betalen met de inkomsten die ze heeft. De richtlijn van de provincie Gelderland is dat bij een netto schuldenquote van 90% een risico ontstaat. Bij een schuldenquote boven de 130% is de gemeente nauwelijks nog in staat de schulden te betalen.
2. **Netto schuldenquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen**
Als we geld uitlenen levert dat inkomsten op. Die inkomsten dekken een gedeelte van de schuld. Daarmee zijn we in ieder geval al in staat een gedeelte van de schuld te betalen. Er zit natuurlijk wel een risico aan het uitlenen van geld. Degene die het geld leent kan misschien het geld niet terugbetalen. De provincie Gelderland hanteert dezelfde percentages voor de risicobepaling als bij de Netto Schuldenquote.
3. **Solvabiliteitsratio**
De solvabiliteitsratio geeft aan of de gemeente haar schulden kan betalen. Het gaat er hier dus niet om of de schulden betaald kunnen worden uit de inkomsten maar ook uit het bestaande bezit. De provincie Gelderland vindt een solvabiliteit van minder dan 50% al risicovol en een solvabiliteit van minder dan 20% erg risicovol. In het beleid bestemming overschotten hebben wij de grens gesteld dat we bij een solvabiliteit van minder dan 35% eerst de algemene reserve aanvullen.
4. **Structurele exploitatieruimte**
Met dit kengetal kunnen we zien of we structureel in staat zijn de lasten die we als gemeente hebben ook te kunnen betalen. Dit kengetal is uiteindelijk het belangrijkste voor de vorm van toezicht waar de provincie Gelderland ons onder plaatst. Voor het repressief toezicht is het van belang dat of de begroting of de meerjarenraming een kengetal laat zien dat groter is dan 0%. Wij streven naar een situatie waarbij de begroting en de meerjarenraming een percentage groter dan 0 laten zien.
5. **Grondexploitatie**
Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe de waarde van de gronden zich verhoudt tot de inkomsten van de gemeente. De provincie Gelderland vindt een percentage minder dan 20 weinig risicovol. Een percentage van meer dan 35 is volgens de provincie Gelderland erg risicovol.
6. **Belastingcapaciteit**
Dit kengetal laat zien hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde. Het cijfer is er alleen op gericht om gemeenten te kunnen vergelijken op dit gebied. In het cijfer zijn alle gemeentelijke woonlasten meegenomen. Als het percentage onder de 100 ligt heffen we minder belasting dan gemiddeld in Nederland. Is het percentage hoger dan 100 dan heffen we meer belasting dan gemiddeld in Nederland. Er wordt geen rekening gehouden met de verschillen die er tussen gemeenten bestaan. De provincie Gelderland vindt een percentage van meer dan 105 erg risicovol.

We zien dat de investeringswensen voor de komende jaren leiden tot een verslechtering van de financiële positie. Het doen van investeringen vraagt dat we meer geld lenen. Dit gaat ten koste van de solvabiliteit. De voorgenomen verhoging van de OZB leidt tot een stijging van de belastingcapaciteit.

Kengetallen	Jaarrekening 2019	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Netto schuldenquote	41,12%	41,19%	44,19%	76,63%	74,01%	67,78%	61,70%	58,89%
Netto schuldenquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	3,68%	9,51%	12,12%	37,35%	50,80%	44,74%	39,58%	36,66%
Solvabiliteitsratio	53,20%	50,22%	49,56%	37,40%	36,62%	38,11%	39,13%	39,99%
Structurele exploitatie ruimte	6,73%	0,37%	3,73%	2,90%	0,11%	3,06%	5,75%	2,08%
Grondexploitatie	5,35%	3%	2,53%	5,15%	5,14%	5,20%	5,08%	5,20%
Belastingcapaciteit	125,21%	114,36%	116,71%	110,50%	99,27%	102,35%	103,35%	104,37%

Verbonden partijen

Samenwerkingspartijen

'Partijen waarmee we samenwerken en hun kernactiviteiten'.

Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in de verbonden partijen. Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld en dat niet verhaalbaar is, dan wel het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat, indien de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

Bij verbonden partijen gaat het om publiekrechtelijke en privaatrechtelijke organisaties. Publiekrechtelijke organisaties zijn gemeenschappelijke regelingen op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Privaatrechtelijke organisaties zijn bv. een NV, BV of stichting.

De gemeente heeft de volgende verbonden partijen:

Bedragen x € 1.000	Eigen Vermogen 1-1	Eigen Vermogen 31-12	Vreemd Vermogen 1-1	Vreemd Vermogen 31-12	Bijdrage	Resultaat
Gemeenschappelijke regelingen						
Erfgoedcentrum Achterhoek Liemers	200	176	111	358	254	38
GGD Noord-Oost Gelderland	2.405	2.205	2.790	2.485	825	28
Omgevingsdienst Achterhoek	150	210	1060	1050	1.497	0
8RHK ambassadeurs	6.229	6.591	787	263	303	0
Fijnder (voorheen SDOA)	3.139	3.139	11.080	10.830	14.896	0
Stadsbank Oost Nederland		892	2.567	14346	278	0
Veiligheidsregio Noord-Oost Gelderland	14.546	12.325	33.028	46.546	2.775	0
Vennootschap/Coöperaties						
BNG NV (2021)	5.097.000	5.062.000	155.262.000	143.995.000	0	236.000
Alliander NV (2021)	4.328.000	4.470.000	4.567.000	5.739	0	242.000
Vitens NV (2021)	559.200	600.300	1.340.100	1.387,8	0	41.300
Twence Holding BV (2021)	142.825	149.786	18.181	15.170	0	12.263
Gebiedsonderneming Laarberg BV	18.440	18.485	31.003	35.149	0	45
Gebiedsonderneming Laarberg CV			24.038	24.738	0	
AGE BV						
AGEM coöperatie	212	230	1.390	1.669	0	9
Leisurelands BV					0	

Gemeenschappelijke regelingen

De samenwerking tussen gemeenten in publiekrechtelijke constructies is geregeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). De gemeente kan voor taken waarvoor zij verantwoordelijk is deelnemen in een samenwerkingsverband vanwege efficiency-voordelen bij de uitvoering en verminderde kwetsbaarheid óf bij regionale opgaven.

Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (ECAL)

Doelstelling en belang:

- Het beheer en aan publiek openstellen van de historische archieven van de deelnemende gemeenten op basis van Archiefwet 1995.
- Uitvoering taken en activiteiten Stichting Staring Instituut.
- Het beheren, verzamelen, ordenen en ontsluiten van historische informatie (gebaseerd op de Archiefwet en het Archiefbesluit).
- Een groter en breder publiek voor erfgoed en streekcultuur aanspreken.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:
Wethouder

Deelnemers:
Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Lochem, Montferland, Oost Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk

Programma:
Het ECAL levert een bijdrage aan het programma "Sport en Cultuur bewegen je!"

Ontwikkelingen:
Het ECAL heeft een E-depot gerealiseerd. Dit is een digitale bewaarplaats voor permanent te bewaren digitale archiefstukken. Het doel is toekomstige waarborging van duurzaamheid en toegankelijkheid van digitale archieven. In de komende periode wordt het E-depot verder doorontwikkeld.

Risico's:
De financiële risico's zijn beperkt, de weerstandscapaciteit is voldoende.

GGD Noord Oost Gelderland (GGD NOG)

Doelstelling en belang:
GGD NOG voert de Wet publieke gezondheid uit namens 22 colleges van B&W. Publieke gezondheid gaat over het beschermen en bevorderen van de gezondheid van de bevolking.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:
Wethouder W.A. Wormgoor: Algemeen Bestuur

Deelnemers:
Aalten, Apeldoorn, Berkelland, Bronckhorst, Brummen, Doetinchem, Elburg, Epe, Ermelo, Hattem, Harderwijk, Heerde, Lochem, Montferland, Nunspeet, Oldebroek, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Putten, Voorst, Winterswijk en Zutphen.

Programma:
De GGD NOG levert een bijdrage aan de programma's 'Een toekomstbestendig Sociaal domein' en 'Sport en cultuur bewegen je!'.

Ontwikkelingen:
De GGD levert een zeer grote inzet op de bestrijding van het Coronavirus. Dit gaat met veel extra kosten gepaard. De inzet en de verwachting van de GGD is dat dit de gemeenten geen extra geld kost en dat alle kosten vergoed worden door het rijk.
Het algemeen bestuur (AB) heeft een Bestuursagenda voor de periode 2019–2023 vastgesteld. Hierin staan de belangrijkste uitgangspunten en prioriteiten voor de GGD in de jaren 2019-2023. De GGD werkt met gemeenten aan een uitwerking hiervan.

Risico's:
De financiële risico's zijn beperkt, de weerstandscapaciteit is voldoende.

Omgevingsdienst Achterhoek

Doelstelling en belang:
De Omgevingsdienst Achterhoek heeft als taak het verstrekken van omgevingsvergunningen en

zien erop toe dat bedrijven voldoen aan actuele wet- en regelgeving op het gebied van milieu(veiligheid). Daarnaast adviseert de Omgevingsdienst Achterhoek over verschillende (milieu)onderwerpen zoals bodem, geluid en externe veiligheid. Het belang van de partners van de Omgevingsdienst Achterhoek is tevens een goede samenwerking tussen de omgevingsdiensten in Gelderland (Gelders Stelsel).

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Burgemeester J. van Oostrum: voorzitter Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur

Deelnemers:

De gemeenten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Lochem, Montferland, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Winterswijk en Zutphen en de provincie Gelderland.

Programma:

De Omgevingsdienst Achterhoek is één van de samenwerkingspartijen en draagt bij aan een veilige, duurzame en gezonde leefomgeving.

Ontwikkelingen:

De ODA is bezig met het opstellen van een verbeterplan naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie van Aartsen, de aanbevelingen vanuit de staatssecretaris en het 8-puntenverbeterplan vanuit de VNG.

Risico's:

De beperkte weerstandscapaciteit om tegenvallers op te vangen.

8RHK ambassadeurs

Doelstelling en belang:

Het adequaat behartigen van de regionale belangen van de aangesloten gemeenten en het effectief en efficiënt organiseren van bovenlokale vraagstukken in de Achterhoek. Regio Achterhoek adviseert Board, Thematafels en Raad over de lobby, communicatie en subsidies.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Burgemeester J. van Oostrum: Algemeen Bestuur.

Smart werken en innovatie: Wethouder J. (Hans) van der Noordt (D66)

Onderwijs en arbeidsmarkt: Wethouder G.J. (Gerjan) Teselink (VVD)

Mobiliteit en bereikbaarheid: Wethouder G.J. (Gerjan) Teselink (VVD)

Wonen en vastgoed: Wethouder A.K. (Arjen) van Gijssel (CDA)

Circulaire economie en energietransitie: Wethouder J. (Hans) van der Noordt (D66)

De gezondste regio: Wethouder W.A. (Betsy) Wormgoor (PvdA)

Deelnemers:

De gemeenten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Oude-IJsselstreek en Winterswijk.

Programma:

De regio Achterhoek levert een bijdrage aan meerdere programma's.

Ontwikkelingen:

De kompas voor de Achterhoeksamenwerking is de Achterhoek Visie 2030, Ruimte voor innovatie, groeien in kwaliteit. De Regio wil groeien in kwaliteit van leven en wonen, en wil de economische kracht van de regio versterken door groei van de arbeidsproductiviteit en economische toegevoegde waarde. De Regio behartigt de gezamenlijke belangen van overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties bij provincie, Rijk en EU. De inhoudelijke keuzes voor de regionale lobby komen vanuit de nieuwe samenwerkingsstructuur.

Risico's:

Financiële risico's zijn beperkt. Weerstandscapaciteit is voldoende.

Fijnder (nieuwe naam met ingang van 1 januari 2022 voor werkleerbedrijf SDOA en Werkbaan Oost)

Doelstelling en belang:

Fijnder heeft als taak de uitvoering van de wet- en regelgeving op het gebied van de sociale zekerheid voor de gemeente en richt zich op de zelfredzaamheid en participatie van inwoners.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Wethouder G. Teselink: Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur

Wethouder W.A. Wormgoor: Algemeen Bestuur

Deelnemers:

Oost Gelre, Winterswijk en Berkelland

Programma:

Fijnder levert een bijdrage aan programma 'Werken en leren'.

Ontwikkelingen:

Samen met Fijnder en onderwijs laten we het aanbod van werkzoekenden beter aansluiten op de vraag. Voor de doelgroep met een afstand tot de arbeidsmarkt zorgen we voor een doorgaande ontwikkellijn, waarin deze groep integraal ondersteund wordt.

Daarnaast werken we in 2021 verder aan 'Samen aan het stuur, één uitvoeringsorganisatie werk en inkomen voor het sociaal domein'. In deze bestuursopdracht aan Fijnder positioneren we deze als tweedelijns organisatie, waarbij de gemeente verantwoordelijk is voor de integrale toegang en regie op de dienstverlening aan onze inwoners.

Risico's:

De economische gevolgen vanwege corona zullen effect hebben op het aantal cliënten van Fijnder. Het is onzeker of we daar voldoende voor worden gecompenseerd.

Stadsbank Oost Nederland (SON)

Doelstelling en belang:

De Stadsbank Oost Nederland (SON) levert bijzondere financiële dienstverlening aan consumenten.

SON ondersteunt de aangesloten gemeenten in hun sociale beleid, zonder winstoogmerk.

Tenslotte voorziet de bank op een zowel maatschappelijk als zakelijk verantwoorde wijze in de behoefte aan geldkrediet, schuldhulpverlening, budgetbeheer, afgifte van verklaringen ex artikel 285 lid 4 Faillissementswet, de beschikbaarstelling van bewindvoerders ter uitvoering van bepalingen inzake de wettelijke schuldsanering natuurlijke personen.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Wethouder G. Teselink: Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur

Deelnemers:

Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Montferland, Oude IJsselstreek, Oost Gelre, Winterswijk, Almelo, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Lochem, Losser, Oldenzaal, Rijssen-Holten, Twenterand, Tubbergen, Wierden

Programma:

De SON levert een bijdrage aan het programma 'Werken en leren'.

Ontwikkelingen:

Het afgelopen jaar heeft de Stadsbank, vanuit de positie van uitvoeringsorganisatie, initiatieven opgestart om tot een modernisering van de schuldhulpverlening te komen onder andere met

betrekking tot de buddy-app, collectief schuldregelen, inzet van het instrument saneringskredieten en een kleine pilot met automatische incasso. Deze ambitie wordt in de komende jaren voortgezet.

Risico's:

De financiële risico's zijn beperkt, de weerstandscapaciteit is voldoende.

Veiligheidsregio Noord Oost Gelderland (VNOG)

Doelstelling en belang:

Samen met vele stakeholders zorgt de VNOG voor de kwaliteit en efficiency van de brandweezorg, geneeskundige hulpverlening, bevolkingszorg, crisisbeheersing en rampenbestrijding.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Burgemeester J. van Oostrum: lid Algemeen Bestuur

Deelnemers:

De gemeenten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Montferland, Oude-IJsselstreek, Winterswijk, Apeldoorn, Brummen, Elburg, Epe, Ermelo, Harderwijk, Heerde, Hattem, Lochem, Nunspeet, Oldebroek, Putten, Voorst, Zutphen

Programma:

De VNOG draagt bij aan het programma Veiligheid.

Ontwikkelingen:

De verdere implementatie van de in 2020 vastgestelde toekomstvisie.

Risico's:

Financiële risico's zijn beperkt. De weerstandscapaciteit is voldoende. Eventuele tekorten in de exploitatie dienen door de deelnemende gemeentes te worden aangevuld.

Vennootschappen en coöperaties

Naast deelname in een gemeenschappelijke regeling bezit de gemeente ook aandelen in privaatrechtelijke organisaties. Deze zijn hieronder beschreven. Vanwege het ontbreken van actuele financiële informatie over het eigen- en vreemd vermogen zijn in het financieel overzicht van de verbonden partij alleen de gegevens van de 2 laatste jaarrekeningen opgenomen.

BNG Bank N.V., Den Haag

Doelstelling en belang:

Het behoud van een belangrijk marktaandeel in het Nederlandse publieke en semipublieke domein en rendement voor de aandeelhouders. De gemeente heeft met een aantal van 305.877 aandelen een belang van 0,55%

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Via de algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder H. van der Noordt.

Programma:

Het te ontvangen dividend levert een bijdrage aan programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Risico's

Tegenvallende dividenduitkering en verlies van kapitaal bij liquidatie.

Alliander, Arnhem

Doelstelling en belang:

Alliander is een netwerkbedrijf en zorgt voor een betrouwbare, betaalbare en bereikbare

energievoorziening (gas en elektra). De gemeente heeft met een aantal van 633.991 aandelen een belang van 0,46%

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Via de algemene vergadering van aandeelhouders: Wethouder H. van der Noordt; afgevaardigde aandeelhoudersvergadering.

De gemeente neemt deel aan het Nuval-platform. Deelnemers hebben afgesproken in een aantal onderwerpen met één stem op te treden tijdens de aandeelhoudersvergaderingen van Alliander. Een vertegenwoordiger van het Nuval-platform neemt deel aan het Grootaandeelhoudersoverleg van Alliander.

Programma:

Het te ontvangen dividend levert een bijdrage aan programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Risico's:

Tegenvallende dividenduitkering en verlies van kapitaal bij liquidatie.

Twence Holding

Doelstelling en belang:

Twence is een afvalverwerker die uit afval energie haalt nadat het afval van herbruikbare materialen is ontdaan. Twence draagt daarmee bij aan duurzaamheid. De gemeente heeft met een aantal van 45.251 aandelen een belang van 5,33%

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Via de algemene vergadering van aandeelhouders: Wethouder H. van der Noordt; afgevaardigde aandeelhoudersvergadering

Programma:

Het te ontvangen dividend levert een bijdrage aan programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Risico's:

Tegenvallende dividenduitkering en verlies van kapitaal bij liquidatie.

Vitens Zwolle

Doelstelling en belang:

Vitens is een waterleidingbedrijf dat zorg draagt voor de drinkwatervoorziening. De gemeente heeft met een aantal van 24.034 aandelen een belang van 0.42%

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Via de algemene vergadering van aandeelhouders: Wethouder H. van der Noordt; afgevaardigde aandeelhoudersvergadering.

De gemeente neemt deel aan het Nuval-platform. Deelnemers hebben afgesproken in een aantal onderwerpen met één stem op te treden tijdens de aandeelhoudersvergaderingen van Vitens. Een vertegenwoordiger van het Nuval-platform neemt deel aan het Grootaandeelhoudersoverleg van Vitens.

Programma:

Het te ontvangen dividend levert een bijdrage aan programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Risico's:

Tegenvallende dividenduitkering en verlies van kapitaal bij liquidatie.

AGEM Gemeentelijke Energie B.V

Doelstelling en belang:

De AGEM levert een bijdrage aan de energie transitie waarbij het streven is alle energie die wij verbruiken, zelf duurzaam op te wekken.

De 8 Achterhoekse gemeenten zijn de aandeelhouders. De gemeente bezit 38 aandelen en heeft een belang van 12,5%.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Via de algemene vergadering van aandeelhouders: Wethouder G. Teselink; afgevaardigde aandeelhoudersvergadering

Programma:

Het belang levert een bijdrage aan programma Nieuwe Energie.

Risico's:

Het investeren in projecten voor de opwek van duurzame energie kent de in de markt gangbare bedrijfseconomische risico's. Op dit moment zijn er nog geen investeringen gedaan. Voor investeringen dient een aandeelhoudersbesluit te worden genomen.

Coöperatieve Achterhoekse Groene Energiemaatschappij AGEM U.A.

Doelstelling en belang:

Bijdrage te leveren aan de verduurzaming van de energievoorziening in de Achterhoek, duurzame energie in de Achterhoek te doen ontwikkelen, de productie en de levering van duurzame energie in de Achterhoek te stimuleren en het gebruik van duurzame energie in de Achterhoek te bevorderen.

De gemeente is lid van de coöperatie. Alle leden hebben evenveel stemrecht.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Via de algemene vergadering van leden: Wethouder G. Teselink; afgevaardigde ledenvergadering

Programma:

Het belang levert een bijdrage aan programma Nieuwe Energie

Risico's:

In de ALV van 8 juli is een nieuwe strategie vastgesteld voor de doorontwikkeling van Agem (Strategie 2020-2024). Hiervoor is additioneel eigen vermogen nodig, waarvoor de individuele leden bevestigd zullen worden. Op dit moment zijn er nog geen investeringen gedaan. Voor eventuele toekomstige investeringen dient een gemeentelijk besluit te worden genomen.

Gebiedsonderneming Laarberg BV

Doelstelling en belang:

Gebiedsonderneming Laarberg B.V. treedt op als beherend vennoot van Gebiedsonderneming Laarberg C.V. Gebiedsonderneming Laarberg heeft als doel het ontwikkelen en exploiteren van Regionaal Bedrijventerrein Laarberg. Het geplaatste aandelenkapitaal bestaat uit 180 aandelen van € 100 nominaal, totaal € 18.000. De gemeenten Oost Gelre en Berkelland nemen beide voor 50% deel in de besloten vennootschap.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Via de algemene vergadering van aandeelhouders: Wethouder G. Teselink.

Deelnemers:

De gemeenten Oost Gelre en Berkelland nemen ieder voor 50% deel in de vennootschap. De gemeente Oost Gelre is hierbij als grondgebied gemeente verantwoordelijk voor de ruimtelijke procedures.

Programma:

Gebiedsonderneming Laarberg draagt bij aan het programma 'Werken en Leren'.

Ontwikkelingen:

De grondverkoop is mede afhankelijk van economische omstandigheden. Het is onzeker in hoeverre de huidige coronacrisis effect heeft op de vestiging van nieuwe bedrijvigheid. De bestaande capaciteit is nagenoeg geheel uitgegeven. Een nieuw bestemmingsplan voor circa 15 ha is in voorbereiding. Vooruitlopend daarop worden ruimtelijke procedures gevolgd aan de hand van concrete bouwplannen. Voor uitbreiding van bedrijventerreinen geldt het Regionale Programma Werklocaties als provinciaal kader.

Risico's:

De financiële risico's zijn beperkt door het lage ingebrachte kapitaal.

Gebiedsonderneming Laarberg CV

Doelstelling en belang:

Gebiedsonderneming Laarberg C.V. is een commanditaire vennootschap, waarvan Gebiedsonderneming Laarberg B.V. de beherend vennoot is. Gebiedsonderneming Laarberg heeft als doel het ontwikkelen en exploiteren van Regionaal Bedrijventerrein Laarberg. Het ondernemingsvermogen is ingebracht door beide commanditaire vennoten, de gemeenten Oost Gelre en Berkelland, en hebben beide een belang van € 1 in dit vermogen.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Vergadering van Vennoten; Wethouder G. Teselink.

Deelnemers:

De gemeenten Oost Gelre en Berkelland hebben als commanditaire vennoten ieder 48% zeggenschap. Gebiedsonderneming Laarberg B.V. heeft als bestuurder 4% zeggenschap.

Programma:

Gebiedsonderneming Laarberg draagt bij aan het programma 'Werken en Leren'.

Ontwikkelingen:

De grondverkoop is mede afhankelijk van economische omstandigheden. Het is onzeker in hoeverre de huidige coronacrisis effect heeft op de vestiging van nieuwe bedrijvigheid. De bestaande capaciteit is nagenoeg geheel uitgegeven. Een nieuw bestemmingsplan voor circa 15 ha is in voorbereiding. Vooruitlopend daarop worden ruimtelijke procedures gevolgd aan de hand van concrete bouwplannen. Voor uitbreiding van bedrijventerreinen geldt het Regionale Programma Werklocaties als provinciaal kader.

Stichtingen en verenigingen

Samenwerkingsverband P10

Doelstelling en belang:

De P10 is het netwerk van grote plattelandsgemeenten. De 30 grootste plattelandsgemeenten van Nederland hebben veelal dezelfde ambities en uitdagingen waarvoor zij zich dagelijks inzetten, zoals de leefbaarheid en vitaliteit op peil houden. In P10-verband brengen wij deze onder de aandacht van de landelijke en Europese politiek.

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Wethouder A. van Gijssel zit in het Algemeen Bestuur van de P-10. Burgemeester J. van Oostrum is plaatsvervangend lid.

Deelnemers:

De 30 grootste plattelandsgemeenten van Nederland.

Programma:

De P10 levert een bijdrage aan meerdere programma's.

Ontwikkelingen:

De Strategische Visie 2019-2023 is vastgesteld, daarnaast is een Uitvoeringsagenda opgesteld. Deze is dynamisch. Tevens is een Agenda Platteland opgesteld.

Door vertrek van de burgemeester van Opsterland is einde 2022 een nieuwe voorzitter gekozen van de P10. Dat betekent dat de burgemeester uit die gemeente ook de organisatie van de P10

op zich neemt.

30 plattelandsgemeenten zijn inmiddels lid geworden van de P10! Daarmee is de P10 uitgegroeid tot een samenwerkingsverband waarmee Den Haag graag aan tafel zit. De stem van het platteland wordt gehoord!

Financieel:

De jaarlijkse bijdrage bedraagt € 7.500.

Risico's:

De financiële risico's zijn beperkt.

Overige verbonden partijen

Euregio

Doelstelling en belang:

De Euregio heeft als doel onze euregionale metropoolregio tot een samenhangend en samenwerkend verzorgingsgebied ontwikkelen dat door haar inwoners ook als zodanig wordt ervaren. Website: www.euregio.nl

Zeggenschap/vertegenwoordiging:

Algemeen bestuur: burgemeester J. van Oostrum, wethouder J. van der Noordt, raadslid M. Tenhagen-Pelle

EUREGIO-Raad: burgemeester J. van Oostrum, raadslid M. Tenhagen-Pelle

Commissie Mozer: burgemeester J. van Oostrum, raadslid

Commissie Economie en Arbeidsmarkt: wethouder G. Teselink

Commissie Duurzame en ruimtelijk ontwikkeling: burgemeester J. van Oostrum

Deelnemers:

In Nedersaksen omvat het EUREGIO-gebied de Landkreis Grafschaft Bentheim, de Landkreis Osnabrück, de Stadt Osnabrück en de gemeenten Emsbüren, Salzbergen en Spelle (Landkreis Emsland). In Noordrijn-Westfalen horen de Stadt Münster en alle Kreise van het Münsterland (Borken, Coesfeld, Steinfurt, Kreis Warendorf) bij de EUREGIO.

In Nederland maken de Regio Achterhoek (Gelderland) en de Regio Twente, de gemeenten Ommen en Hardenberg (Overijssel) en de gemeente Coevorden (Drenthe) deel uit van het EUREGIO-gebied.

De EUREGIO telt 129 lidgemeenten – 104 aan Duitse en 25 aan Nederlandse zijde.

Ontwikkelingen:

De visie 2030 is geactualiseerd. De voorbereidingen voor de financieringsperiode van INTERREG VI (subsidieprogramma dat is gericht op de ontwikkeling van deze grensregio) zijn afgerond. Het nieuwe programma INTERREG V loopt tot 30-06-2022 en de eerste aanvragen zijn ingediend.

Financieel:

De bijdrage bedraagt € 0,29 per inwoner (ca. € 13.000).

Risico's:

De financiële risico's zijn beperkt.

Financiering

Financiering

'Geld lenen kost geld!'

Inleiding

In deze paragraaf wordt ingegaan op het treasurybeleid en de wijze waarop dit in de begroting is opgenomen. De financieringsparagraaf geeft daarnaast inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de financieringsbehoefte en de wijze waarop de rente aan grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend.

Het gemeentelijke treasurybeleid is opgenomen in de financiële verordening 2020 en het treasurystatuut 2018.

Ontwikkelingen

Verwachte rente ontwikkeling:

De ECB heeft inmiddels de rente verhoogd. De verwachting is dat er in de loop van 2022 een minimaal gelijke verhoging volgt. Dit alles om de inflatie te beteugelen. De periode met negatieve rentes komt daarmee tot een einde. Met name de korte rente zal volgens verwachting het komende jaar flink stijgen. Hoeveel is lastig te voorspellen in deze volatiele markt. In de tabel hieronder een gemiddelde verwachting van 2 tarieven volgens een aantal systeembanken. (bron: Thesor Marktperspectief juli 2022)

Ontwikkeling	3 maands euribor	10 jaars rente
Huidige situatie	0,24%	1,68%
Verwachting over 1 jaar	1,26%	1,83%

Verwachte liquiditeitsontwikkeling

Door het aantrekken van een lening van € 10 miljoen in april 2022 is er al voor een deel voorzien in de verwachte toename van de financieringsbehoefte. In 2022 kon de BNG Bank voor het eerst bepalen of het de door ons verstrekte hybride lening van 20 miljoen euro ging aflossen. Dit hebben ze niet gedaan. Vanaf 2022 is er nu een jaarlijks keuzemoment. In onze begroting gaan we ervan uit dat de BNG Bank hier in 2023 gebruik van maakt. In dat geval zijn we het komende jaar voldoende liquide en hoeft er in 2023 geen lange financiering te worden aangetrokken. Bij het niet aflossen van de hybride lening kunnen we niet alles opvangen met het aantrekken van kort geld (we zouden de kasgeldlimiet dan overschrijden). In dat geval moet er nog lange financiering worden aangetrokken. Zoals hierboven aangegeven gaan we daar niet van uit.

Risicobeheer

In het treasurystatuut staat dat de financieringsfunctie dient tot het beschermen tegen ongewenste financiële risico's zoals renterisico's, koersrisico's, kredietrisico's, liquiditeitsrisico's en valutarisico's. Hierna wordt aangegeven in welke mate deze risico's zich voordoen en op welke wijze deze risico's worden beheerst.

Rente risico

Voor het renterisicobeheer worden de normen gehanteerd conform de Wet FIDO. Het gaat hierbij om de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. De kasgeldlimiet en de renterisiconorm hebben allebei als doel de leningenportefeuille te behoeden voor een onverantwoord grote gevoeligheid voor rente fluctuaties.

Met de kasgeldlimiet wordt een beperking opgelegd aan de omvang van de netto vlottende schuld. Deze bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal bij aanvang van het begrotingsjaar. Voor 2023 is dat: € 11,2 miljoen (132,0 miljoen x 8,5%). Het is afhankelijk van de liquiditeitsbehoefte

op korte termijn en de ontwikkeling van korte en lange rente in 2023 of we de grens van de kasgeldlimiet opzoeken.

De renterisiconorm bepaalt het maximum aan leningen met een rente typische looptijd van één jaar of langer die geherfinancierd moeten worden of waarvan de rente herzien moet worden.

Deze bedraagt 20% van het begrotingstotaal bij aanvang van het begrotingsjaar. De ontwikkeling van de renterisiconorm is in onderstaand overzicht weergegeven.

Stap	Variabelen renterisiconorm	2023	2024	2025	2026
1	Renteherzieningen				
2	Aflossingen	2.648	2.648	2.648	2.648
3	Renterisico (1+2)	2.648	2.648	2.648	2.648
4	Renterisiconorm	26.363	-24.558	-24.398	-24.813
5	Ruimte onder risiconorm (+) of overschrijding risiconorm (-)	23.715	-27.206	-27.046	-27.461
4a	Begrotingstotaal	131.817	-122.789	-121.991	-124.064
4b	Percentage regeling	20	20	20	20
4 = 4a x 4b/100	Renterisiconorm	26.363	-24.558	-24.398	-24.813

Er blijft voldoende ruimte onder de risiconorm.

Koersrisico's

Koersrisico's worden gelopen op deelneming door daling van de waarde van de aandelen. Ultimo 2022 bezat de gemeente aandelen in de volgende partijen:

Twence, AGEM. BNG Bank, Alliander, de Laarberg.

De koersrisico's op deze deelnemingen worden laag ingeschat.

Kredietrisico's

Kredietrisico's worden gelopen bij het uitzetten van overtollige middelen en het verstrekken van leningen en garantstellingen. Kredietrisico's worden beperkt door de eisen die de Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO) stelt en door de specifieke eisen die de gemeente stelt aan de partij waaraan middelen worden verstrekt.

Eventuele tijdelijke overtollige kasmiddelen zullen worden uitgezet conform de wettelijke kaders voor het schatkistbankieren.

Hieronder een overzicht van de verwachting van de verstrekte leningen in 2023.

Overzicht verstrekte leningen bedragen x € 1.000	Verwachte stand per 1-1-2023	Verwachte stand per 31-12-2023
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	5.148	5.148
Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen	72	72
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	7.478	7.478
Leningen aan deelnemingen	22.802	2.802
Leningen aan overige verbonden partijen	7.176	7.176
Overige langlopende leningen	4.500	4.000
Leningen aan openbare lichamen	2.741	2.878
Totaal	49.917	29.554

Liquiditeitsrisico's

De gemeente beperkt haar interne liquiditeitsrisico's door haar treasuryactiviteiten te baseren op de liquiditeitsplanning.

Valutarisico's

Valutarisico's worden in de gemeente uitgesloten door uitsluitend leningen te verstrekken, aan te gaan of te garanderen in euro's.

Rentelasten en baten

Rentelasten

De rentelasten in de begroting zijn gebaseerd op de langlopende leningen en geraamde financieringsbehoefte. De financieringsbehoefte wordt bepaald door de ontwikkeling van de reguliere exploitatie, het investeringsplan en de mutaties op de grondexploitatie.

In de begroting is een bedrag opgenomen van € 1.160.023 voor verwachte rentelasten.

Hieronder de verwachte stand van de lening portefeuille begin en eind 2023

Lening (x € 1.000)	Looptijd	Rente	Saldo 1-1-2023	Aflossing	Saldo 31-12-2023
BNG Bank	25 jaar lineair	2.990	39.559	1.648	37911
BNG Bank	10 jaar lineair	-0.05	8.000	1.000	7000
BNG Bank	5 jaar fixed	0.5	10.000		10000
Totaal			57.559	2.648	54.911

Rentebaten

De rentebaten betreffen de inkomsten uit:

- personeelshypotheke: € 50.000
- verstrekte leningen: € 505.000

Doorberekende rente/renteresultaat

In de begroting wordt rente doorberekend aan de grondexploitatie en aan taakvelden. Er wordt uitgegaan van totaal financiering. Dit houdt in dat aangetrokken leningen betrekking hebben op alle activiteiten van de gemeente. De wijze waarop er wordt doorberekend is als volgt:

Grondexploitatie

De aan de grondexploitatie doorberekende rente is conform de voorschriften van het BBV. Het percentage wordt berekend op basis van het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen. Voor 2023 is deze 1%.

Taakvelden

Aan taakvelden wordt rente toegerekend op basis van een omslagpercentage.

Het begrote omslagpercentage wordt berekend door de totale begrote rentelasten te delen door het begrote saldo van de investering op 1 januari van het begrotingsjaar. Indien de afwijking bij realisatie tussen de werkelijke rentelasten en de voor gecalculerde toegerekende rentelasten groter is dan 25% moet er gecorrigeerd worden. Voor 2023 rekenen we met 1%.

Renteresultaat

Het renteresultaat geeft het saldo weer van rentelasten en toegerekende rente aan taakvelden. Het renteresultaat maakt onderdeel uit van de algemene dekkingsmiddelen.

Schema rentetoe rekening Begroting	2023	2024	2025	2026
Externe rente korte en lange financiering	1.160.024	1.234.757	1.229.757	1.224.757
Externe rentebaten	1.112.060	400.000	354.000	206.000
Saldo rentelasten en rente baten	47.964	834.757	875.757	1.018.757
Toerekening bijzondere rentes:				
Rente grondexploitatie	35.581	35.581	35.581	35.581
Rentebaten projectfinanciering				
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	35.581	35.581	35.581	35.581
Saldo door te rekenen externe rente	12.383	799.176	840.176	983.176
Rente eigen vermogen	0	0	0	0
Rente voorzieningen	0	0	0	0
Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente	12.383	799.176	840.176	983.176
Werkelijk aan taakvelden toegerekend	516.380	516.380	516.380	516.380
Renteresultaat op taakveld Treasury	-503.997	282.796	323.796	466.796

Onderhoud kapitaalgoederen

Onderhoud kapitaalgoederen

'We zorgen goed voor onze kapitaalgoederen'

Inleiding

In deze paragraaf staat hoe we met onze kapitaalgoederen omgaan. Kapitaalgoederen zijn goederen met een meerjarig nut. Denk aan wegen, gebouwen, riolering en openbaar groen. Zoals wettelijk is voorgeschreven worden investeringen met een meerjarig nut afgeschreven. De afschrijvingstermijn die daarbij wordt gebruikt komt overeen met de economische levensduur van de investering. Wij hanteren wel een ondergrens. Investeringen met een waarde van minder dan € 20.000 worden niet geactiveerd maar komen direct ten laste van de exploitatie.

Het onderhoud van de kapitaalgoederen wordt zoveel mogelijk in samenhang uitgevoerd in integrale projecten, bijvoorbeeld bij wegen en riolering.

Wij streven naar een verantwoord beheer van onze kapitaalgoederen. In deze paragraaf geven we een indicatie over de staat van onderhoud en welke middelen voor het onderhoud in de begroting zijn opgenomen.

Daarbij gaan wij uit van:

- Een rioolstelsel dat wordt beheerd overeenkomstig het watertakenplan.
- Een kwaliteitsniveau van de wegen volgens scenario 3 overwegend laag.
- Een kwaliteitsniveau voor openbaar groen dat past bij het budget.
- Een gedifferentieerd onderhoudsniveau voor gemeentelijke gebouwen.

Riolering en water

In het watertakenplan 2019-2023 is de inrichting en het beheer van de afvalwaterketen (riolering en zuivering) en het watersysteem beschreven. Met het watertakenplan geven wij invulling aan de planverplichting uit de Wet milieubeheer. Met de inhoud van dit plan wordt de basis gelegd voor de zorgplichten van de gemeente en de zorgplichten van het waterschap. Naast onze zorgplichten spelen wij met dit watertakenplan in op het veranderende klimaat, de duurzaamheidsopgaven en technologische ontwikkelingen. Zo kunnen we ook in de toekomst een veilig en goed functionerende afvalwaterketen en watersysteem waarborgen.

Kerncijfers

- 283 kilometer vrijverval riool
- 665 kilometer persleiding
- 88 gemalen en 1760 drukriool units
- 8000 inspectieputten
- 16.000 kolken en 2.3 kilometer lijngoten

Beleid/kaders

- Watervisie Berkelland 2030 (is samenwerking met het waterschap opgesteld)
- Watertakenplan 2019-2023
- Beheerplan riolering

Huidige staat en ontwikkelingen

Binnen taakveld riolering kennen wij alleen onderhoudsniveau goed, anders kunnen er gevolgen voor de volksgezondheid ontstaan.

Met het watertakenplan 2019-2023 is een stap gemaakt in het toepassen van risicogestuurd beheer. Bij risicogestuurd beheer wordt afgestapt van een louter cyclisch beheer. Wij reinigen, inspecteren, renoveren of vervangen dan niet meer alleen omdat het zoveel jaar geleden is gedaan, maar kijken naar de noodzaak. Bij de planning van de uitvoering van rioolvervanging/onderhoud wordt zoveel mogelijk integraal afgestemd met de wegbeheerders.

Financiën

In de paragraaf lokale heffingen wordt een totaaloverzicht gegeven van de kosten die worden

toegerekend aan riolering. De jaarlijkse lasten voor beheer en onderhoud worden gedekt door tarieven. Op basis van het watertakenplan zijn de tarieven op termijn nog niet kostendekkend. Een tekort of overschot in een jaar wordt onttrokken of toegevoegd aan de voorziening voor rioolheffing.

Onderhouden van wegen

De gemeente Berkelland heeft in totaal 770 km verharde wegen met een oppervlakte van 3,9 miljoen m², ofwel bijna 400 hectare. Hiervan ligt 54% buiten de bebouwde kom en 46% binnen de bebouwde kom. Het grootste deel van het areaal bestaat uit asfaltverharding (circa 60%). Daarnaast is er 39% elementenverharding (tegels, betonstraatstenen, klinkers. etc.) en een klein gedeelte (circa 1%) cementbetonverharding. Onderstaande tabel geeft verder inzicht.

Wegenareaal Berkelland	Verhardings-type	Rijbaanlengte [m]	Oppervlakte [m ²]	Percentage [%]
Binnen bebouwde kom	Elementen	112.162	1.251.805	32
	Asfaltbeton	107.586	550.680	14
	Cementbeton	12	1.769	0
	Totaal	219.760	1.804.254	46
Buiten bebouwde kom	Asfaltbeton	480.687	1.843.970	47
	Elementen	62.474	258.853	7
	Cementbeton	7.239	23.690	1
	Totaal	550.400	2.126.513	54

De volgende kenmerken zijn van invloed op het onderhoud van het wegenareaal:

- Groot areaal (met name asfalt)wegen gelegen in het buitengebied.
- Per inwoner ca. 105 m² verharding in beheer, veel meer dan gemiddeld in Nederland (58m²).
- Intensivering van de agrarische activiteit zorgt voor toename zwaar verkeer.
- Huidige profilering van wegen voldoet niet overal meer aan huidige eisen.
- Veel bomen dicht langs de wegen.
- Binnen de verschillende kernen zijn de wegen voornamelijk uitgevoerd in elementen.
- De gemiddelde leeftijd van het areaal loopt op, vele wegen zijn reeds meermaals onderhouden.
- De prijzen van energie en bouwmaterialen stijgen snel en fors.

Beleid/kaders

Herijking wegbeheer 2021-2025

Met de raad is afgesproken om voor de onderhoudskwaliteit van de wegen het scenario 'overwegend laag' te hanteren. In deze ambitie is voor grotere delen van het areaal gekozen voor kwaliteitsniveau 'Laag'. De meer doorgaande wegen en de wegen in het centrum worden onderhouden op kwaliteitsniveau 'Basis'. Voor de fietspaden is gekozen voor kwaliteitsniveau 'Hoog'.

Gewenste kwaliteit		Centrum-gebied	Wijkont-sluitings-wegen	Woon-straten	Industrie-wegen	Erftoe-gangswegen buiten de kom	Overige wegen buiten de kom
Asfalt	Rijbaan	Basis	Basis	Laag	Laag	Basis	Laag
	Fietspaden	Hoog	Hoog	Hoog	Hoog	Hoog	Hoog
	Voetpaden	Basis	Basis	Laag	Laag	Basis	Laag
	Overige	Basis	Basis	Laag	Laag	Basis	Laag
Elementen	Rijbaan	Basis	Basis	Laag	Laag	Basis	Laag
	Fietspaden	Hoog	Hoog	Hoog	Hoog	Hoog	Hoog
	Voetpaden	Basis	Basis	Laag	Laag	Basis	Laag
	Overige	Basis	Basis	Laag	Laag	Basis	Laag

Huidige staat en ontwikkelingen

Op basis van de in 2019 uitgevoerde inspectie is de huidige kwaliteit vergeleken met het vastgestelde kwaliteitsscenario 'overwegend laag'. In onderstaande figuur is dit per deelareaal weergegeven.

Gemeten kwaliteit t.o.v. gewenste kwaliteit		Centrum-gebied	Wijkontsluitingswegen	Woonstraten	Industrie-wegen	Erftoegangswegen buiten de kom	Overige wegen buiten de kom
Asfalt	Rijbaan	ok	ok	ok	te hoog	te hoog	ok
	Fietspaden	te hoog	te hoog	te hoog	te hoog	te laag	ok
	Voetpaden	n.v.t.	n.v.t.	te hoog	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Overige	n.v.t.	te hoog	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Elementen	Rijbaan	ok	te hoog	te hoog	te hoog	te laag	ok
	Fietspaden	n.v.t.	te laag	te laag	n.v.t.	n.v.t.	te hoog
	Voetpaden	ok	ok	te hoog	te hoog	n.v.t.	te hoog
	Overige	te hoog	ok	te hoog	te hoog	n.v.t.	ok

Het grootste gedeelte van het areaal scoorde op of hoger dan het afgesproken kwaliteitsniveau. Alleen het kwaliteitsniveau 'hoog' op de fietspaden werd op meerdere plaatsen niet bereikt (totaal ca. 75.000 m²) en het areaal elementen rijbanen in de 'Erftoegangswegen buiten de kom' (ca. 2.300 m²) scoorde te laag. Deze arealen hebben in de afgelopen periode aandacht gekregen. In de 2e helft van 2021 heeft de meest recente inspectieronde plaatsgevonden. In 2023 voeren we wederom een inspectieronde uit en op basis daarvan herijken we het kwaliteitsniveau opnieuw.

Financiën

Het structureel beschikbare budget binnen de exploitatiebegroting voor het uitvoeren van onderhoud aan wegen is ruim lager dan het bedrag dat nodig is volgens de herijking. Het blijkt in de praktijk niet meer mogelijk om het door de gemeenteraad vastgestelde niveau 'overwegend laag' te kunnen bestendigen. We inspecteren elke 2 jaren alle wegen op de aanwezigheid van schades, we monitoren het kwaliteitsverloop en herijken de onderhoudsbehoefte. Op basis daarvan maken we jaarlijks onderhoudsplanningen en voeren die uit. Als uit de twee jaarlijkse inspectie resultaten blijkt dat wegen of wegvlakken aan het einde van de levensduur zijn dan nemen we die op in het meerjaren investeringsprogramma (MJIP).

Openbare verlichting

Gemeente Berkelland beheert en onderhoudt ongeveer 8.900 lichtmasten en armaturen. Een areaal dat jaarlijks groeit door nieuwbouw in- en uitbreidingen en herinrichting van openbare ruimte. Op ongeveer 3.000 lichtmasten brandt een LED-lamp. Dit betekent dat 33% van het areaal in Berkelland LED is.

Huidige staat en ontwikkelingen

Ongeveer 10% van alle lichtmasten en ongeveer 20% van alle armaturen is ouder dan de theoretische levensduur. Met name op het gebied van armaturen geeft dat problemen, omdat het voorkomt dat vervangende lampen en onderdelen niet meer leverbaar zijn. We moeten in de toekomst dus meer gaan vervangen.

Beleidskaders

De vakgroep wegen werkt aan een Beleidsplan Openbare Verlichting 2023-2032 dat bovenstaande verder uitwerkt.

Financiën

Op dit moment zijn de onderhoudsbudgetten voor openbare verlichting in lijn met de daadwerkelijke kosten. Hetzelfde geldt voor de energiebudgetten, maar die zullen onder druk komen te staan door de stijgende energieprijzen. 'VerLEDden' zorgt voor vermindering van energiekosten én de kosten van storingen.

Groen en speelvoorzieningen

Berkelland heeft 163 hectare groen in de bebouwde kommen. Hiervan is ongeveer 40 hectare gazon, 66 hectare ruw/bloemrijk gras, 34 hectare bosplantsoen en 15 hectare heesters, hagen en vaste planten.

Gemeente Berkelland is eigenaar van 16.000 bomen in de bebouwde kom. Daarnaast zijn er 81.000 bomen buiten de bebouwde kom.

Er zijn 438 speeltoestellen inclusief doeltjes en dergelijke in Berkelland in de openbare ruimte. Relatief veel toestellen zijn oud (ouder dan 15 jaar). Op basis van het beleidsplan "Spelen en bewegen in de openbare ruimte" is er een inhaalslag gaande om verouderde toestellen te verwijderen en nieuwe toestellen te plaatsen die aansluiten bij de doelgroepen in de wijk of in het dorp.

Beleid/kaders

- Groenbeleid 2009.
- Beleidsplan spelen en bewegen in de openbare ruimte 2021-2030.
- Bomenbeleidsplan 2020-2029

Huidige staat en ontwikkelingen

De staat van het onderhoud is wisselend: over het algemeen is de staat van het groen redelijk tot goed, maar er zijn ook diverse locaties die verouderd zijn. Dit gaat zowel om groen- als speelvoorzieningen. De budgetten voor het onderhoud zijn echter beperkt. Er worden plannen gemaakt om met een aantal wijzigingen toch het groen binnen de beschikbare budgetten te kunnen onderhouden. Hiervoor zijn wel aanpassingen nodig in de openbare ruimte.

Voor het Groen in de bebouwde kommen is een beleidsplan in ontwikkeling.

Het plan is gebaseerd op o.a. de volgende uitgangspunten:

- Meer ecologisch groenbeheer ten behoeve van een grotere biodiversiteit.
- Klimaatadaptatie (hitte, verdroging, wateropvang)
- Aantrekkelijke groene plekken in de kernen.
- Voldoende kwaliteit van het groenonderhoud, en de inrichting waar nodig beter afstemmen op het onderhoudsbudget.
- Het groen moet meer uitnodigen om te ontmoeten en te bewegen, voor jong en oud.

Financiën

Het structurele budget voor onderhoud bedraagt € 687.000 (exclusief loonkosten en kapitaallasten).

Onderhoud gebouwen

Het onderhoud aan gebouwen wordt uitgevoerd op basis van het meerjarenonderhoudsplan. Het onderhoudsplan heeft betrekking 48 gebouwen/bouwwerken.

Beleid

In 2020 heeft er een inspectie plaatsgevonden van de gemeentelijk gebouwen. Hierbij is de actuele onderhoudsstaat van de gebouwen vastgelegd. Voor het onderhoud onderscheiden we de volgende onderhoudsniveaus:

Niveau 1	Uitstekend	Nieuwbouwkwaliteit en/of met nieuwbouw vergelijkbare kwaliteit.
Niveau 2	Goed	Nieuwbouwkwaliteit met de eerste tekenen van feitelijke veroudering.
Niveau 3	Redelijk	Het verouderingsproces is over vrijwel de gehele linie duidelijk op gang gekomen.
Niveau 4	Matig	Het verouderingsproces heeft het bouwdeel duidelijk in zijn greep.
Niveau 5	Slecht	Het verouderingsproces is min of meer onomkeerbaar geworden.
Niveau 6	Zeer slecht	Een zodanig slechte toestand dat dit niet meer te classificeren valt onder conditie 5.

Om een goed en veilig gebouw te kunnen bieden is ervoor gekozen om de gemeentelijke gebouwen in onderhoudsniveau 3 te houden/krijgen. Uitzondering hierop is het gemeentehuis en de gemeentewerf. Hiervoor is onderhoudsniveau 2 aangehouden.

Uitvoeringsplannen 2023

Op basis van het meerjaren-onderhoudsplan wordt het uitvoeringsplan voor groot onderhoud in 2023 opgesteld en uitgevoerd. Daarnaast wordt ook het dagelijks/regulier onderhoud aan de gebouwen uitgevoerd.

Financiën

In de begroting is jaarlijks € 400.000 gereserveerd voor de vervanging van technische installaties. Voor het dagelijks onderhoud is een budget beschikbaar van € 374.000. Het totale budget voor onderhoud gebouwen bedraagt € 774.000.

Reserves

Wat speelt er?

Bij de nota Reserves en Voorzieningen 2019 zijn de reserves herschikt. Daarbij zijn nog 9 reserves in stand gebleven, waarvan 8 bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves zijn ingesteld om toekomstige lasten te kunnen dekken. De reserves zijn een spaarpot voor uitgaven die we verwachten. Dit betekent niet dat er concrete plannen zijn. Als er een concreet plan is hevelen we het benodigde bedrag over van de bestemmingsreserve naar de reserve Bestuurlijke claims. De werkelijke kosten worden vervolgens gedekt uit de reserve Bestuurlijke claims. Hierna is per reserve nog eens aangegeven voor welk doel ze zijn ingesteld.

Overzicht reserves

Bedragen x € 1.000	Stand 1-1-2022	Mutaties 2022	Verwacht Saldo 1-1-2023	Toevoeging	Onttrekking	Verwacht saldo 31-12-2023
Algemene reserve	23.914	2.436	26.350	0	50	26.300
Bestuurlijke claims	38.474	-13.533	24.941	0	4.349	20.592
Egalisatiereserve afval	1.885	-805	1.080	0	250	830
Egalisatiereserve investeringen	7.708	1.021	8.729	0	282	8.447
Algemene reserve bouwgrond-exploitatie	6.596	0	6.596	0	0	6.596
Onderhoud wegen	759	-250	509	0	0	509
Onderwijshuisvesting	6.464	-1.278	5.186	397	0	5.583
Herstructurering	4.000	0	4.000	0	0	4.000
Nadelen decentralisaties	2.780	697	3.477	0	0	3.477
Totaal	92.580	-11.712	80.868	397	4.931	76.334

Algemene reserve

Algemene reserve	
Doel	Buffer voor het opvangen van nadelen
Plafond	Niet van toepassing
Vulling	Resultaatbestemming
Stand 1 januari	26.350.000
Toevoegingen	0
Resultaat begroting	
Onttrekkingen	50.000
Vervanging voertuigen	35.000
Stikstof problematiek	15.000
Stand 31 december 2023	26.300.000
Toevoegingen	0
Resultaat begroting	
Onttrekkingen	15.000
Inhuur stikstof problematiek	15.000
Stand 31 december 2024	26.285.000
Toevoegingen	0
Resultaat begroting	
Onttrekkingen	0
Stand 31 december 2025	26.285.000
Toevoegingen	0
Resultaat begroting	
Onttrekkingen	0
Stand 31 december 2026	26.285.000

Bestuurlijke claims

Bestuurlijke claims		
Doel	Het dekken van projecten waarover een bestuurlijk besluit is genomen.	
Plafond	Niet van toepassing	
Vulling	Uitname uit andere reserves voor projecten	
Stand 1 januari		24.941.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		4.349.000
Heerlijk thuis in huis		32.000
Bijdrage lokale omroep		30.000
Kosten statushouders		45.000
Staring College eenmalige kosten		4.172.000
Transitie woningmarkt		70.000
Stand 31 december 2023		20.592.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		102.000
Heerlijk thuis in huis		32.000
Transitie woningmarkt		70.000
Stand 31 december 2024		20.490.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		70.000
Transitie woningmarkt		70.000
Stand 31 december 2025		20.420.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		348.000
Transitie woningmarkt		348.000
Stand 31 december 2026		20.072.000

Egalisatiereserve afval

Egalisatiereserve afval	
Doel	Het egaliseren van het tarief voor afvalverwijdering en -verwerking door overschotten en tekorten te verrekenen met deze reserve
Plafond	1.000.000
Vulling	Resultaatbestemming afval
Stand 1 januari	1.080.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	250.000
Bijdrage in tarief afval	250.000
Stand 31 december 2023	830.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	250.000
Bijdrage in tarief afval	250.000
Stand 31 december 2024	580.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	250.000
Bijdrage in tarief afval	250.000
Stand 31 december 2025	330.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	250.000
Bijdrage in tarief afval	250.000
Stand 31 december 2026	80.000

Egalisatiereserve investeringen

Egalisatiereserve investeringen		
Doel	Het dekken van kapitaallasten van investeringen	
Plafond	Niet van toepassing	
Vulling	Bijdrage uit andere reserves ter dekking kapitaallasten	
Stand 1 januari		8.729.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		282.000
Dekking kapitaallasten		282.000
Stand 31 december 2023		8.447.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		282.000
Dekking kapitaallasten		282.000
Stand 31 december 2024		8.165.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		282.000
Dekking kapitaallasten		282.000
Stand 31 december 2025		7.883.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		282.000
Dekking kapitaallasten		282.000
Stand 31 december 2026		7.601.000

Egalisatiereserve bouwgrondexploitaties

Algemene reserve bouwgrondexploitatie	
Doel	Het opvangen van verliezen van de bouwgrondexploitatie
Plafond	Niet van toepassing
Vulling	Resultaatbestemming bouwgrondexploitaties
Stand 1 januari	6.596.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	0
Stand 31 december 2023	6.596.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	0
Stand 31 december 2024	6.596.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	0
Stand 31 december 2025	6.596.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	0
Stand 31 december 2026	6.596.000

Onderwijshuisvesting

Onderwijshuisvesting		
Doel	Het realiseren van investeringen in onderhoud van scholen en het afboeken van boekwaarden in combinatie met sloopkosten van schoolgebouwen	
Plafond		7.000.000
Vulling	Resultaatbestemming	
Stand 1 januari		5.186.000
Toevoegingen		
Vrijvallende kapitaallasten		397.000
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2023		5.583.000
Toevoegingen		
Vrijvallende kapitaallasten		41.000
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2024		5.624.000
Toevoegingen		
Vrijvallende kapitaallasten		41.000
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2025		5.665.000
Toevoegingen		
Vrijvallende kapitaallasten		41.000
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2026		5.706.000

Wegen

Onderhoud wegen		
Doel	Het onderhoud van wegen als aanvulling op het budget in de begroting	
Plafond		1.000.000
Vulling	Resultaatbestemming	
Stand 1 januari		509.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2023		509.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2024		509.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2025		509.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2026		509.000

Herstructurering

Herstructurering		
Doel	Dekken van kosten die voortkomen uit herstructurering van ((bouw)grond)locaties daar waar woningbouw niet meer mogelijk of gewenst is	
Plafond		4.000.000
Vulling	Resultaat bestemming	
Stand 1 januari		4.000.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2023		4.000.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2024		4.000.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2025		4.000.000
Toevoegingen		0
Onttrekkingen		0
Stand 31 december 2026		4.000.000

Nadelen decentralisaties

Nadelen decentralisaties	
Doel	Het opvangen van nadelen van de decentralisaties
Plafond	Niet van toepassing
Vulling	Resultaat bestemming
Stand 1 januari	3.477.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	0
Stand 31 december 2023	3.477.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	0
Stand 31 december 2024	3.477.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	0
Stand 31 december 2025	3.477.000
Toevoegingen	0
Onttrekkingen	0
Stand 31 december 2026	3.477.000

Meerjarenoverzicht reserves

Bedragen x € 1.000	Saldo	Mutaties	Verwacht saldo	Mutaties	Verwacht saldo	Mutaties	Verwacht saldo	Mutaties	Verwacht saldo	Mutaties	Verwacht saldo
	31-12-2021	2022	31-12-2022	2023	31-12-2023	2024	31-12-2024	2025	31-12-2025	2026	31-12-2026
Algemene reserve	23.914	2.436	26350	-50	26300	-15	26285	0	26285	0	26285
Bestuurlijke claims	38.474	-13.533	24941	-4.349	20592	-102	20490	-70	20420	-348	20072
Egalisatiereserve afval	1.885	-805	1080	-250	830	-250	580	-250	330	-250	80
Egalisatiereserve investeringen	7.708	1.021	8729	-282	8447	-282	8165	-282	7883	-282	7601
Algemene reserve bouwgrond-exploitatie	6.596	0	6596	0	6596	0	6596	0	6596	0	6596
Onderhoud wegen	759	-250	509	0	509	0	509	0	509	0	509
Onderwijshuisvesting	6.464	-1.278	5186	397	5583	41	5624	41	5665	41	5706
Herstructurering	4.000	0	4000	0	4000	0	4000	0	4000	0	4000
Nadelen decentralisaties	2.780	697	3477	0	3477	0	3477	0	3477	0	3477
Totaal	92580	-11712	80868	-4534	76334	-608	75726	-561	75165	-839	74326

Ombuigingen

Inleiding

Door toenemende uitgaven op verschillende terreinen die onvoldoende worden gecompenseerd door aanvullende inkomsten staat de financiële positie van de gemeente onder druk. Om een financieel gezonde gemeente te blijven zijn ombuigingen nodig. In het verlengde van de Perspectiefnota 2021 gaven wij in de begroting 2021 invulling aan onze focus op de lange termijn en stuurden wij op een structureel sluitende begroting. Hierbij streven wij naar meer stabiliteit en het verminderen van schommelingen. Vanuit een solide basis anticiperen we op meevallers en tegenvallers om zo vanuit een meerjarig perspectief koersvast onze opgaven en ambities te realiseren.

In deze paragraaf hebben we alle bezuinigingen en ombuigingen nog eens weergegeven. In de kolom gerealiseerd hebben we aangegeven welke bedragen gerealiseerd zijn in 2022. Het gaat om de werkelijk gerealiseerde bedragen. In onze meerjarenbegroting is rekening gehouden met alle bezuinigingen/ombuigingen doordat de betreffende budgetten zijn aangepast. In de meeste gevallen zal dit ook met zekerheid leiden tot de gewenste besparing. In een aantal gevallen moet nog uitgewerkt worden hoe de besparing kan worden gerealiseerd.

	2021	2022	2023	2024	Gerealiseerd	Nog in te vullen
Onze aantrekkelijke leefomgeving	446.350	566.350	591.350	591.350	460.850	130.500
Vitaal Platteland	10.000	10.000	10.000	40.000	10.000	30.000
Nieuwe energie	35.000	75.000	125.000	125.000		125.000
Een toekomstbestendig Sociaal Domein	1.585.000	2.554.000	2.554.000	2.554.000	550.000	2.004.000
Sport en Cultuur bewegen je!	71.017	81.017	81.017	652.977	79.792	573.185
Werken en leren	121.800	177.800	315.800	327.350	213.400	113.950
Veiligheid		25.000	40.000	40.000		40.000
Algemeen bestuur en bedrijfsvoering	575.000	600.000	600.000	600.000	600.000	0
Overzicht van algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	983.500	1.532.000	2.080.500	2.629.000	1.547.000	1.082.000
Totaal	4.264.017	5.621.167	6.397.667	7.559.677	3.461.042	4.098.635

Onze aantrekkelijke leefomgeving

Ombuiging	2021	2022	2023	2024	Gerealiseerd	Nog in te vullen
Geen opwaardeer projecten in de openbare ruimte	76.800	76.800	76.800	76.800	76.800	0
Ecologisch bermbeheer	75.000	75.000	75.000	75.000	75.000	0
Verminderen budget onderhoud bruggen/kunstwerken	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000	0
Verminderen budget kinderopvang	11.550	11.550	11.550	11.550	11.550	0
Omvormen groen met beperkt onderhoud		30.000	30.000	30.000	30.000	0
Verlaging budget verkeersplannen/maatregelen	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	0
Verlaging onderhoudsbudget waterkering/oeverbeschoeiing	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	0
Verlaging budget borden/schrikhekken	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	0
Minder uitgaven aan nieuwe speelvoorzieningen	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	0
Besparen op begraafplaatsen	14.000	14.000	14.000	14.000	14.000	0
Minder gladheidsbestrijding	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	0
Minder onkruidbestrijding		15.000	15.000	15.000	15.000	0
Besparen op onderhoud bomen			25.000	25.000	25.000	0
Besparing exploitatie (onderhoud) door versnelde verkoop gebouwen		65.000	65.000	65.000	65.000	0
Afschaffen budget kerstbomen	10.000	10.000	10.000	10.000	9.500	500
Verlagen onderhoudsbudget wegen en paden	130.000	130.000	130.000	130.000		130.000
Minder ongediertebestrijding		10.000	10.000	10.000	10.000	0
Totaal	446.350	566.350	591.350	591.350	460.850	130.500

Programma Vitaal platteland

Ombuiging	2021	2022	2023	2024	Gerealiseerd	Nog in te vullen
Besparing natuur en landschapsbeheer				30.000		30.000
Verlagen budget Plattelandsvernieuwing	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	0
Totaal	10.000	10.000	10.000	40.000	10.000	30.000

Nieuwe energie

Door de hoge energieprijzen is het niet mogelijk deze besparing te realiseren.

Ombuiging	2021	2022	2023	2024	Gerealiseerd	Nog in te vullen
Zon op dak gemeentehuis en gemeentewerf		25.000	75.000	75.000		75000
Besparing op energie gemeentelijk vastgoed	10.000	25.000	25.000	25.000		25000
Vergroening met Scandinavische groencertificaten	25.000	25.000	25.000	25.000		25000
Totaal	35.000	75.000	125.000	125.000	0	125.000

Een toekomstbestendig Sociaal Domein

Ombuiging/taakstelling	2021	2022	2023	2024	Gerealiseerd	Nog in te vullen
Projecten en acties	835.000	1.054.000	1.054.000	1.054.000	550.000	504.000
Actieve casusregie	750.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000		1.500.000
Totaal	1.585.000	2.554.000	2.554.000	2.554.000	550.000	2.004.000

Sport en Cultuur bewegen je!

De nog te realiseren bezuinigingen vanaf 2023 zijn in deze begroting geschrapt.

Ombuiging	2021	2022	2023	2024	Gerealiseerd	Nog in te vullen
Afstoten sportaccommodaties				60.000		60000
Verminderen subsidie Sport federatie Berkelland			10.000	10.000	10.000	0
Verminderen subsidie zwembaden				121.440		121440
Verminderen subsidie sportverenigingen				26.400		26400
Versneld slopen en investeren (nieuwe) binnensportaccommodaties				50.000		50000
Besparen op schoonmaak en onderhoud sporthallen en gymnastiekzalen				59.000		59000
Verminderen budget uitvoerings- programma cultuur en erfgoedvisie				255.120		255120
Verminderen subsidies eigenaren gemeentelijke monumenten	28.017	28.017	28.017	28.017	28.017	0
Verminderen monumentensubsidie ten behoeve van, duurzaamheidsmaatregelen	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	0
Niet meer meedoen Cultuur- en erfgoedpact Achterhoek	15.000	15.000	15.000	15.000	13775	1225
Verminderen budget door efficiënter onderhoud kunstobjecten	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000	0
Totaal	71017	81017	81025	652977	79.792	573.185

Werken en leren

Ombuiging	2021	2022	2023	2024	Gerealiseerd	Nog in te vullen
Verlagen budget stimuleren van bestaande en nieuwe bedrijven	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	0
Stoppen met regiocoördinator toerisme			53.000	53.000		53.000
Verlagen budget stimulering maakindustrie	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	0
Verlagen budget recreatie en toerisme	19.800	19.800	19.800	19.800	20.000	-200
Stoppen met city-branding			35.000	35.000	35.000	0
Verminderen subsidieverlening kleinschalige evenementen				11.550		11.550
Stoppen bijdragen aan projecten in kader van samenwerking met Duitsland	12.000	12.000	12.000	12.000	12.400	-400
Verlagen budget STAT	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000	0
Afstoten openbaar toilet Eibergen		6.000	6.000	6.000	6.000	0
Besparing door vroeg signalering van schulden		50.000	100.000	100.000	50.000	50.000
Totaal	121.800	177.800	315.800	327.350	213.400	113.950

Veiligheid

Voor het Programma Samen Veilig is in Berkelland in Balans de regionale projectleider Ondernijning als ombuiging opgenomen. De financiering is gestopt en in de perspectiefnota 2022 en verder is een nieuwe integrale afweging gemaakt en zijn structurele middelen opgenomen voor de regionale projectleider.

Ombuiging	2021	2022	2023	2024	Gerealiseerd	Nog in te vullen
Projectleiding ondernijning			15.000	15.000		15.000
Lagere afname diensten ODA en VNOG		25.000	25.000	25.000		25.000
Totaal		25.000	40.000	40.000	25.000	40.000

Algemeen bestuur en bedrijfsvoering

Ombuiging	2021	2022	2023	2024	Gerealiseerd	Nog in te vullen
Beleidsmatige onderzoeken	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000	0
Demografische onderzoeken	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	0
Taakstelling ambtelijke organisatie	525.000	525.000	525.000	525.000	525.000	0
Stoppen met kleine subsidies kleine burgerinitiatieven		25.000	25.000	25.000	25.000	0
Totaal	575.000	600.000	600.000	600.000	600.000	0

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

De bezuinigingen/besparingen voor 2022 zijn gerealiseerd. De OZB steeg met 6% met een hogere opbrengst tot gevolg. Ook de leges stegen en ook hier zien we een hogere opbrengst. Onze lening is geherstructureerd met het gewenste effect. Rentelasten die nog iets lager zijn dan verwacht. En de taakstelling op de organisatie is ingevuld door anders te besparen op het formatiebudget, het aannamebeleid en juridische advisering. Daarnaast zijn middelen voor investeringen en de kinderopvang die beschikbaar kwamen niet ingezet.

Ombuiging	2021	2022	2023	2024	Gerealiseerd	Nog in te vullen
OZB-verhoging	526.000	1.052.000	1.578.000	2.104.000	1.052.000	1.052.000
Leges verhogen	32.500	55.000	77.500	100.000	55.000	45.000
Treasury, herzien lening	425.000	425.000	425.000	425.000	440.000	-15.000
Totaal	983500	1532000	2080500	2629000	1.547.000	1.082.000

FINANCIËLE BEGROTING

Baten en lasten 2023 per programma

Bedragen x €1.000

Exploitatie	2023				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
010 Onze aantrekkelijke leefomgeving	-21.578	11.785	828	-397	-9.362
020 Passend wonen	-7.082	3.194	102	0	-3.786
030 Vitaal platteland	-1.501	1	15	0	-1.486
040 Nieuwe energie	-1.978	0	0	0	-1.978
050 Een toekomstbestendig sociaal domein	-32.813	1.399	45	0	-31.368
060 Sport en Cultuur	-5.963	85	1.032	0	-4.846
070 Werken en leren	-28.879	10.811	2.632	0	-15.436
080 Veiligheid	-5.376	114	0	0	-5.263
090 Algemeen bestuur en bedrijfsvoering	-21.623	1.877	474	-192	-19.464
100 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-5.024	98.114	0	0	93.091
Gerealiseerd resultaat	-131.817	127.380	5.128	-589	102

Saldi per programma 2021-2026

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023	2024	2025	2026
010 Onze aantrekkelijke leefomgeving							
Lasten	-20.060	-19.380	-21.762	-21.578	-19.880	-19.999	-19.784
Baten	11.852	9.953	10.274	11.785	11.459	11.564	11.459
Onttrekkingen	2.478	4.083	4.844	828	255	255	255
Stortingen	-426	-93	-213	-397	-42	-42	-42
Totaal 010 Onze aantrekkelijke leefomgeving	-6.156	-5.436	-6.856	-9.362	-8.208	-8.222	-8.112
020 Passend wonen							
Lasten	-5.894	-9.025	-8.032	-7.082	-6.702	-5.977	-8.306
Baten	4.410	2.416	2.961	3.194	3.137	3.104	5.155
Onttrekkingen	140	3.984	2.350	102	102	70	348
Stortingen	-1.075	0	0	0	0	0	0
Totaal 020 Passend wonen	-2.419	-2.625	-2.720	-3.786	-3.463	-2.803	-2.803

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023	2024	2025	2026
030 Vitaal platteland							
Lasten	-1.609	-522	-2.959	-1.501	-487	-354	-354
Baten	835	20	1.311	1	1	1	1
Onttrekkingen	550	40	1.245	15	15	0	0
Stortingen	-2	0	0	0	0	0	0
Totaal 030 Vitaal platteland	-226	-462	-403	-1.486	-472	-354	-354
040 Nieuwe energie							
Lasten	-764	-2.046	-1.602	-1.978	-378	-313	-313
Baten	43	0	390	0	0	0	0
Onttrekkingen	400	1.929	1.097	0	0	0	0
Totaal 040 Nieuwe energie	-321	-117	-115	-1.978	-378	-313	-313
050 Een toekomstbestendig sociaal domein							
Lasten	-32.811	-31.047	-35.068	-32.813	-32.506	-32.485	-32.485
Baten	1.631	1.399	2.317	1.399	1.399	1.399	1.399
Onttrekkingen	1.533	166	1.614	45	0	0	0
Stortingen	-248	-822	-822	0	0	0	0
Totaal 050 Een toekomstbestendig sociaal domein	-29.895	-30.304	-31.959	-31.368	-31.106	-31.086	-31.086
060 Sport en Cultuur							
Lasten	-4.874	-4.892	-6.510	-5.963	-5.004	-5.164	-5.174
Baten	354	212	399	85	85	85	85
Onttrekkingen	386	30	558	1.032	0	0	0
Stortingen	-30	0	0	0	0	0	0
Totaal 060 Sport en Cultuur	-4.164	-4.650	-5.553	-4.846	-4.920	-5.080	-5.089
070 Werken en leren							
Lasten	-28.911	-29.812	-28.495	-28.879	-26.500	-26.364	-26.364
Baten	11.750	11.375	10.659	10.811	10.811	10.811	10.811
Onttrekkingen	758	1.174	345	2.632	0	0	0
Stortingen	-1.500	0	-456	0	0	0	0
Totaal 070 Werken en leren	-17.903	-17.263	-17.947	-15.436	-15.689	-15.553	-15.553
080 Veiligheid							
Lasten	-4.385	-5.178	-5.369	-5.376	-5.341	-5.341	-5.341
Baten	133	108	134	114	114	114	114
Onttrekkingen	0	80	187	0	0	0	0
Totaal 080 Veiligheid	-4.252	-4.989	-5.049	-5.263	-5.228	-5.228	-5.228
090 Algemeen bestuur en bedrijfsvoering							
Lasten	-21.669	-20.663	-23.190	-21.623	-21.056	-21.006	-21.006
Baten	3.514	2.605	1.893	1.877	1.878	1.878	1.878
Onttrekkingen	1.182	2.798	3.721	474	342	342	282
Stortingen	-1.674	-2.759	-4.382	-192	-60	-60	0
Totaal 090 Algemeen bestuur en bedrijfsvoering	-18.648	-18.019	-21.958	-19.464	-18.896	-18.846	-18.846
100 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien							

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023	2024	2025	2026
Lasten	-2.091	-5.921	-3.624	-5.024	-4.934	-4.986	-4.936
Baten	87.681	89.786	96.185	98.114	97.102	99.831	94.898
Totaal 100 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	85.590	83.864	92.560	93.091	92.167	94.844	89.962
Gerealiseerd resultaat	1.606	0	0	102	3.807	7.360	2.578

Algemene dekkingsmiddelen

In onderstaand overzicht is een specificatie opgenomen van de algemene dekkingsmiddelen zoals die in het overzicht van baten en lasten zijn verwerkt. Deze specificatie is exclusief de loon- en kapitaallasten. In het programma is ook een bedrag voor onvoorzien opgenomen van € 200.000 en een bedrag voor te betalen vennootschapsbelasting van € 25.000.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Realisatie 2021	2022 (vastgesteld)	2022 (na bestuursrapportage)	2023 (primitief)	2024 (primitief)	2025 (primitief)	2026 (primitief)
100.010.010 We zorgen voor voldoende liquiditeit	-166	130	446	979	548	530	461
100.010.020 We beheren onze financiële middelen	1.191	1.325	1.621	1.324	1.324	1.324	1.324
100.020.010 We innen belastingen	9.216	8.826	8.826	10.432	10.958	10.958	10.958
100.020.020 We ontvangen algemene uitkering	75.374	76.230	81.940	82.792	82.260	85.156	78.656
100.020.030 We betalen vennootschapsbelasting	-223	-35	-25	-25	-25	-25	-25
100.030.010 Onvoorzien	402	-2.519	-178	-2.875	-2.934	-3.282	-3.502
Gerealiseerd resultaat	85.795	83.957	92.631	92.626	92.130	94.661	87.872

Overzicht van incidentele baten en lasten 2023-2026 per programma

We streven er naar om incidentele lasten te dekken met incidentele baten. Voor de periode 2023-2026 is dat ook gelukt. De incidentele lasten die er zijn, hebben we gedekt met de aanwending van reserves. Hieronder worden de incidentele lasten van groter dan 50.000 euro toegelicht.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	2023 I	2024 I	2025 I	2026 I
010 Onze aantrekkelijke leefomgeving				
Lasten	-35	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Onttrekkingen	4.207	0	0	0
Stortingen	0	0	0	0
Totaal 010 Onze aantrekkelijke leefomgeving	4.172	0	0	0
020 Passend wonen				
Lasten	-70	-70	-69	-344
Baten	32	32	0	0
Onttrekkingen	102	32	0	0
Totaal 020 Passend wonen	65	-5	-69	-344
030 Vitaal platteland				
Lasten	-15	-15	0	0
Onttrekkingen	15	15	0	0
Totaal 030 Vitaal platteland	0	0	0	0
040 Nieuwe energie				
Lasten	0	0	0	0
Totaal 040 Nieuwe energie	0	0	0	0
050 Een toekomstbestendig sociaal domein				
Lasten	-45	0	0	0
Onttrekkingen	45	0	0	0
Totaal 050 Een toekomstbestendig sociaal domein	0	0	0	0
060 Sport en Cultuur				
Lasten	-30	0	0	0
Onttrekkingen	30	0	0	0
Totaal 060 Sport en Cultuur	0	0	0	0
070 Werken en leren				
Lasten	-4.172	0	0	0
Onttrekkingen	0	0	0	0
Totaal 070 Werken en leren	-4.172	0	0	0
090 Algemeen bestuur en bedrijfsvoering				
Lasten	0	0	0	0
Onttrekkingen	0	0	0	0
Stortingen	0	0	0	0
Totaal 090 Algemeen bestuur en bedrijfsvoering	0	0	0	0
100 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien				
Lasten	0	0	0	0
Totaal 100 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	65	-5	-69	-344

Meerjaren balansprognose

Activa	Eind 2021	Eind 2022	Eind 2023	Eind 2024	Eind 2025	Eind 2026
Immateriële vaste activa	125	856	136	75	50	25
Materiële vaste activa	100.499	130.726	144.026	134.904	128.857	123.170
Financiële vaste activa	52.021	49.917	29.554	29.021	28.488	27.955
Voorraden	3.191	6.544	6.544	6.544	6.544	6.544
Uitzettingen < 1 jaar	26909	21.636	21.636	21.636	21.636	21.636
Liquide middelen	1.458					
Overlopende activa	3.399	6.535	6.535	6.535	6.535	6.535
Totaal Activa	187.602	216.214	208.431	198.715	192.110	185.865
Passiva						
Eigen Vermogen	92.971	80.868	76.334	75.726	75.165	74.326
Voorzieningen	11.896	9.798	9.680	9.454	9.331	9.305
Vaste schulden > 1 jaar	50.207	97.150	94.020	85.138	79.216	73.836
Viottende schulden < 1 jaar	18.222	15.986	15.986	15.986	15.986	15.986
Overlopende passiva	14.306	12.412	12.412	12.412	12.412	12.412
Totaal Passiva	187.602	216.214	208.432	198.716	192.110	185.865

Toelichting

(Im)materiële vaste activa:

Deze balansposten zijn geprognosticeerd op basis van de meerjarenbegroting 2023 uit de activamodule. Hier zijn de toekomstig geplande investeringen aan toegevoegd.

Financiële vaste activa:

De prognose voor de financiële vaste activa is opgesteld op basis van de gegevens uit de activamodule. Daarnaast houden we er voorshands rekening mee dat de hybride geldverstrekking aan de BNG in 2023 wordt afgelost.

Voorraden:

De prognose voor de financiële vaste activa is opgesteld op basis van de gegevens uit de activamodule.

Vorderingen:

De prognose voor de vorderingen is gebaseerd op het gemiddelde van de 4 voorliggende jaren.

Liquide middelen:

De liquide middelen bevat normaal gesproken het positieve netto effect van alle overige geprognosticeerde activa- en passivaposten (voor deze balans is deze sluitpost opgenomen onder vaste schulden > 1 jaar).

Overlopende activa:

De prognose voor de vorderingen is gebaseerd op het gemiddelde van de 4 voorliggende jaren.

Eigen vermogen:

De balanspost reserves is meerjarig begroot op basis van de gegevens uit de begrotingsadministratie (conform besluitvorming van de raad). Een specificatie van deze post is terug te vinden in het hoofdstuk Reserves van deze gemeentebegroting.

Voorzieningen:

De balanspost voorzieningen is begroot op basis van de gegevens uit de begrotingsadministratie en het Watertakenplan 2019-2023 (conform verwachte dotatie/besteding).

Vaste schulden > 1 jaar:

De prognose voor de financiële vaste passiva is opgesteld op basis van de gegevens uit de leningenadministratie. Daarnaast bevat deze post het negatieve netto-effect van alle overige geprognosticeerde activa- en passivaposten (sluitpost voor de jaren 2022 tot en met 2026).

Flottende schulden:

De prognose voor de flottende schulden is gebaseerd op het gemiddelde van de 4 voorliggende jaren.

Overlopende passiva:

De prognose voor de overlopende passiva is gebaseerd op het gemiddelde van de 4 voorliggende jaren.

EMU saldi

Berekening EMU-saldo

In het Verdrag van Maastricht is afgesproken dat het EMU-tekort van een bij de euro aangesloten land maximaal 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Het EMU-saldo wordt bepaald door een gezamenlijk saldo van het Rijk, lokale overheden en sociale fondsen. Gemeenten dienen in de begroting een raming van het eigen EMU-saldo op te nemen. De Nederlandse gemeenten mogen gezamenlijk maximaal 0,27% van het tekort veroorzaken. Dit is vastgelegd in de Wet Houdbare Overheidsfinanciën.

In de onderstaande tabel is het EMU-saldo van Berkelland berekend. In de septembercirculaire 2022 zijn de individuele referentiewaarden per gemeente opgenomen. Voor de jaren 2022 en 2023 zitten we boven de referentiewaarde. Dat betekent dat we onze reservepositie verlagen en meer leningen aantrekken. Dit komt door forse investeringen op verschillende beleidsterreinen. Voor de jaren erna zitten we onder de referentiewaarde.

			2022	2023	2024	2025	2026
EMU-saldo			-48.512	-17.233	8.349	5.388	4.847
EMU-saldo referentiewaarde 2022			-4.621	-5.124	-5.124	-5.124	-5.124
Verschil EMU-saldo en referentiewaarde			43.891	12.109	13.473	10.512	9.971
Activa	Financiële vaste activa	Kapitaalverstrekkingen en leningen	-2.104	-20.363	-533	-533	-533
		Uitzettingen					
	Flottende activa	Uitzettingen	-5.273				
		Liquide middelen	-1.458				
		Overlopende activa	3.136				
Passiva	Vaste passiva	Vaste schuld	46.943	-3.130	-8.882	-5.921	-5.380
		Flottende passiva	-2.236				
		Overlopende passiva	-1.894				
Eventuele boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa							

Overzicht baten en lasten per taakveld

Bedragen x €1.000

Exploitatie	2022 (na bestuursrapportage)					2023				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
0.1 Bestuur	-2.754	0	0	0	-2.754	-2.422	0	0	0	-2.422
0.10 Mutaties reserves	0	0	15.961	-5.873	10.088	0	0	5.128	-589	4.539
0.2 Burgerzaken	-805	537	0	0	-268	-929	537	0	0	-392
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-69	1	0	0	-67	-56	1	0	0	-55
0.4 Overhead	-19.602	1.356	0	0	-18.246	-17.545	1.340	0	0	-16.205
0.5 Treasury	-649	2.869	0	0	2.220	418	1.946	0	0	2.364
0.61 OZB woningen	-2.420	9.388	0	0	6.968	-1.330	9.908	0	0	8.578
0.62 OZB niet-woningen	-9	1.400	0	0	1.391	-9	1.486	0	0	1.477
0.64 Belastingen overig	-22	203	0	0	181	-22	203	0	0	181
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	-2	81.940	0	0	81.938	-2	84.242	0	0	84.239
0.8 Overige baten en lasten	-539	231	0	0	-308	-4.001	177	0	0	-3.824
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-25	0	0	0	-25	-25	0	0	0	-25
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-3.006	114	0	0	-2.892	-3.050	114	0	0	-2.937
1.2 Openbare orde en veiligheid	-712	20	0	0	-692	-735	0	0	0	-735
2.1 Verkeer en vervoer	-6.950	207	0	0	-6.743	-6.541	207	0	0	-6.334
2.2 Parkeren	-68	11	0	0	-57	-66	11	0	0	-55
2.4 Economische havens en waterwegen	-1	0	0	0	-1	-2	0	0	0	-2
2.5 Openbaar vervoer	-51	51	0	0	0	-51	51	0	0	0
3.1 Economische ontwikkeling	-281	162	0	0	-119	-91	0	0	0	-91
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-431	474	0	0	43	-409	474	0	0	65
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-727	59	0	0	-667	-141	59	0	0	-82
3.4 Economische promotie	-1.202	812	0	0	-390	-597	355	0	0	-242
4.1 Openbaar basisonderwijs	-91	0	0	0	-91	-93	0	0	0	-93
4.2 Onderwijshuisvesting	-2.567	7	0	0	-2.560	-4.546	7	0	0	-4.540
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.685	424	0	0	-1.261	-1.405	324	0	0	-1.080
5.1 Sportbeleid en activering	-2.237	68	0	0	-2.169	-1.449	0	0	0	-1.449
5.2 Sportaccommodaties	-1.200	183	0	0	-1.017	-2.155	181	0	0	-1.974
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-977	0	0	0	-977	-550	0	0	0	-550
5.4 Musea	-621	20	0	0	-601	-487	20	0	0	-468
5.5 Cultureel erfgoed	-195	73	0	0	-122	-157	28	0	0	-129
5.6 Media	-751	6	0	0	-745	-752	6	0	0	-746
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-5.353	159	0	0	-5.194	-4.635	62	0	0	-4.573
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-5.295	1.439	0	0	-3.856	-2.304	451	0	0	-1.853
6.2 Wijkteams	-4.214	0	0	0	-4.214	-4.875	0	0	0	-4.875
6.3 Inkomensregelingen	-12.832	9.002	0	0	-3.830	-11.348	8.769	0	0	-2.579
6.4 Begeleide participatie	-11.642	1.274	0	0	-10.368	-11.408	1.269	0	0	-10.139
6.5 Arbeidsparticipatie	-68	0	0	0	-68	-81	0	0	0	-81

Exploitatie	2022 (na bestuursrapportage)					2023				
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-8.878	50	0	0	-8.828	-6.797	50	0	0	-6.747
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	-3.276	415	0	0	-2.861	-5.509	415	0	0	-5.094
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	-10.433	0	0	0	-10.433	-9.869	0	0	0	-9.869
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	-115	0	0	0	-115	-122	0	0	0	-122
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	-1.128	0	0	0	-1.128	-1.065	0	0	0	-1.065
7.1 Volksgezondheid	-1.561	30	0	0	-1.531	-1.690	0	0	0	-1.690
7.2 Riolering	-5.030	6.707	0	0	1.677	-5.929	7.618	0	0	1.689
7.3 Afval	-3.144	2.967	0	0	-177	-3.144	3.567	0	0	423
7.4 Milieubeheer	-2.776	8	0	0	-2.768	-3.548	8	0	0	-3.540
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-293	275	0	0	-18	-302	275	0	0	-27
8.1 Ruimte en leefomgeving	-1.608	570	0	0	-1.037	-1.096	123	0	0	-974
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-1.172	1.048	0	0	-125	-1.189	1.048	0	0	-142
8.3 Wonen en bouwen	-7.143	1.964	0	0	-5.179	-4.807	2.050	0	0	-2.756
Gerealiseerd resultaat	-136.612	126.523	15.961	-5.873	0	-128.917	127.380	5.128	-589	3.002

Overzicht van baten en lasten voor het taakveld overhead

Bedragen x € 1.000	2022		2023		2024	2025	2026
	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
Salarissen en sociale lasten	-6.596		-8.575	-8.575	-8.575	-8.575	-8.575
Belastingen	-10		-10	-10	-10	-10	-10
Duurzame goederen	-84		-64	-64	-64	-64	-64
Ingeleend personeel	-3.677		-701	-701	-614	-614	-614
Uitgeleend personeel	224	224		224	224	224	224
Leges en andere rechten				0	0	0	0
Overige goederen en diensten	-6.774	714	-5.978	-5.264	-5.308	-5.308	-5.308
Inkomenoverdrachten - Rijk	-10		-10	-10	-10	-10	-10
Inkomenoverdrachten - overige instellingen en personen				0	0	0	0
Afschrijvingen	-1.517		-1.710	-1.710	-1.748	-1.748	-1.748
Toegerekende en bespaarde rente	-58		-115	-115	-115	-115	-115
Overige verrekeningen	256	403	-146	257	257	257	257
Totaal	-18.246	1.341	-17.309	-15.968	-15.963	-15.963	-15.963

Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

Het Besluit Begroting en verantwoording (BBV) verplicht de gemeente om afzonderlijk in te gaan op de zogenoemde 'jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume'. Bij deze arbeidsgerelateerde verplichtingen is het doorslaggevend of het verloop van de uitgaven gedurende een aantal begrotingsjaren - in de regel betreft dit de begrotingsperiode van 4 jaar - gelijkmatig dan wel ongelijkmatig is. Bij een gelijkmatig verloop zoals bijvoorbeeld lonen, premies en vakantiegeld moeten de uitgaven in de begroting worden geraamd. Is er sprake van een sterke omvangwisseling in het uitgavenpatroon dan moeten de uitgaven ten laste van een voorziening worden gebracht. De kosten van voormalig personeel en wethouderspensionen worden gedekt uit voorzieningen omdat hier sprake is van een ongelijk volume. De hoogte van de voorzieningen moet afgestemd zijn op de achterliggende

verplichtingen. Jaarlijks vindt er daarom een doorrekening plaats. Deze heeft laatstelijk plaatsgevonden bij het opstellen van de Jaarrekening 2020. De eerstvolgende actualisering vindt plaats bij de jaarrekening 2021.

Uitgangspunten

Omschrijving uitgangspunt				
Lasten				
Prijsstijging				2,4%
Subsidies				3,36%
Gemeenschappelijke regelingen				Begroting gemeenschappelijke regeling
Salarissen				3,6%
Kapitaallasten				1e afschrijving in het jaar na gereedkoming
Baten				
Belasting onroerende zaken (OZB)				6%
Overige belastingen				2,4%
Rioolrecht				2,4% + 2%
Afvalstoffenheffing				Kostendekkend
Leges				Kostendekkend
Overige opbrengsten				2,4%
Overige uitgangspunten				
Onvoorzien				€ 200.000
Prijspeil meerjarenbegroting				Constance prijzen, prijspeil 2023
Algemene uitkering gemeentefonds				Op basis van meicirculaire
Eenheden algemene uitkering				
	2023	2024	2025	2026
Inwoners	43.590	43.360	43.130	42.952
Huishoudens	18.984	19.002	19.020	19.048
Woonruimten	20.371	20.381	20.391	20.401
Bedrijven	4.914	4.914	4.914	4.914

BIJLAGEN

Bijlage 1: Verplichte beleidsindicatoren

Toelichting

In deze bijlage zijn de verplichte indicatoren opgenomen zoals voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording. De beleidsindicatoren hebben in de meeste gevallen geen relatie met onze doelstellingen en activiteiten. De gegevens worden voor het grootste gedeelte via de website 'waar staat je gemeente' verzameld. Daar worden de nieuwste beschikbare cijfers gepubliceerd, net zo als de vergelijking met Nederland. De cijfers in deze bijlage zijn van 5 september 2022.

Een passende woning

Indicator	Eenheid	Periode	Berkelland	Nederland	Bron	Beschrijving
Nieuwgebouwde woningen	per 1.000 woningen	2016	2,4	7,2	Basisregistraties adressen en gebouwen - bewerking ABF Research	Nieuwgebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen, zoals transformaties.
		2017	6,2	8,2		
		2018	4,1	8,6		
		2019	3,5	9,2		
		2020	5,1	8,9		
		2021	5,1	8,9		
Demografische druk	%	2016	81,7	68,5	CBS Statistiek Bevolking - bewerking ABF Research	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.
		2017	81,8	69		
		2018	82,8	69,6		
		2019	83,9	69,8		
		2020	84	70		
		2021	83,3	70,1		
		2022	83,5	70,3		

Onze aantrekkelijke leefomgeving

Indicator	Eenheid	Periode	Berkelland	Nederland	Bron	Beschrijving
Omvang huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2016	252	189	CBS statistiek Huishoudelijk afval	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.
		2017	252	178		
		2018	268	172		
		2019	169	161		
		2020	190	170		

Een toekomstbestendig Sociaal Domein

Indicator	Eenheid	Periode	Berkelland	Nederland	Bron	Beschrijving
Jongeren met een delict voor de rechter	%	2016	1	1	CBS Jeugd	Het percentage jongeren (12 t/m 21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.
		2017	1	1		
		2018	0	1		
		2019	1	1		
		2020	1	1		
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	%	2016	4	7	CBS Jeugd	Percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) verstaan. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.
		2017	4	7		
		2018	4	7		
		2019	3	6		
		2020	4	6		
Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	%	2016	2	2	CBS Jeugd	Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polis administratie. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.
		2017	2	2		
		2018	2	2		
		2019	1	2		
		2020	2	2		
Lopende re-integratievoorzieningen	per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	1e halfjaar 2016	398,9	255,5	CBS - Participatiewet	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
		2e halfjaar 2016	402,5	259,7		
		1e halfjaar 2017	438,6	271,3		
		2e halfjaar 2017	453,3	290		
		1e halfjaar 2018	453,5	305,2		
		2019	466,1	207		
		2020	552,4	202		
		Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	1e halfjaar 2016		
2e halfjaar 2016	7,9			9,5		
1e halfjaar 2017	7,9			9,5		
2e halfjaar 2017	8,3			9,9		

		1e halfjaar 2018	8,5	9,7		
		2e halfjaar 2018	8,8	10,4		
		2019	10,9	12,3		
		2020	10,8	11,9		
		2021	13,3	12,9		
Jongeren met jeugdbescherming	%	1e halfjaar 2016	1	1	CBS Jeugd	Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst.
		2e halfjaar 2016	0,8	1		In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.
		1e halfjaar 2017	0,8	1		
		2e halfjaar 2017	0,9	1		
		1e halfjaar 2018	0,9	1		
		2e halfjaar 2018	0,9	1,1		
		2019	0,9	1,2		
		2020	1,3	1,2		
		2021	1,4	1,2		
Jongeren met jeugdreclassering	%	1e halfjaar 2016	0,3	0,4	CBS Jeugd	Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.
		2e halfjaar 2016	0,3	0,4		
		1e halfjaar 2017	0,2	0,4		
		2e halfjaar 2017	0,2	0,4		
		1e halfjaar 2018	0,3	0,4		

		2e halfjaar 2018	0,3	0,3	
		2019	0,3	0,4	
		2020	0,3	0,4	
		2021	0,2	0,3	
Cliënten met een maatwerk- arrangement Wmo	per 10.000 inwoners	1e halfjaar 2016	440	570	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO
		2e halfjaar 2016	440	560	Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeen
		1e halfjaar 2017	440	570	
		2e halfjaar 2017	440	570	
		1e halfjaar 2018	450	590	
		2e halfjaar 2018	470	600	
		1e halfjaar 2019	600	610	
		2e halfjaar 2019	620	630	
		2020	710	700	
		2021	740		

Werken en leren

Indicator	Eenheid	Periode	Berkelland	Nederland	Bron	Beschrijving
Funciemenging	%	2016	45,6	52,2	CBS BAG/LISA - bewerking ABF Research	De funciemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
		2017	46,1	52,5		
		2018	46,1	52,8		
		2019	46,7	53,3		
		2020	46,9	53,2		
		2021	47,1	53,3		
Vestigingen (van bedrijven)	per 1.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar	2016	140,9	136,5	LISA	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.
		2017	142,6	139,7		
		2018	148,3	145,5		
		2019	152	151,6		
		2020	154,4	158,4		
		2021	154,3	165,1		
Banen	per 1.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar	2016	596,8	752,3	CBS Bevolkingsstatistiek / LISA - bewerking ABF Research	Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar.
		2017	613,3	761,1		
		2018	619,4	775,8		
		2019	641,7	792,1		
		2020	647,1	795,9		
		2021	653,5	805,5		
Netto arbeids-participatie	%	2016	65,3	65,8	CBS - Arbeidsdeelname	
		2017	66,9	66,7		
		2018	67,5	67,8		
		2019	67,2	68,8		
		2020	69,3	68,4		
		2021	70,4	70,4		
Personen met een bijstands-uitkering	per 10.000 inwoners	1e halfjaar 2016	205,3	412,8	CBS - Participatiewet	
		2e halfjaar 2016	219,4	418,1		
		1e halfjaar 2017	224,4	418,6		
		2e halfjaar 2017	218,8	411,3		
		1e halfjaar 2018	207,5	401,1		
		2e halfjaar 2018	201,9	390,4		
		1e halfjaar 2019	198,5	381,7		
		2e halfjaar 2019	187,3	373,9		
		2020	259,5	459,7		

			2021	228,3	431,2	
Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	2014	1,2	1,8	DUO/Ingrado	Er wordt gesproken van absoluut verzuim als een leerplichtige en/of kwalificatieplichtige jongere niet op een school of instelling staat ingeschreven.
		2015	0,7	2,3		De periodeaanduiding '2018' staat voor schooljaar '2017/2018'.
		2016	1	1,8		
		2017	0,6	1,8		
Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	2016	12	27	DUO/Ingrado	Er is sprake van relatief verzuim als een jongere wel op een school staat ingeschreven, maar gedurende een bepaalde tijd de lessen/praktijk verzuimt. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend.
		2017	15	27		De periodeaanduiding '2018' staat voor schooljaar '2017/2018'.
		2018	19	23		
		2019	16	26		
		2021	12	19		
Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	%	2016	0,7	1,7	DUO/Ingrado	Het percentage van het totaal aantal leerlingen van het VO en MBO (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
		2017	0,9	1,8		
		2018	1,1	1,9		
		2019	1,1	2		
		2020	1,2	1,7		
		2021	1,4	1,9		
Lopende re-integratievoorzieningen	per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	2020	552,4	202	CBS - Participatiewet	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

Nieuwe energie

Indicator	Eenheid	Periode	Berkelland	Nederland	Bron	Beschrijving
Hernieuwbare elektriciteit	%	2016	4,8	15,3	Klimaatmonitor - Rijkswaterstaat	
		2017	5,4	16,8		
		2018	7,7	17,6		
		2019	7,4	20		
		2020	11,3	26,9		

Sport en Cultuur bewegen je!

Indicator	Eenheid	Periode	Berkelland	Nederland	Bron	Beschrijving
Niet-sporters	%	2012	47	46,4	Gezondheidsmonitor volwassenen (en ouderen), GGD'en, CBS en RIVM	Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. de bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.
		2016	46,5	48,7		
		2020	47,4	49,3		

Veiligheid

Indicator	Eenheid	Periode	Berkelland	Nederland	Bron	Beschrijving
Verwijzingen Halt	per 1.000 jongeren	2016	8	14	Stichting Halt	Het aantal verwijzingen Halt per 1.000 inwoners van 12 tot 18 jaar.
		2017	8	13		
		2018	9	12		
		2019	9	13		
		2020	6	11		
		2021	9	8		
Misdrijven - Geweldsmisdrijven	per 1.000 inwoners	2016	3		CBS - Criminaliteit	Het aantal geweldsmisdrijven.
		2017	3,3	5,1		
		2018	3,7	4,9		
		2019	3,3	4,8		
		2020	2,4	4,5		
		2021	2,6	4,3		
Misdrijven - Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	per 1.000 inwoners	2016	3,6		CBS - Criminaliteit	Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag.
		2017	3,8	6,3		
		2018	3,2	5,8		
		2019	4,7	5,9		
		2020	4,3	6,2		
		2021	4,9	6,1		
Misdrijven - Diefstallen uit woning	per 1.000 inwoners	2016	2	3,3	CBS - Diefstallen	
		2017	1,7	2,9		
		2018	1,2	2,5		
		2019	1,4	2,3		
		2020	0,7	1,8		
		2021	0,9	1,3		
Misdrijven - Winkeldiefstallen	per 1.000 inwoners	2016	0,6	2,3	CBS - Diefstallen	
		2017	0,5	2,2		
		2018	0,3	2,2		
		2019	0,6	2,3		
		2020	0,3	2,0		
		2021	0,6	1,8		

Algemeen bestuur en Bedrijfsvoering

Indicator	Eenheid	Periode	Berkelland	Nederland	Bron	Beschrijving
Gemiddelde WOZ waarde	x €1.000	2016	198	209	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
		2017	205	217		
		2018	215	230		
		2019	241	250		
		2020	256	271		
		2021	273	290		
		2022	297	315		
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	€	2016	600	651	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
		2017	658	644		
		2018	644	649		
		2019	629	669		
		2020	648	700		
		2021	705	733		
		2022	689	813		
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	€	2016	732	723	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
		2017	796	723		
		2018	791	721		
		2019	782	739		
		2020	806	773		
		2021	867	810		
		2022	851	904		
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2017	6,22		Eigen begroting	
		2018	6,85			
		2019	6,9			
		2020	7,5			
		2021	7,9			
		2022	8,3			
		2023	8,2			
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2017	5,86		Eigen begroting	
		2018	6,23			
		2019	6,1			
		2020	7,3			
		2021	7,2			
		2022	7,6			
		2023	7,5			
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2017	475,32		Eigen begroting	
		2018	467,13			
		2019	656,94			
		2020	732,55			
		2021	705,78			
		2022	1.053,93			
		2023	991,52			
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur	2017	2,6		Eigen begroting	

externen				
		2018	2,9	
		2019	16,38	
		2020	17,5	
		2021	15	
		2022	3	
		2023	3	
Overhead	% van totale lasten	2017	10,8	Eigen begroting
		2018	8,9	
		2019	7,84	
		2020	8,45	
		2021	11,85	
		2022	14,29	
		2023	12,91	

Bijlage 2: Overzicht subsidies

Toelichting

In deze bijlage is een overzicht opgenomen van de subsidies die op basis van de begroting worden verstrekt.

Onze aantrekkelijke leefomgeving

Grootboeknr	Omschrijving	kostensoort	Omschrijving	ontvanger	bedrag
62100000	Aanleg en onderhoud infrastructuur	42550	Bijdrage commissie BTB	Stichting Gehandicapten Platform Berkelland	250
66700510	Wijkcentra en dorpshuizen, subsidies	42550	Subsidie maatwerk dorpshuizen	Stichting Kulturhus 't Stieltjen	13.000
		42550	Subsidie maatwerk dorpshuizen	Dorpshuis De Zunnekamp	16.750
		42550	Subsidie maatwerk dorpshuizen	Stichting Dorpshoes Gelster	2.500
		42550	Subsidie maatwerk dorpshuizen	Stichting Kulturhus Beltrum	4.000
		42550	Subsidie maatwerk dorpshuizen	Stichting 't Haarhoes Noordijk	6.500
		42550	Subsidie maatwerk dorpshuizen	Stichting Dorpsaccommodatie Rietmolen	18.000

Een toekomstbestendig Sociaal Domein

Grootboeknr	Omschrijving	kostensoort	Omschrijving	ontvanger	bedrag
66722200	Verbinding Zorg en Onderwijs	42550	Trajectbegeleiding, SRW en School-ex	ROC Graafschapcollege	20.389
		42550	Trajectbegeleiding en schoolmaatschappelijk werk	Zone college Borculo	5.314
66700600	Jeugd- en Jongerenwerk: preventief jeugdbeleid	42550	Begeleide omgangsregeling	Humanitas inzake BOR	22.000
		42550	Infant Mental Health en Kopp en Bruss	GGnet Preventie	13.772
66715000	Jeugdgezondh.zorg 0-4jr + preventie jeugd en gezin	42550	0-4 Jaar	Yunio	650.734
		42550	Rijksvaccinatieprogramma	Yunio	47.656
		42550	Home Start	Yunio	31.950
		42550	Prenatale huisbezoeken	Yunio	12.600
		42550	Integrale voorlichting Zwangeren	VSV Oost	3.259
		42550	Integrale Vroeghulp	Stichting Mee	16.410
60672100	Voorzorg en Thuisbegeleiding	34300	Voorzorg	Yunio	20.600
		34300	Thuisbegeleiding	Yunio	55.000
60140000	Bureau Halt	42550	Bureau Halt	Bureau Halt	20.900
60610056	Inhuis Steungezinnen	34300	Inhuis Steungezinnen	Yunio	20.000
66200420	Algemene voorzieningen en preventief beleid	42550	Brede maatjes	Humanitas	32.646
		42550	Terminale zorg aan huis	Hospice de Lelie	1.696
		42550	Cursus: "Kunst van het loslaten"	IVT	10.600
		42550	Gespreksmaatjesproject	Stichting Ruimte voor anderszijn	9.500
		42550	Subsidie	Meldpunt Beltrum	753
		42550	Maatschappelijk werk	Sensire	35.117
		42550	Dementievriendelijke samenleving		5.000
		42550	Kwetsbare ouderen	Sensire	4.000
66700001		42550	Subsidie RAB	BENG	1.981
		42550	Slachtofferhulp	Stichting Slachtofferhulp	13.082
60682000	Bijdrage Veilig Thuis Noord Oost Gelderland	42300	Bijdrage VTNOG	Stichting Veilig Thuis Noord Oost Gelderland	290.724

Werken en leren

Grootboeknr	Omschrijving	kostensoort	Omschrijving	ontvanger	bedrag
64800600	Overige baten en lasten bijzonder onderwijs	42550	Inkomensoverdrachten aan overheid(niet -Rijk)ASV Begroting	Stichting Bevordering Techniekonderwijs	7.500
65600200	toerisme en recreatie regionaal	42550	Inkomensoverdrachten aan overheid (niet-Rijk)	Stichting Achterhoek Toerisme	53.000
66140000	Bijzondere bijstand SDOA + overige	42550	Bijdrage voedselbank	Voedselbank Oost Achterhoek	7.965
			Bijdrage formulierenbrigade (BOR)	Humanitas District Oost	1.000
			Bijdrage financiële thuisadministratie	Humanitas District Oost	4.170
			Bijdrage financiële thuisadministratie	Schuld Op Maat	9.143

Sport en Cultuur bewegen je!

Grootboeknr	Omschrijving	kostensoort	Omschrijving	ontvanger	bedrag
66700550	Combinatiefuncties(K)	42550	Combinatiefunctionaris brede sport impuls	Beweeg Wijs Detachering B.V.	121.138
			Combinatiefunctionaris brede sport impuls	Stichting Sport Federatie Berkelland	107.250
			Combinatiefunctionaris brede sport impuls	Stichting Bibliotheek Oost-Achterhoek	14.132
			Combinatiefunctionaris brede sport impuls	Stichting Culturije	50.474
65300410	Sport: ondersteuning en stimulering(K)	42550	Exploitatiesubsidie Sportfederatie Berkelland	Stichting Sport Federatie Berkelland	80.000
65300210	Zwembaden: subsidies(K)	42550	Exploitatiebijdrage zwembaden	Stichting Zwembad Ruurlo	207.930
				Stichting Sportaccommodatie 't Timpke	355.300
60510000	Natuurbad Rekken(K)	42550	Exploitatiebijdrage natuurbad Rekken	Zwembad Rekken	17.900
65100000	Openbare bibliotheek	42550	Exploitatiebijdrage	Bibliotheek Oost Achterhoek	642.410
65110000	Kunstzinnige vorming	42550	Exploitatiebijdrage	Stichting Culturije	250.554
65410010	Kunstzinnige vorming	42550	Exploitatiebijdrage	Schepers	4.537
65800200	Gemeentelijk en regionaal mediabeleid	42550	Bekostiging ogv Mediawet	RMC Oost Nederland	26.400

Bijlage 3: Overzicht bestuurlijke producten

Dit overzicht geeft een eerste beeld van de nota's en verordeningen (bestuurlijke producten) die we de komende begrotingsperiode gaan opleveren. Grotendeels komen deze voort uit het coalitieakkoord, de perspectiefnota en de bespreking van deze stukken. Hier staan niet de reguliere (bijvoorbeeld P&C) producten op. We werken aan een gedetailleerdere integrale Lange Termijn Planning. Deze Lange Termijn Planning wordt ook preciezer over de opleverdata van deze stukken. De kruisjes geven de periode aan dat besluitvorming in de raad wordt verwacht.

Omschrijving	Toelichting	Oplevering					
		1e helft 2023	2e helft 2023	1e helft 2024	2e helft 2024	1e helft 2025	2e helft 2025
Wederzijds vertrouwen							
Versterken ambtelijke realisatiekracht	Krijgt aandacht als onderdeel van de P&C-producten.						
Samenwerking met de raad							
Evaluatie vorderingen programma / coalitieakkoord	In het coalitieakkoord staat over 2 jaar / midterm			X			
Onze aantrekkelijke leefomgeving							
Omgevingsvisie	Projectgeld OW		eind 2023				
Bomenverordening, nieuwe versie	Coalitieakkoord: Op erven en in tuinen staat het kappen van bomen vrij, met uitzondering van de bomen op de bomenlijsten. In het buitengebied is ons uitgangspunt een werkbare situatie voor agrariërs met behoud van natuur en landschap, vanuit een te ontwikkelen landschapsvisie. We moedigen nieuwe aanplant van bomen aan.	Q2					
Bermenbeleid, nieuw.	Coalitieakkoord: We gaan het bermbeheer buitengebied op een nieuwe leest schoeien. De bermpalen worden overbodig zodra het RVO, zoals afgesproken, gebruik gaat maken van de gedigitaliseerde kadastrale grenzen. (beleid enuitvoering) (link met opnieuw in gebruik nemen bermen/handhaving)			Q1			
VANG (Van afval naar grondstof), nieuwe versie	Vervolg op Beleidsplan Van afval naar grondstof 2018-2022				Q4 (eind)		
Watertakenplan, nieuwe versie	Herijking van het Watertakenplan (2019-2023)				Q3		
Actualisatie Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (2020-2036)	In overleg met schoolbesturen actualisatie van het IHP	Q2 (eind)					
Groenbeleidsplan nieuwe versie					Q3		
Een passende woning							
Prestatieafspraken corporaties	Jaarlijkse prestatieafspraken met ProWonen		X		X		X
Nota woningbouw	De jaarlijkse monitoring woningbouw om de raad te informeren	X		X		X	
Afwegingskaders huisvesting spoedzoekers/arbeidsmigranten	Zoals afgesproken met de raad	X					
Woonwagen standplaatsenbeleid	Opstellen van een kader voor uitgifte van woonwagenstandplaatsen en toevoegen van standplaatsen.			X			
Regionale woonagenda	Opstellen en vaststellen nieuwe regionale woonagenda.	X					
Gebiedsvisies sleutelprojecten	Volgt uit regionale woonagenda. Huiswerk op orde voor sleutelprojecten zodat er makkelijk rijkssubsidie aangevraagd kan worden wanneer mogelijk.			X			
Visie wonen en zorg (regionaal)	Het Rijk verplicht gemeenten in 2023 een woonzorgvisie op te stellen.				X		
Lokale woonvisie	Onze woonvisie loopt tot 2025. Een woonvisie is verplicht als je als gemeente prestatieafspraken wil maken met corporaties. Zou samen kunnen met woon/zorgvisie.				X		
Huisvestingsverordening	Opstellen van een huisvestingsverordening. De huisvestingsverordening wordt verplicht door het Rijk voor de huisvesting van aandachtsgroepen en volgt logischerwijs daarom uit de woon/zorgvisie in 2024. Het Rijk komt					X	

waarschijnlijk ook met de mogelijkheid om te sturen op de koopmarkt. Deze mogelijkheid wordt ook in de huisvestingsverordening vastgelegd. Als er gekozen wordt daar gebruik van te maken, moet de verordening mogelijk naar voren, met gevolg voor andere producten in het programma wonen.

Nota Kostenverhaal
Nota grondbeleid

X
X

Vitaal platteland

PVA VAB: Rood voor Groen beleid	onderdeel van zowel vorige periode als deze	X		
PVA VAB: herijking functieveranderingsbeleid	onderdeel van zowel vorige periode als deze			X
PVA VAB: sloopvouchers Landschapsvisie	onderdeel van zowel vorige periode als deze		X	X

Nieuwe energie

Energieuitvoeringsprogramma 3	onderdeel van zowel vorige periode als deze . Het plan buurtinitiatieven wordt verwerkt in het EUP3	X		
RODE (wind)	onderdeel van zowel vorige periode als deze	X		

Een toekomstbestendig sociaal domein

Opstelling nieuwe Lokale Inclusie Agenda (LIA)		X		
Evaluatie Inkoop Jeugd en Wmo	Medio 2023 bestuurlijk (college), Medio 2025 volledig ivm mogelijkheid verlengen contracten.		X (college)	X (raad)
Bijstelling verordening Sociaal domein	halfjaarlijkse update van de verordening			
Implementatie herziening eigen bijdrage Wmo Huishoudelijke Hulp	Gaat om wijziging van het abonnementstarief. Geen raadsbesluit, maar om de impact wel opgenomen in deze lijst.	dec-22		X
Implementatie Hervormingsagenda jeugd en gewijzigde wetgeving jeugd	Tijdspad en consequenties nu nog onbekend, worden najaar 2022 landelijk gedeeld.			Onbekend
Nota Publieke Gezondheid	Vaststelling nieuw kader	X		
Implementatie Gelderse verbeteragenda jeugd		X		
Nieuw concept vraagafhankelijk vervoer	In regionaal verband opstellen van visie en uitvoeringsdocument		X	

Sport & cultuur

Sportvisie	Vaststellen niet sportbeleid en uitvoeringskader, inclusief kader voor sportvastgoed		X	
Nieuw subsidiekader sport en cultuur	Analyse van bestaande subsidies en uitwerking nieuw subsidiekader, passend bij het nieuwe beleid			X
Cultuurakkoord/convenant	Cultuurijs bereidt een breed cultuurakkoord voor met zoveel mogelijk partners om de samenwerking te onderstrepen en te bevorderen.		X	
Pilots preventie/transformatiefonds sport	We gaan experimenteren met pilots preventie om tot een toekomstige besparing in de zorg te kunnen komen.			X
Evenementenmakelaar	We willen nog meer mensen verbinden en helpen organisaties met een evenementenmakelaar		X	

Werken en leren

Herijking minimabeleid			X	
Regionaal Programma Werklocaties, nieuwe versie	Herijking van Regionaal Programma Werklocaties (2019-2023)		Q4	

Veiligheid

Integraal veiligheidsplan	op basis van risicoprofiel		feb-23	
---------------------------	----------------------------	--	--------	--

Algemeen bestuur en bedrijfsvoering

Transitieplan Omgevingsplan	looptijd tot 2029		X	
Visie op dienstverlening en uitvoeringsplan				X
Jeugdlintje	14 dec eerste verkenning in presidium		X	